

VSEBINA:

Naš mir (Vladimir Kos)	249
Dr. Raúl Alfonsín — presidente electo	250
Ob 4. septembru (govor Božidarja Finka)	251
Slovenija in državne zveze (Božidar Fink)	254
Ob 40-letnici Turjaka in Grčaric	257
Znamenja časa (Lector)	270
Prebliski v mrak sedanjosti (L. M.)	284
Vera, nevera in ateizem (A. G.)	286
Papeži in fatimska skrivnost (Ludovik Ceglar)	288
+ Francé Dolinar (Alojzij Geržinič)	292
Ne sprejmemo! (neti-tone)	298
Razgledi z naših postojank	300
Ostati Slovenec bi nam moralo biti zgled! (Zoran)	308
Društvene vesti	309
NOVE KNJIGE — Celovski Zvon št. 1 (A. Geržinič)	311
PISMA UREDNIŠTVU	316
Odrpito pismo „Delu“ (Pavle Rant)	322
NAŠI JUBILANTI	324
V SPOMIN	330
Doma se bliska (družni ponatis iz „Teleksa“)	322
DAROVI	343

CENA TE ŠTEVILKE NA 96 STRANEH JE V ARGENTINI 15 ARGENTINSKIH PESOV. LETNA NAROČNINA ZA INOZEMSTVO 10 USA DOLARJEV ZA NAVADNO IN 13 USA DOLARJEV PO LETALSKI POSTI. CENA ALI DOLG ZA PREJSNJE ŠTEVILKE SE ZARAČUNATA V SORAZMERNJU S CENO PRIČUJOČE ŠTEVILKE. DENARNA NAKAZILA NA NASLOV: "VESTNIK", Ramón L. Falcón 4158, 1407 - Buenos Aires, República Argentina.

Correo Argentino Suc. 7	TARIFA REDUCIDA Concesión Nº 6886	Propiedad Intelectual Nº 121.138 - 21-9-1981
	FRANQUEO PAGADO Concesión Nº 5.811	R. Falcón 4158, 1407 Bs. As.

XXXIV - Oktober-November-December 1983 - Št. 4

VESTNIK slovenskih domobrancev in drugih protikomunistov je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. — Izdaja ga konzorcij. Ramon Falcón 4158, 1407 — Buenos Aires. — Ureja uredniški odbor. Naslov uredništva in uprave: Ramón Falcón 4158, sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Edición y redacción: Ramón Falcón 4158. Editor resp.: Rudi Bras. Sucursal 7, 1407 — Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans.

Ovitek: arh. Jure Vombergar.

Tiska: Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, 1101 Buenos Aires, Argentina

Registro de la Propiedad Intelectual No. 121.138 (21-9-81)

VESTNIK NOTICIERO SLOVENSKIH DOMOBANCEV IN DRUGIH PROTIKOMUNISTOV

XXXIV

OKTOBER-NOVEMBER-DECEMBER

Št. 4

Naš mir.

Poglejte nam, nekdanjim borcem, še enkrat
v obraz:

ne boste našli v njem potez mehkužnih!
morda le — tu in tam — zadrego

za nežen izraz:

ljubili smo svetost, žene, prst,
poštenosti glas —

in nismo marali postati sužnji.

Poglejte nam v srce

pod prahom prehójenih cest:
razbirate, kako se v njem svetlika
od domobrânskîh v ognju bitk preizkušenih
zvezd?

Kako so naša čast

in najbogatejša povest!

Kako nam vsem bodočnost v njih pritika.

Poglejte nam še énkrat v dno oči:

mir hočemo,

a ne za božjih ust nevredno ceno!

ker mir je božji dar

človeku z dobrotno močjo.

A zlo je strahopetno, zmagati hoče z lažjo.

Bilo je le

za temni svet rojeno.

Vladimir Kos

Dr. Raúl Alfonsín —

— presidente electo de los argentinos

El domingo 30 de octubre del año en curso, el candidato del partido Unión Cívica Radical, para la Presidencia de la Nación, dr. Raúl Alfonsín, fué electo por una mayoría absoluta de votos.

Los observadores políticos y la opinión pública en general adjudican el éxito electoral a dos razones fundamentales: en primer lugar a la simpatía y atracción personal más su acérrima convicción democrática del nuevo presidente, que ha de asumir el próximo 10 de diciembre. "Yo defiendo la democracia a ultranza y lo que si puedo decir es que no voy a buscar la conveniencia sobre la base de la claudicación moral" es una de sus declaraciones preelectorales que mayor impacto han producido.

Por otra parte, la campaña del nuevo presidente fué apoyada eficientemente por el mismo partido radical, que supo con sus 100 puntos programáticos conquistar la benevolencia de la ciudadanía. De estos 100 puntos hemos elegido aquellos que a nuestro entender más conviene remarcarlos:

FUERZAS ARMADAS

5) El servicio militar obligatorio en tiempo de paz será suprimido en el plazo más breve posible.

6) Los gastos militares serán reducidos drásticamente y en ningún caso superarán para el período de gobierno y en tiempo de paz el 2% del Producto Bruto.

JUSTICIA Y DERECHOS HUMANOS

12) Se reemplazará de inmediato la actual legislación antisubversiva por una legislación de fondo que constituya una herramienta eficaz para que el Estado democrático pueda luchar contra el terrorismo.

13) Se creará un cuerpo policial especial de lucha antiterrorista.

TRABAJO

17) Se dictará una nueva Ley de Asociaciones Profesionales para asegurar sindicatos democráticos y la creciente participación de los trabajadores en las decisiones del sindicato.

SALUD

26) Se garantizará que los medicamentos indispensables dejen de ser una angustia para quien los necesite, asegurando su provisión y controlando los abusos.

VIVIENDA

31) Se darán urgentes soluciones habitacionales para las poblaciones inundadas.

EDUCACION

32) Se elevará el presupuesto de educación al 25% del presupuesto total.

33) Se incorporará al sistema educativo nacional la educación preprimaria para todos los niños de 4 y 5 años.

37) Se restituirán a sus cátedras y funciones educacionales los docentes segregados arbitrariamente o por razones políticas, ideológicas o gremiales.

40) Se derrogará el sistema de ingresos y cupos vigentes.

DERECHOS DE LA MUJER

43) Se equipará a la mujer en las oportunidades laborales y niveles salariales.

JUBILACION

49) ...No habrá diferencias entre los jubilados de las distintas cajas.

DESEMPLEO

51) Se organizará un sistema de seguro de desempleo que permita al trabajador afrontar sin angustias los problemas del desempleo involuntario.

CULTURA

52) Se eliminará toda forma de censura, "listas negras" y discriminaciones ideológicas.

54) Se eliminará el Ente de Calificación Cinematográfica.

POLITICA INTERNACIONAL

63) Se afianzará la participación en el Movimiento de los no Alineados.

BASES ECONOMICAS

65) Se pondrá en marcha el PAN (Plan Alimentario Nacional) para combatir la pobreza extrema.

66) No habrá un solo niño en Argentina que sufra hambre, lo que implica un juramento de la UCR.

67) Se rebajará rápida y drásticamente el costo financiero a través de líneas de redescuento.

SECTOR AGROPECUARIO

84) Se aplicará una política impositiva vinculada a favorecer al productor eficiente y desalentar al que utiliza la tierra como medio de especulación, para lo cual el impuesto inmobiliario será el instrumento adecuado.

ADMINISTRACION PUBLICA

97) La austeridad presidirá la función pública, no admitiéndose en ella el despilfarro, el lujo o la ostentación. Todo privilegio será extirpado de los presupuestos de las distintas jurisdicciones.

Ob 4. septembru!

Po končani daritvi svete maše, ki jo je za duši dveh velikih mož opravil v Slovenski cerkvi, Buenos Aires, prav na smrtni dan obeh mučenikov slovenstva, gospod msgr. Anton Orehar, je naš soborec BOŽIDAR FINK, pred spomenikom naših domobrancev, zadeto govoril:

Naš spomin je danes pri dveh možeh, ki sta v tistih črnih dneh slovenske zgodovine, s katerimi se je začela temá zdaj že štirih desetletij, dopolnila osebno žrtvovanje.

RUPNIK in HACIN, vojak in redar, sta po svojem poklicu predstavljala službo, ki najbolj neposredno zadeva osnovne pogoje za življenje skupnosti, zunanjo varnost in notranji red in mir; skupaj s škofom Rožmanom pa sta bila v tistih razmerah na vrhu zunanjega vodstva slovenskega javnega življenja. Oba sta vsak v svojem svojstvu služila ljudstvu, ko mu je bilo najhujše, oba sprejela dolžnost v takih okoliščinah, ko je vsaka odgovorna javna služba pomenila nevarnost za osebno čast in življenje, in oba sta končno postala žrtev slepote in sovraštva. Potem ko sta si prizadevala, da bi drugi mogli častno živeti, sta bila zaradi svoje službe oropana življenja in časti. Kolikor je domá javnega spomina nanju, jima je v nečast in obsodbo.

Vendar domovina ni izrekla zadnje besede. Prišel bo, prihaja čas svobodnega ovedenja, ko se bo odstrl pogled v zgodovinsko resnico, katera je zdaj po nasilju obdana z meglo pozabe in prevare. Takrat bosta Rupnikovo in Hacinovo življenje in delo lahko postala predmet mirnega, pravičnega zgodovinskega ocenjevanja, iz katerega bo z vso gotovostjo njun lik za vso slovensko javnost izšel čist in bleščeč. Nepristranska zgodovina bo prav kmalu upravičila njun nastop in ravnanje, javno mnenje pa ju bo po pravici obdalo s častjo herojev. Saj sta izkazala največjo ljubezen, ko sta dala moči in življenje za svoje brate, in to je vendar najbolj neposredni znak junaštva.

A zraven požrtvovalne predanosti drugim, ki pravimo, da je neposredni znak junaštva, je pa zanj neogibno tudi, da je bila izbrana dobra pot in uporabljena poštena sredstva. Ne bi imeli za heroja tistega, ki bi šel sicer za dobrim smotrom, a po objektivno zmotni poti ali z uporabo nedopustnih, nečastnih sredstev. V takih primerih prizadevnega ne bi reševala niti dobra vera.

O tem je mogoče govoriti pri utemeljevanju upravičenosti domobranstva, in o takih okoliščinah gre včasih med nami pravda ob določenih zgodovinskih osebnostih.

Ni da bi ob tej priložnosti razglabljali o vprašanju ali se zadrževali v razčlenjevanju takratnega položaja in možnosti. Spomnimo le, da je pri objektivnem moralnem vrednotenju treba razlikovati med kriteriji, ki po sebi določujejo moralno vrednost ravnanja, in tistimi, ki po okoliščinah odmerjajo njegovo upravičenost. Izločiti pa nam je iz objektivnega moralnega vrednotenja tiste strani ravnanja, ki sodijo zgolj v področje osebne vesti in so same v sebi moralno neopredeljive, ker ni na voljo noben objektivni kriterij, po katerem bi bilo mogoče vnaprej ugotavljati upravičenost ravnanja in njegovo etično dopustnost.

Med nami je nesporno, da sta se oba moža, ki se ju danes spominjamo, predala prizadevanju za svoje z ljubeznijo in osebno odpovedjo. Nedvomno je tudi, da sta v temelju ravnala edino prav, ko sta stopila na vodstvo odpora proti razčlovečujoči in raznarodujoči, zato globoko onesrečujoči tuji učenosti komunizma. V njem sta gledala povzročitelja takratnega strašnega trpljenja in vedela sta, da je v njem smrtna nevarnost za celovito življenje slovenskega naroda.

Ne pomišljamo dalje, ko sprejemamo, da je bilo treba v tedanjih razmerah iti v tisto nevšečno sožitje z okupatorjem, in se opiramo na trdno prepričanje, da s tem niso bili kršeni ne verski, ne splošno etični, ne mednarodnopravni principi. Prepričani smo tudi, da nikakor s tem ni bila prizadeta narodna čast, čeprav smo bili v ostalem svetu neugodno opečateni.

Postavlja pa se včasih med nami vprašanje o intenzivnosti takratnih odnosov z okupatorjem kot tujcem. Pred takim razpravljanjem bi nam bilo treba razjasniti, koliko je dopustna različnost zunanjepolitičnih koncepcij. Vodilne plasti vsake človeške skupnosti so vedno pred vprašanjem, kako usmeriti odnose z zunanjim svetom, da bo čim bolj zagotovljena zunanja varnost ter notranji duhovni in stvarni napredek ob izmenjavi dosežkov in dobrin, s tem pa tudi svetovni mir. Narodi in države usmerjajo svojo zunanjo politiko tako, da se navezujejo ali naslanjajo na te ali one zunanje sile. Zunanjepolitična orientacija pa ni moralno vprašanje, razen če gre za že formalno utrjene pogodbene odnose, saj se je treba vsak čas odločiti po časovno pogojenih interesnih razlogih. Kot med ljudmi ni neskaljivega prijateljstva ne neodpravljivega sovraštva, tudi med narodi ni takih trajnih razmerij. Mejak, ki je danes vrag, bo nekoč lahko pošten sosed. Drugič spet bodo okoliščine take, da bo varneje skrbeti za dobre odnose z močnim sosedom kot pa oslanjati se na daljnega prijatelja, za katerega ni gotovo, da bo v potrebi hotel ali mogel prijateljstvo učinkovito vračati. Določanje zunanjih odnosov torej ni vezano na kake tradicionalne dogmatične norme, marveč je predmet proste presoje glede na trenutni položaj in je le stvar osebne vesti odločujočih ter samo še poznejše zgodovinske sodbe o njihovi praktični državniški sposobnosti. Ukrepi, ki se pozneje izkažejo za nepravilne, so tedaj le stvarne napake, ne pa moralne zablode, zaradi katerih bi bili odločujoči podvrženi kakršni koli obsodbi.

V luči teh ugotovitev gre gen. Rupniku in dr. Hacinu neokrnjena čast narodnih junakov. S skrajno samoodpovedjo sta sprejela odgovorno službo svojemu ljudstvu in duhu slovenstva ter bila zaradi nje žrtvovana. Temeljna usmeritev njunega nastopanja je bila taka, kot jo kaže zdrav nauk, temelječ na krščanskih etičnih načelih. Vse drugo mora ostati stvar njune vesti in ne sme biti predmet prizadetih debat o osebni vrednosti, marveč samo mirnega preučevanja o zgodovinski upravičenosti.

Za nas sta tedaj Rupnik in Hacin veliki častni imeni iz naše bližnje zgodovine. In taki bosta nekoč, morda kmalu, postali tudi v domovini.

Nič ni tako skrito, da ne bi postalo očitno. Resnica je včasih počasna, vedno pa neizbežna. Že neizpolnjene obljube o srečni družbi in izjalovljeni upi nagibajo domá množice, da se odvrtaajo od tistih, ki so se z nasiljem in prevaro prikopali na oblast in ravnajo družbo po krivih naukih, zato brez uspehov. A še bolj je neizprosna žeja po resnici, ki žene mlade rodove, da prodirajo v preteklo stvarnost, ki jo hočejo poznati v vsej popolnosti in si jo razlagati svobodno, brez vsiljene uradne interpretacije trenutnih gospodarjev. Ni neutemeljena domneva, da mnogo takih, ki začenjajo čuti, da imajo nadete vsiljene naočnice, kritično berejo uradne ali poluradne spise,

ki obravnavajo medrevolucijske dogodke, ter jim že pripisujejo drugačen izvir in pomen, kot jim ga hoče vsiliti režimsko zgodovinopisje.

Neizpodbitno je, da se bo zdaj še komaj zakrivana resnica v domovini odkrila z vso jasnostjo. Tedaj pa bo tudi javno oprana čast obeh junakov, ki se ju danes spominjamo, in bo njun lik zablestel v družbi velikih slovenskih osebnosti.

Do tedaj pa se vsaj mi klanjamo njenemu spominu in jima s hvaležnostjo kličemo slavo!

Slovenija in državne zveze

Spričo nemogoče trajne politične obstojnosti unitarne ali zvezne Jugoslavije se je porodila misel o konfederativni obliki jugoslovanske skupnosti. V taki zvezi bi Slovenci bili prisotni s suvereno državo in bi bili z njo zadovoljeni tako jugoslovanska kot samoslovenska težnja. Ideja se prikazuje kot možnost ali celo kot bistroumen domislek, a njena upravičenost ni utemeljena ne po pravno-politični teoriji ne po zgodovinskih izkušnjah.

Konfederacija najprej po svoji naravi ni nekaj, kar bi bilo v temeljih različno od federacije in bi bila njena drugačnost v posameznih primerih tudi jasno zaznavna. Že v znanstvenih traktatih se nauk o konfederaciji uvršča v poglavje o državnih skupnostih, skupaj s federacijo, ne pa v poglavje o meddržavnih skupnostih. Konfederacija namreč ni samo pogodbeno povezava med suverenimi državami, ki bi bila lahko le začasna ali sklenjena na odpoved. S konfederalnim paktom, ki ima včasih tudi obliko ustave, npr. takrat, kadar ga ne sklenejo že prej proglašene države, se ne ustanovi le pogodbeno obveza, marveč se ustvari institucija, ki predstavlja višjo življenjsko skupnost, katera ima vsaj po namenu trajno naravo. Zato se ta skupnost imenuje tudi državna zveza, sodržavje ali celo država držav. Čeprav konfederacija seveda ni država, je pa vendar nekaj celotnega in trajnega, kot da bi bila država, katere pripadniki pa niso fizične osebe, temveč prave države. Pogosto so bile konfederacije predmet formalnega priznanja po drugih državah, in mednarodno priznanje se daje le državam in tem priličnim tvorbam, ne pa meddržavnim skupnostim.

Prav zaradi te institucijske narave je v zgodovini tako težko najti konfederacijo, katere ustroj bi se ostro ločil od ostalih oblik državne skupnosti in ki bi kljub temu imela trajno življenjsko usodo. V večini primerov so bile to več ali manj mešane oblike, ki so se izmikale trdnim opredelbam in dajale priložnost za živahne razprave med pravnimi in političnimi strokovnjaki. Tak križanec med zvezno državo in državno zvezo bi bila tudi jugoslovanska skupnost, kot jo zamišlja stantedski načrt. A tudi če bi ostvarili jugoslovansko konfederacijo v še tako čisti obliki, bi ta ne imela

dolgega in mirnega življenja in bi po nujnih konfliktnih kmalu prešla, vsaj dejansko, spet v zvezno obliko ali pa bi se verjetneje razbila.

Napovedovanje take usode je utrjeno v zgodovinskih izkušnjah. Najstarejša konfederacija, ki je tudi najdalj vzdržala (1599—1795), je bila kljub imenu Republika združenih provinc, katero so sestavljale Holandija, Zelandija, Utrecht in druge pokrajine, ki so danes vse v unitarni holandski državi. Izjemno dolg obstoj te konfederacije je pripisati nepretrgani prevladi Holandije nad drugimi pokrajinami in odločujoči moči oranške kraljevske rodovine. Mi bi take premoči ene enote nad drugimi, kakor je bila do zdaj tudi v vseh drugih konfederacijah, ne prenesli. Sicer je pa holandski primer odmaknjen predaleč v zgodovino, da bi nam spričo tedanjega ustroja družbe in pojmovanja politične organizacije lahko služil kot zgled obstojnosti.

Švica se je v celoti organizirala v konfederacijo leta 1815 s pogodbo med vsemi kantoni, medtem ko so se do tedaj ti posamezno povezovali s posebnimi sporazumi v dokaj raznotero organizacijo. Nova konfederacija je kmalu zašla v hude težave in je prišlo tako daleč, da je sedem katoliških kantonov znotraj celotne državne zveze sklenilo še posebno zvezo. Zaplet se je razrešil leta 1848 z ustavo, ki je dala švicarski skupnosti naravo zvezne države, čeprav se Švica še zdaj uradno imenuje konfederacija.

Združene države Severne Amerike so sestavljale konfederacijo od 1778 do 1787. V tej kratki dobi je skupnost preživljala težave predvsem zaradi veta manjšin in samo posredne veljavnosti kongresnih odločitev. Kongres je vedno bolj izgubljal veljavo na vseh področjih, rasli so konflikti med družbenimi razredi, nastajala je nevarnost za politični red in grozila je socialna revolucija. V kratkih letih konfederacije se je izkazalo, da je njen ustroj prešibak, zato je filadelfijski kongres leta 1787 sprejel zvezno ustavo, ki še danes velja.

Posebno poučen je nemški primer. Leta 1815 se je na Dunaju ustanovila Nemška zveza, konfederacija med avstrijskim cesarstvom, kraljevinami Prusijo, Bavarsko, Harnoverjem, Saškimi in Württembergom, osmimi velikimi vojvodinami, desetimi vojvodinami, desetimi kneževinami in štirimi svobodnimi mesti. Konfederaciji je častno predsedoval avstrijski cesar, oblast pa je imel zvezni zbor, ki je odločal o vojni in miru ter o mednarodnih odnosih; pošiljal in sprejemal je pa tudi diplomatske predstavnike, čeprav so posamezne države članice ohranile aktivno in pasivno pravico do lastnih diplomatskih zvez znotraj in zunaj konfederacije. Zvezni dogovor se je lahko spreminjal samo v celotnem skupnem zboru. Države članice so si zagotovile medsebojno vojaško pomoč in se odrekle vojni kot sredstvu za razreševanje medsebojnih sporov. Vendar Prusija ni pomagala Avstriji, ko sta jo 1859. napadli Francija in Sardinija, leta 1864 pa sta Prusija in Avstrija vdrli v Holstein in isto je storila 1866. Prusija proti Avstriji. Vojni konflikt se je razširil še na Saško in Hannover ter je po zmagi Prusije s praškim dogovorom konfederacija razpadla. Sklenjena je bila nova konfederacija, Severnonemška zveza, katera je pa že imela znake

rastoče politične koncentracije: ustavno obliko konfederalnega pakta, politični državni zbor in carinsko enotnost. Zveza je obstajala le do 1871., ko je bilo v Versaillesu proglašeno Nemško cesarstvo kot zvezna država. Vendar njegova zvezna narava tudi ni bila jasna. Imelo je res vrhovno dvodomno zakonodajno telo in vrhovno državno sodišče. Na čelu izvršne oblasti je bil državni poglavar, nemški cesar. Vendar so tudi drugim posameznim federiranim enotam načelovali monarhi, npr. kralji Prusije, Bavarske, Würtemberga in Saškega, a kralji vendar predstavljajo suvereno oblast. Razen tega se je zvezna ustava proglasila po pogodbenem sporazumu med državami, ki so obdržale pravico do lastnih diplomatskih zunanjih zvez. To pa je najodločilnejši znak konfederacije. Razvoj je šel torej od prvotne široke konfederativne oblike preko mešanih oblik, v katerih so najprej prevladovali elementi konfederacije, potem federacije ter je pripeljal z weimarsko konstitucijo leta 1919 v novo zvezno obliko, ki je pa imela že močne znake unitarne države, katera se je potem tudi uveljavila z nastopom narodnega socializma. Glede na Avstrijo pa se je prvotna konfederacija razbila.

Tak razvoj je značilen za vse zvezne oblike in potrjuje zgodovinski zakon, da vsak zvezni sestav teži k poenotenju: konfederacije se prelivajo v federacije, te pa spet vsaj v praksi težijo k unitarnemu sistemu. Primeri Holandske, Švice, ZDA in Nemčije kažejo, kako je vsaj konfederativna oblika združevanja vedno le prehodnega, včasih prav bežnega pomena in je ni imeti za nekaj, kar bi predstavljalo redno, trajno obliko sožitja.

Opomniti je pa, da omenjeni sociološki zakon velja za tiste primere, v katerih skupine po naravi in čutenju težé k združevanju. Naš primer je obrnjen. Jugoslavija se je začela kot unitarna država, z upravno koncentracijo in centralizmom, celo v duhu kulturnega, jezikovnega in narodnega izenačevanja. Po delnem streznjenju je začela nastopati reakcija proti centralizmu, z zahtevami po deželni avtarhiji in avtonomiji. V hrvaškem sporazumu se je potem pokazal že neki zametek federalizma, ki se je nato uveljavil, seveda le formalno, v komunistični etapi. Tudi v tej je bilo več stopenj in se sedanja ustavna ureditev po mnenju nekaterih razlagavec začenja približevati konfederativni formuli. Za tretjo Jugoslavijo pa nekateri zdaj dopuščajo ali predlagajo obliko čiste konfederacije. Taka misel je izražena v deklaraciji SLS ob devetdesetletnici s predlogom, naj „narod“ s splošnim glasovanjem odloči o vstopu slovenske države v zvezo držav. Prav iz tega načina odločitve je sklepati, da je v mislih državna zveza ali konfederacija, saj za meddržavne pogodbene povezave ni treba referendumov ali plebiscitov. Dalje celo nekateri tistih, ki imajo v svojem izvirnem programu slovensko državno misel, sprejemajo konfederativno rešitev jugoslovanskega in slovenskega problema.

Na naš primer zdaj lahko primenimo omenjeni sociološki zakon, a v obrnjeni obliki. Če družbene skupine, ki „spadajo skupaj“, po naravni zakonitosti prehajajo od rahlejših oblik k večji organizacijski strnjnosti, se sme tudi sklepati, da tiste, katerih organizacijski proces gre v smeri

rahljanja medsebojnih vezi, po naravi in čutenju niso za trajno sožitje pod skupno streho. Konfederacija je torej v takih primerih, kot ti bil naš, samo prehodna oblika, brez življenjske zmožnosti in tudi sploh brez zgodovinske upravičenosti.

Zaradi naravnih šibkosti konfederacije je ta oblika državnega združevanja danes povsem opuščena. Razne lige, unije, bloki in drugo nimajo nič opraviti s pojmom konfederacije, ker so zgolj pogodbeni dogovori za skupno obrambo in varovanje skupnih političnih interesov. Taki primeri so bili nekdanj Mala antanta, Balkanska antanta, Baltska antanta in Renski pakt, pozneje pa Arabska liga, Zapadna zveza, Vzhodni blok in nekatere meddržavne organizacije v Ameriki in Afriki. Teh meddržavnih skupnosti nihče nima za konfederacije. Če bi pa kdo zmotno videl konfederacijo npr. v Arabski ligi (Saudska Arabija, Egipt, Irak, Jordanija, Libanon, Sirija, Jemen in Libija) ali v Arabski združeni republiki (Egipt in Sirija), naj pomisli, kakšen vzor nam morejo te formacije dajati pri načrtovanju prihodnjega združevanja južnoslovanskih narodov.

Sledi torej, da je treba sploh opustiti idejo o konfederaciji, ki je preživel zgodovinski pojav. Jugoslovansko usmerjeni naj ostanejo kar pri federaciji in naj se ne motijo, češ da bo Slovenija „narodna“ država, če bo v zvezni ustavi le nekaj elementov konfederacije. Tisti, ki nam je do slovenske pravne neodvisnosti ali državne samostojnosti, pa ne mislimo, da bosta volk sit in koza cela v kaki čisti jugoslovanski konfederaciji, ki ne more biti drugega kot hibridna prehodna faza kratkega obstoja in od katere bi se Slovenija težko ločila po sporazumu in na miren način.

Za Slovenijo torej ni jemati v poštev nobenega načina državnega združevanja, saj bo imela vedno toliko sodobnih možnosti za meddržavno povezovanje, sodelovanje in izmenjavo.

Božidar Fink

Ob 40-letnici Turjaka in Grčaric

Ob 15-letnici žaloigre za razbitimi židovi turjaškega gradu in predaje grčarskih junakov na s topovskimi krogli zasutih okopih, je pokojni pisatelj in naš nepozabni predsednik DSPB, Karel Mauser, v daljšem govoru orisal tiste junaške dneve, ki jih je tudi sam prebija v zadimljeni turjaški postojanki. Ta govor je v celoti prinesla clevelandska SLOVENIJA, takratno glasilo Slovenske Krščanske Demokracije, v svoji številki od 22. septembra 1958.

V naslednji 7. številki od 29. decembra istega leta pa je isto glasilo objavilo daljši zapis izpod peresa g. Janeza Gruma kot dopolnilo, pojasnilo in „potreben popravek k sestavku Karla Mauserja o Turjaku“.

Ker smo letos stopili že v 40. obletnico tistih usodnih in junaških podvigov, je prav, da s ponatisom obeh sestavkov znova vržemo luči žaromet na tiste dogodke: prvič zato, da pred „stariimi“ borci spet zažive v vsem svojem zgovornem sporočilu o edinosti, slogi in potrebni odповedi v prid istih idealov; še bolj pa zato, da nudimo novemu rodu takoimenovane Slovenije v svetu duhovni napoj in pobudo in zglede junaštva, kako se je treba boriti in tudi umirati pod slovensko zastavo.

Karel Mauser se je spominjal takole:

Dne 19. septembra ob četrti na 2 popoldne je minilo 15 let, odkar so vaški stražarji po 7-dnevni borbi zapustili goreči turjaški grad. Sredi dima, po razoranem dvorišču so se predali rdečim bratom, ki so vsem obljubili amnestijo. V dolgih vrstah smo odhajali in ta odhod je bil za večino pot v smrt, zakaj dane besede komunist nikoli ne drži.

Petnajst let je tega in naprosili ste me, da bi se z vami vred spomnil svojih dragih prijateljev in znancev, vseh tistih, s katerimi sem delil usodo sedmih dni na gradu in usodo kočevskega gradu, ko smo v ozkih celicah obračunavali z življenjem, skupno z junaki iz Grčaric. Petnajst let je že od tega in od velike tragedije smo se odmaknili že tako daleč, da so mnogi med nami, ki se je ne znajo več predstavljati. Pregloboko smo že zašli v svoji komodnosti, da je bil nekoč drug čas, čas, ko si šel zvečer spat in nisi vedel ali boš spal do jutra ali morda za celo večnost. Sredi tujega sveta, ki ni brez krivde za našo veliko tragedijo, smo v nekaj borih letih pozabili na velike žrtve naših ljudi, ki so z nami rasli, ki so bili naši prijatelji in naši znanci, naši sorodniki, morda naši bratje in naši očetje.

Prijatelji moji, narod, ki tako hitro pozablja lastne žrtve, je slab narod. Tak narod rima več možne hrčtenice in se bo stopil v tujini kakor marčev sneg. Svetu grozi nov Turjak, veliki Turjak, ko se zna zgoditi, da se bo svoboden svet zaprl za zidove namesto, da bi branil svoje postojanke že v zaledju. Če se to zgodi, tedaj bomo doumeli preteklost. Daj Bog, da se to ne zgodi.

Ne želim govoriti nocoj v svojem imenu, govoriti hočem v imenu tistih, s katerimi sem delil usodo in jih danes ni več. Kadar govorimo kot živi ljudje, se nam rada vzdigne v srcu grenkoba, kadar pa govorimo po ustih mrtvih, ki so prestopili zadnje pragove, tedaj lahko odrinemo grenkobo in misel na maščevanje. In to smo kot katoličani dolžni, zakaj maščevanje nas dela podobne tistim, proti katerim smo se borili. Bij se za pravico, toda nikoli ne pozabi, da ima človek dušo, da je vsak od Boga ustvarjen, čeprav oni sami to taje. Vsak, ki na maščevanje misli, vsak, ki po maščevanju seže, greši in skruni svetlo idejo, za katero so se tisoči borili iz prepričanja. Vem in priznam: lažje se je boriti komunistu, ki ne pozna ne božje in ne človeške postave, kakor katoliku, ki hoče ostati katolik. Toda vem tudi, da je končna zmaga na strani poštenega, na strani tistega, ki tudi v najhujšem času zamori maščevanje v sebi in ostane

človek. Pad'i so turjaški borci, ki so se branili, toda pred zgodovino bodo ostali moralni zmagovalci. Ko se jih danes spominjam in jih vidim kot žive pred seboj, vem, da tako mislijo, da bi vam enako govorili kakor jaz to minuto.

12. septembra sem z množico drugih stopil skoz velika grajska vrata. Lep je bil turjaški grad in nekoč so v njem živeli hrabri borilci proti Turkom. Še je v kapeli glava Herberta Turjaškega. Turška sablja je pred stoletji odločila to glavo od telesa in za težke zlatnike jo je nagačeno odkupila družina. Ta mrtva glava, ta lobanja je z votlimi očmi strmela v nas, ko smo prihajali v grad, v branilce pred novimi Turki, v branilce, ki so se morali otepati lastnih rdečih bratov.

Turjaški grad z mogočnimi zidovi in vogelnimi stolpi gleda na eni strani proti Ahcu, na drugi proti Zapotoku. Koj pod gradom leži vas, vse na okrog pa so sami gozdovi, ki so bili v tisti jeseni leta 1943 čudovito lepi. Med zeleno smrečje so že padali plazovi rumenega in rdečega listja. V kotu na dvorišču je bil vodnjak s kapnico, takoj za vrati pa lepa kapela. V veliki obokani kleti je nekoč pridigal Primož Trubar, prvi slovenski protestant, človek, ki nam je dal prvo knjigo.

Zakaj smo šli v grad?

Velikokrat sem že slišal ta očitek. Da je bila to strašna napaka, vojaška neumnost in še marsikaj. Rad verjamem, da je bilo to napak, toda zelo lahko je iskati in najti napako po opravljenem delu. Ko smo odhajali na grad, so bi'i partizani že na poti od Rібnice in sicer v spremstvu italijanskega topništva in laških tankov. Novica nas je zatekla v Dobrepoljah, kjer smo se zbirali in tedaj je padla misel, da je Ljubljana v nevarnosti, da jo je treba braniti. Turjak je močan grad in čudno bi bilo, če bi v doglednem času ne prišla pomoč. Takrat je Rekarjev France — Kadunc iz Zdenske vasi — vrgel geslo: Fantje, v Turjak in četudi napravimo iz njega Alkazar!

Borba

In smo šli. Z dobrepoljsko četo sem prišel na grad, oziroma na pristani v nedeljo ponoči, 12. sept. Koj zjutraj pa so se že prikazali partizani s kamioni in sicer na cesti, ki pelje proti Laščam. Borba se je pričela. Prav danes je točno 15 let, ko smo se bili. Partizani so bili v premoči in so z mitraljezi strahovito bili v gmajno, kjer so bili vaški stražarji. Na ta dan je padel komandant Bambič. Danes je 15-letnica njegove smrti. Toda kmalu so se stražarji znašli in v hudem zaletu vrgli partizane iz grabnov. V divjem begu so se spustili proti Rašici. Z nočjo smo se potlej pomaknili v grad, zaledje, ki naj bi ga čez noč branil Zapotok s p'avimi, pa je ostalo prazno in ko smo zjutraj vstali, je bil grad obkoljen od vseh strani. Prav danes je torej 15 let, ko so turjaške zidove obkolili. Težke

mine so pričele padati na grad, opeka na strehi se je kar v plazovih usipala na dvorišče. Zapotok je molčal in vaški stražarji so stopili k oknom in linam ter pričeli braniti grad samo z mitraljezi in puškami. Drugega nismo imeli. Pričela se je tragedija, ki skoraj nima primera v slovenski zgodovini.

Vodnjak so takoj od začetka načrtno razbili, tako, da do vode nismo mogli. Opeke s streh so zginile in v jesensko noč so štrlele samo še letve. Okna smo založili z vrečami peska, moke in riža, z vsem kar smo imeli pri roki. Mina za mino je treskala na dvorišče in v zidove in grad se je tresel v temeljih. Toda vaški stražarji so stali na svojih mestih in gradu se ni mogel nihče približati. Komunistični poveljnik Dule je pozival na predajo, toda zahteval predajo na milost in nemilost. Komandant Perne in ostali so takoj odklonili in predlagali, da se ne predamo in da imamo pravico mirnega odhoda. Vedeli smo vsi, da so vsi partizanski poskusi za premirje samo prilika, da so se pomaknili bliže in da so njih obljube o amnestiji samo prazne besede. Tedaj so v jezi zažgali pristavo spodaj. Računali so, da bo hud ogenj vnel ostrešje. Toda pristava je pogorela in gradu se ogenj ni prijel. Zaman so bili vsi napori, zaman vse mine. Grad se je držal.

Italijani pridejo s topovi in tanki pomagat rdečim

Tedaj pa je neko jutro udarilo, grad se je zamajal, dim in hrušč sta bila tolikšna, da se ni videlo nikamor. Tako smo vsi uganili: topovi. Laški topničarji so v bratstvu z našimi rdečimi brati pričeli rušiti grajski zid. Smrtna ura za Turjaka je prišla. Po 200 granat in več je padlo na grad na en sam dan in že naslednji dan se je zrušil vogelni stolp, ki je gledal proti Velikim Laščam. Ranjence smo takoj prestavili v spodnje prostore, v stolp, ki je gledal proti Zapotoku in je bil najmočnejši ter najmanj izpostavljen. Po sobah, kjer so bili branilci, je bilo kakor v peklju. Omet, ki je letel s stropa in od zidov se je mešal z dimom granat, v ustih in v nosu smo imeli sam pesek in videti ni bilo mogoče soseda, ki je bil več kot meter od tebe. Italijanski oficirji so dobro merili in topovi iz tankov so pošiljali granate naravnost skoz okna.

V sredo ponoči je odšla z Zapotoka posadka plavih. Spominjam se, da sem gledal skoz okno, ko je pozno ponoči buknila eksplozija v hribu. Zažgali so, kar niso mogli vleči s seboj. Tedaj smo vsi vedeli, da smo ostali čisto sami, da smo kakor otoček sredi rdečega morja. V gradu 650 mladih mož in fantov, okoli gradu najmanj trikratna premoč in poleg tega topovi in tanki. Vsak izmed nas je vedel, da konec ne more biti več daleč. Toda drobna lučka upanja je v nas še gorela. Zunaj vedo, da se bijemo, našli bodo pot za pomoč. Toda pomoči ni bilo. Zbiti, brez vode smo morali, čuti tudi v nočeh, ker so nas skušali minirati. Ranjenci so se množili in dr. Kožuh je imel dela čez glavo. Toda vode ni bilo in zmanjkalo je obvez. Ranjenci so ležali na slamni, tihi, vase zamišljeni.

Naj mimogrede omenim eno. Rdeči tisk doma in tudi todle se je na široko razpisal o Turjaku. Za vsako leto posebej so se ga spomnili kot

velike zmage. Pojdite v Rim v beraško palačo, kjer je nekoč vladal naduti Mussolini. Tam je muzej in tam boste lahko brali, kaj je italijanska vojska pripomogla k osvoboditvi Jugoslavije. Mnogo slik boste našli, ki vam pričajo o bratstvu laške soldateske in naših rdečih bratov in nad slikami boste našli tudi sliko Turjaka. Črno na belem je razodeto veliko prijateljstvo in mi, ki smo pričeli turjaški borbi, lahko rečemo, da bi brez laških topničarjev Turjak nikoli ne padel. Zame in za mnoge ostanejo moralni zmagovalci Turjaka vaški stražarji, ki so cel teden brez vode in hrane z navadnim orožjem odbijali slovenske rdeče brate in laške vojake, ki so ob svoji kapitulaciji opravili najbolj umazano delo, ki so ga mogli.

Konec blizu

Tako je prišla nedelja, lepa jesenska nedelja in granate so pričele drobiti zid že zgodaj zjutraj. Maševati ni bilo mogoče, ker so bile vse sobe v dimu in je omet letel z zidu kar vplasteh. In kar niso opravile granate iz laških topov, to je zdaj opravil izdajalec. Neki Prajer je s pomočjo vrvi in lestve spravil med šperovce partizana z mitraljezom in nenadoma so se usule krogle na dvorišče. Po lestvi so prilezli drugi, zažgali tramovje, dim je zavil grad in skoz dim so sičale krogle in bile v vse kote. Zadnja borba se je vnela na hodnikih. To zadnjo borbo je vodil moj dragi prijatelj iz Zdenske vasi, Rekarjev France. Toda pritisk je bil prisilen in v tej zadnji minuti je rafal prebil hrbet temu mlademu idealistu.

Konec je bil tu. Komandant Perne in ostali so se posvetovali. Grad je gorel, borba bi bila samo še morija. Tedaj so sklenili, da se grad preda, da je vsak v enem tednu storil vse, kar je mogel. Bela zastava se je dvignila.

Bela zastava

Ogenj se je ustavil in vaški stražarji so se pričeli predajati. Psovke, kletvine, kraja in čez vse to dim in ogenj gorečega gradu. „Eviva Italijani!“ so vpili zunaj. Spet drugi: Grad je sezidal slovenski tlačén, podrl ga je slovenski partizan.

V ambulanti se je odvijalo zadnje dejanje. Dr. Kožuh je odhajal in je naprosil Mervarja iz Žužemberka in mene, da prevzameva spisek ranjencev in da ostaneva pri njih. Ostala sva. Moj prijatelj Kadunc je umiral. Ležal je na nosilih, roke in noge so mu bile že mrtve in govoril je počasi in zelo tiho. V desni je tiščal majhen bel rožni venček. Prvi partizani so zrasi na vratih ambulante in tedaj me je France prosil za vodo. Takoj, ko sva javila stanje ranjencev, sem prosil, da bi smel po vodo. S psovko so mi dovolili. Mučil sem se okoli šterne, toda bila je napolnjena z blatom in opeko. Zajel sem nekaj črne brozge in to nesel Francetu. Koj potlej so mene in Mervarja pognali skoz vrata. Za nama se je odtrgal vek ranjencev, sprejelo pa naju je divje tuljenje.

Ropanje in vezanje ujetnikov

Pred tankom je stal italijanski tenente, krog njega partizani, ki so ropali naše nahrbtnike. Vzeli so nam denar, prstane in vse, kar je imelo kakšno ceno. Potlej so prinesli telefonsko žico in dolgo vrv. Vezali so nas po dva in dva najprej z žico in potlej na vrv. Moj partner tisto uro je bil tedanji ribniški kaplan Sitar. In nato smo se premaknili. Vsak je osmuknil grmič leščevja, del list v usta, zakaj žeja je bila neznosna. Nekdo je ob nas igral na harmoniko in tako smo med psovanjem prišli do Rašice, kjer so nas že čakale žene in starci s škafi vode in s sadjem. V divji jezi je partizan na konju ljudi razpodil, vodo razlil in sadje raztresel. Žejni in lačni smo prišli do Lašč. Tam se je začelo zasliševanje, boljše rečeno psovaje. Pero Popivoda, Kokalj z Iga, dr. Brilej in še nekateri so se odlikovali in tedaj sem videl kako daleč more pasti človek. Sklenjeno je bilo: glava za glavo. O amnestiji ni bilo govora in koj drugo noč, dobro se spomnim, da je bilo viharo in je lilo, so v Velikih Laščah ustrelili prvih 64 borcev, med njimi dr. Kožuha, sodnika Zalokarja, oba Rožanca ter vse komandante in oficirje.

Postrelitev ranjencev

V taistem času so bili na Turjaku mrtvi tudi že vsi ranjenci. Postrelili so jih tam pri stari grajski lipi.

V Kočevju

Ostali smo odromali v Kočevje, v nov grad. Tam smo že našli borce iz Grčarič in mi, ki smo prišli v zadnjo celico, smo našli tam Martinčiče, Ilijo Kaliniča, Gognaca in še nekaj drugih. Nova zasliševanja, pogovor z Mikužem, ki je bil že tedaj neduhovnik z duhovniškim posvečenjem. Prišel je kočevski proces in tedaj so na svojo zadnjo pot odromali zadnji tropi, med njimi kaplana Šinkar in Malovrh. V Mozlu nekje so jih zasuli v tisto pusto kočevsko zemljo. Tudi Ilijo Kaliniča, tega preprostega človeka, ki je v celici našel nazaj pot k Bogu, so ubili. In ni imel na celem svetu drugega kakor drobnega otroka, ženo z zlomljeno hrbtenico in žuljave roke. Na bangarje celice, v kateri sva preživela skoraj mesec dni, je zapisal: Zadnji pozdrav sinčku in ženi.

Tako so se zaprle zadnje strani turjaške zgodbe. Po milosti božji sem ostal živ in danes vam govorim v imenu tistih, s katerimi sem bil skupaj in jih ni več.

Kaj nam govore mrtvi

V njihovem imenu govorim, v imenu mrtvih, ki spe mirno, čeprav ne vemo za njih grobove. Mirno in brez maščevalne misli gledajo na nas, gledajo na to našo emigracijo, v kateri bi bili verjetno tudi oni, ako bi jih smrt ne zatekla sredi borbe.

Kakšna je naša emigracija v očeh teh mrtvih junakov? Kaj jim more-

mo po vseh teh letih pokazati, kolikokrat smo se jih spomnili? Naši mladini, ki ni doživela vsega tega gorja, se zdi, da naša zgodovina nima ničesar, kar bi mogli pokazati pred tujci. Kaj nismo dolžni naši mladini predočiti to našo najtežjo zgodovino, ji povedati, da smo imeli ljudi, mlade, preproste ljudi, ki so že takoj na začetku razumeeli in spoznali, kaj je komunizem in kam pelje. Leta in leta so za isto stvar potrebovali veliki narodi. Zdaj pa, če resnico povem, se spomnimo teh svojih preprostih stražarjev samo še na proslavah, enkrat na leto in še tistikrat se ne poskušamo vživeti nazaj in si priklicati preteklost pred svoje komodne oči. Rečem: narod ne potrebuje ljudi ki se trkajo na prsa samo ob proslavah. Proslava je spomin, ki traja en dan. Narod potrebuje ljudi, ki se na prsa trkajo, ampak imajo preteklost v srcu, tako kakor je bila. Samo taki ljudje morejo domovini koristiti. Lahko je vpiti na proslavah, zelo lahko je ploskati, toda de'ati, vztrajno delati, to ni lahko in vendar je samo to potrebno in samo to more rešiti narod smrti.

Premalo je, da smo se zbrali todle in se za hip vrnili na turjaški grad, ki danes razpada. Samo takrat, če bomo vsak hip znali težko preteklost postaviti v sedanost in po tem usmerjati naše življenje, samo takrat smo izpolnili, kar naša preteklost od nas terja.

Kaj bi nam imeli reči mrtvi junaki, če bi zdajle stopili v ta Baragov dom. Mislim, da govorim z njih besedami, če rečem tole:

Bratje, ljubite dom, to gnezdo orlov. Ne pozabite, da doma nismo priigrali, da ga naši dedje niso zadeli na loteriji. Ta dom so s krvjo in z znojem gnojili naši dedje in tudi mi smo dali svoj del, ki je večji od vašega.

Ohranite svoj jezik in svoje navade. Ne prodajajte za skledo leče svoje slovenje besede in vaši otroci naj govore, kakor smo mi govorili. Po slovenje smo na svojo težko zadnjo uro molili, zakaj jih je toliko med vami, ki ne znajo več.

Bodite bratje v isti cilj zagledani. Zakaj smo takrat znali biti kakor eno, zakaj zdaj za malenkosti strupene besede vlačite iz nožnic in je brat zoper brata za samo senco? Zakaj tako režete in sekate slovensko preteklost, jo sodite in obsojate kakor da ste bili zraven, ko se je slovenska zemlja rodila in rasla? Nič se še niste naučili in še našo dediščino in našo kri boste zapravili.

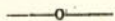
Tako bi rekli, če bi zdaj prišlo tistih 600 junakov v ta prostor. In bi govorili po pravici. Dragi prijatelji, spomin sem obudil na svoje mrtve prijatelje in znance na ta večer. In del tega spomina bi rad preložil tudi v vaša srca. Bili so to naši fantje, naši možje. Stali so na braniku za nas vse in za nas vse so padli.

Turjak v velikem merilu?

Svet danes se vrača v obdobje, v katerem smo nekoč živeli. Svobodni svet se še ni naučil načelnosti, še je barantanje in izmikanje. Lahko se zgodi, da se Turjak ponovi v velikem merilu, da se bo svobodni svet bil

na zadnjih barikadah, potem, ko bo z malomarnostjo mirno prepuščal zaledje sovražniku. Prosimo Boga in svoje mrtve, da bi tisti, ki danes vodijo svet, znali na prav način in ob pravem času potegniti črto pod skuppek krivic in se odločno postaviti na stran pravice, da se bo svet oddahnil in da bodo naši otroci mogli rasti v miru in svobodi, ne kakor mi, njih očetje, ki nas je tepel tujec in lastni brat.

Ostanimo v zvezi s svojimi mrtvimi in bodimo jim hvaležni za vse, kar so nam dali in zapustili. Slava jim in njih spomin naj bo svetel in čist v naših srcih in v srcih naših otrok.

Še živa priča iz tistih dni, g. Janez Grum, pripoveduje:

Na proslavi 15. obletnice turjaške tragedije v C'evelandu je pisatelj Karel Mauser v svojem lepem govoru, ki ga je 22. sept. t. l. priobčila „Slovenija“, dvakrat omenil, da so plavi zapustili položaj. Gosp. Mauser je dejal: „Zaledje, ki naj bi ga čez noč branil Zapotok s plavimi, je ostalo prazno in ko smo zjutraj vstali, je bil grad obkoljen od vseh strani.“ — „V sredo ponoči je odšla z Zapotoka posadka p'avih... Tedaj smo vedeli, da smo ostali čisto sami...“

Verjetno je marsikdo, ki je Mauserjev govor poslušal ali pa ga bral v „Sloveniji“, postal prepričan ali pa vsaj dobil vtis, da je znaten del krivde za padec Turjaka na strani plavih, t. j. četnikov. Zaradi zgodovinske resnice čutim dolžnost, da popravim to Mauserjevo trditev, četudi nisem bil član takratnih plavih, ampak sem bil komandir Vaške straže.

V kratkih potezah se je položaj okrog Turjaka in Zapotoka razvijal in nastal takole:

Na Mali Šmaren zgodaj popoldne, kakih 6 ur preden smo zvedeli za italijanski razpad in dan prej, ko je bilo izdano povelje na koncentracijo pri Turjaku, je krenila z Orljega pri Ljubljani (VS Rudnik) skupina stotnika Albina Cerkvenika (z njim Viktor Berlot, dr. Branko Jan) v smeri proti Turjaku in Vel. Laščam s ciljem, da gre dalje na Dolenjsko. Ta skupina se je rekrutirala iz Vaških straž (VS) z namenom, da bi VS prišle do svoje udarne gibljive enote. Kot zastopnik Slovenske legije, ki je to gibljivo enoto zamislila, je bil v tej skupini kaplan France Malovrh. Enoti se je že nekaj tednov prej pridružil tudi Tone Božnar, radiotelegrafist angleške obveščevalne službe v Kairu. Med Turjakom in Vel. Laščami je imenovana skupina zvedela zvečer istega dne za italijanski razpad. Zato drugi dan ni nadaljevala svoje nameravane poti po Dolenjski, ampak je v naslednjih dveh dneh zasedla dominantni Kurešček ter z minometom obvladala precejšen radij. Ta zasedba je bila v tistih dneh izredne važnosti za nas. Imeli smo na ta način varen hrbet pred partizani vse dni naše koncentracije in našega bivanja na Turjaku in Zapotoku.

Vaške straže južne in vzhodne ljubljanske okolice so dobile v četrtek dopoldne 9. sept. 1943 povelje od glavnega komandanta Ernesta Peterlina, ki je bil do 8. sept. ilegalni komandant vseh VS, da naj se koncentrirajo

pri Turjaku. Bile so tele posadke: Plešivica pri Brezovici (komandir Ivan Boh), Ig, Tomišelj in Pijava gorica (Tone Skubic, Franc Frake'lj, France Kraljič), Rudnik z Orljem (Janez Grum, Cene Habič), Bizovik s Sv. Urhom (Stane Bitenc, Lojze Dežman), D. M. Polje s Šmartnim ob Savi (Milko Piriš in Martin Dimnik), Šmarje (Bogdan Berlot) in Polica (Janez Benko). Plešivska in izanske tri VS so šle čez Golo in prišle na Zapotok. Ostale imenovanih VS so se zbrale v petek zgodaj zjutraj in dopoldne v št. Jurju pri Grosupljem. (Od tam se je vrnila domov večina posadke Sv. Urha, ker je prišlo sporočilo, da so terenci pod Sv. Urhom dvignili glave in začeli z nasiljem po odhodu obeh posadk. VS iz Šmarja je hotela na Turjak čez Pijavo gorico, a zaradi partizanskih zased se je morala umakniti nazaj in se pridružila nam.) Naslednji dan v soboto 11. sept. so krenile te VS in del šentjurške (namestnik komandirja Vinko Rak) mimo Vel. Lipljen nad škocjanom proti Turjaku, kamor smo s slovensko zastavo na čelu prišli dopoldne.

V gradu sem bil dve uri. Stotnik Cerkvenik mi je dal povelje, da prevržem naš vojni pratež (komoro) 30 voz čez podturjaški graben na Čretež in dalje proti Zapotoku. Povelje je bilo izvršeno do poznega večera. Moštvo imenovanih posadk (razen št. Jurškovega dela VS) je na Cerkvenikovo povelje prišlo na Zapotok v nedeljo dopoldne in zgodaj popoldne. — Zapotok leži na pobočju Kureščka, uro hoda zapadno od Turjaka, od kate-rega je ločen po precej globokem grabnu Želimljice, ki teče pod turjaškim gradom.

Na turjaškem gradu so se v nedeljo 12. sept. in deloma še v ponedeljek 13. sept. zbrale VS iz Krke in Zagradca, VS iz Suhe Krajine (prej močna žužemberška VS se je ob italijanskem razpadu razpršila zaradi nenaadnega pritiska partizanov v italijanskih „blinndah“, pri čemer je bil komandant Rafael Škrbe zajet, a se nato delno spet zbrala in se pridružila ostalim VS na pot) ter VS iz Strug in dobrepoljske doline. Največja in najvažnejša izmed teh je bila VS Videm-Dobrepolje, kateri je bil za poveljnika Tone Perne, potem ko je bil 10. sept. odstavljen Stanko Golob.

Približno istočasno kot Dobrepoljci, morda malo prej, je prišel na Turjak podpolkovnik Josip Dežman (poznejši domobranski komandant v Novem mestu, umrl v Dacha-u), ki se je iz Ribnice umaknil pred partizani z VS iz Ribnice in okolice ter z VS Dolenja vas in kočevska Stara Cerkev ter z nekaj civilisti čez Sv. Ano in dalje mimo Kompolja v Dobrepoljski dolini na turjaški grad. Z Dežmanom je šla tudi skupina četnikov stotnika Vojčica, ki se je prebila iz obkoljenih Grčaric prvi dan partizanskega napada. — Od velikolaške strani so prišle v grad VS Sv. Gregor (Jože Lavrič) z oddelkom na Vel. Poljanah in del VS Sodražica (Iv. Pust). Kasneje so prišle v grad VS Vel. Lašče, Vel. Slevica in Karlovica (Ivan Rožanc, Jože Doganoc, Nande Gorjup ter del robanske posadke (Ant. Punkart). V grad je prišla tudi bližnja škocjanska posadka (Franc Žuraj, sc. Ferdinand Žlender). Omeniti moram tudi domačo turjaško VS (Franc Bambiž).

Vse VS iz krajev južno in vzhodno od Turjaka so se umaknile na grad pred partizanskim pritiskom, medtem ko so prišle VS iz ljubljanske okolice tja na povelje.

Poveljnik vseh VS pri Turjaku je avtomatično postal stotnik Cerkvenik, ker je bil na področju ljubljanske okolice namestnik glavnega komandanta, ki je odklonil priti na teren; to je prišel sporočiti iz Ljubljane nam v št. Jurje in Cerkveniku na Turjak dr. Šmajd. Sedež komande je bil v šoli na Zapotoku. V petek, soboto in nedeljo je bil Cerkvenik osebno večkrat v gradu, kjer je dajal povelja in navodila. V ponedeljek in deloma še v torek pa je zvezo vzdrževal po drznem s'iu in patrolah. —

V dneh od 8. do 10. sept. so partizani obkolili glavnino plave garde (četnikov) v Grčaricah. Odred je štel 200 mož, med njimi okoli 50 aktivnih oficirjev in podoficirjev. Skozi partizanski obroč se je prebila prvi dan napada že omenjena skupina četnikov pod vodstvom stotnika Vojčiča, 40-50 mož. Po treh dneh so Grčarice padle pod italijanskimi topovi, s katerimi so streljali Italijani na partizansko povelje. — Četniški odred v Grčaricah je prosil svoj štab v Ljubljani za pomoč, ko je postaja partizanski pritisk od vseh strani vedno hujši. Četniško poveljstvo je poslalo na teren na hitro organizirani ljubljanski odred, ca. 30 mož, katerim je poveljeval stotnik Janko Debeljak. V odredu so bili znani poznejši domobranski oficirji Drčar, Cof, Tomic. Bili so dobro oboroženi ter hiteli Grčaricam na pomoč. Zaradi partizanskega pritiska pri Vel. Laščah niso mogli naprej (bilo je tudi že prepozno, ker so Grčarice medtem že padle) in bili prisiljeni umakniti se nazaj. Prišli so na Turjak v nedeljo 12. sept.

Popoldne tega dne se je vršil v turjaškem gradu vojaški posvet. Ker sem bil takrat že na Zapotoku, zato citiram župnika Karla Škulja, ki je bil pri posvetu: „Ravnokar je bil končan posvet, ki je obravnaval vprašanje glede obrambe gradu in vojaških operacij. Nikdo si ni mislil, da bo ta posvet tako usodepoln in po večinskem sklepu zborujočih tako silno zgrešen. Šolski dokaz, da za vojskovanje ni dovolj le idealizem in navdušenje, marveč vojna izkušnost in izobrazba. Šlo je vendar za to, ali se te stotine borcev zapro v grad in utrdijo v okolici, ali pa se pusti turjaški grad brez boja komunistom, ki so bili pijani od velike zmage po izdajstvu Lahov... Na posvetu je zmagal predlog braniti grad, onemogočiti komunistom pohod na Ljubljano in braniti se do zadnjega, da postane Turjak slovenski Alkazar. Mladina je v glavnem prevzela vodstvo in starejši z nasprotnim predlogom so morali utihniti.“ (Slov. Beseda, štev. 6-7, 1950)

Naj dodam k temu, kar mi je nekdo dejal: „...razvide! sem, da bo mogoče grad le težko braniti, da smo tam ujeti kot v kletki... Zato sem svetoval, čimprej gremo ven, tembolje za nas.“ Spet drugi pa je dejal: „Dobro se spominjam, da je bil podpolkovnik Dežman proti temu, da bi Turjak držali. On je hotel vse spraviti na teren...“ Seveda ni bilo mišljeno s tem, da bi grad pustili brez posadke. Po mnenju Dežmana, Cerkvenika in drugih oficirjev naj bi grad držala manjša posadka 100 mož kot oporišče, ker je bilo v njem veliko živeža in municije.

Po končanem vojaškem posvetu so v nedeljo proti večeru, ponoči in v ponedeljek prišli na Zapotok četniki, pri katerih je še v gradu prevzel poveljstvo podpolkovnik Dežman; ribniške VS in dolenjevaška; VS Sv. Gregor in Vel. Poljane ter Sodražica; del VS Velika Slevica in VS iz Karlovice. Na Zapotok je prišla tudi ena izmed dobrepoljskih posadk pod vodstvom Hrena Ludvika ter preostanek Žužemberka. S temi VS so prišli tudi civilisti, med njimi župnik Škulj, kaplan Janez Dolšina in zdravnik dr. Kožuh iz Lašč, št. Gregorski kaplan Leo Kristanc in drugi begunci. — Iz obkoljenega gradu Boštanj, kjer so se utrdile boštanjška, del mlačevske in šentjurške VS, je Danilu Capudru uspelo, da je s fanti prebil partizanski obroč, prišel v bližino Turjaka in se nato prebil na Zapotok.

To je zgoščena slika koncentracije na Turjaku in Zapotoku. Moštva je bilo na Zapotoku 700-800, na Turjaku čez 600. —

S partizanskega ozemlja, kjer je bil zajet, je prišel na Zapotok Rev. dr. Franc Blatnik, ki je sporočil važno vest, da so Grčarice padle pod laškimi kanoni. Dr. Blatnik je povedal, da je na lastne oči videl razbite Grčarice ter uničeni četniški odred. S tem je za vse VS, kakor tudi za četnike, nastopil nov faktor v bojevanju; uporaba artiljerije na partizanski strani. Do takrat je bi'o na obeh straneh naše državljanske vojske samo pehotno orožje: puške, strojnice ter sem pa tje kak minomet.

Na podlagi dr. Blatnikovega sporočila je postalo takoj jasno, da tudi turjaški grad ne bo mogel zdržati italijanskih kanonov. Razen tega je igral z vsako uro važnejšo vlogo še drug faktor: opazili smo namreč, da partizani zasedajo v večjem krogu (prav za prav v nekaki elipsi) položaje tudi krog nas na Zapotoku in Kureščku, ne samo okoli Turjaka. Na dlani je bilo, da partizani hočejo stisniti čimprej tudi obroč okoli nas. — Na zboru oficirjev, kjer so bili stotnik Cerkvenik, komandirji VS in podpolkovnik Dežman ter dva ali trije četniški oficirji, je soglasno prevlado prepričanje, da naj se vse VS in četniki umaknejo s področja Turjaka in Zapotoka ter krenejo ob južnem robu ljubljanskega barja v Polhograjske Dolomite. V soglasju s tem spoznanjem in potrebo je bilo izdano povelje za umik vsem VS in četnikom.

Kot važno dejstvo tistih dveh dni na Zapotoku moram še omeniti, da je prišel v spremstvu močne patrole iz Turjaka na Zapotok četniški zdravnik dr. Jože Lavrič (Logar), da se priključi svoji skupini. Z isto patrolo sta se napotila iz Zapotoka v turjaški grad kaplana Malovrh in Jaka Mavec. Njima se je pridružil dr. Kožuh, da ne bi grad ostal brez zdravnika. Tedaj so bile že partizanske zasede v grabnu. — Iz Turjaka se je v torek zvečer, najbrž kot zadnji, še reši! z malo skupino velikolaški župan Ivan Paternost, ki se je v temi prebil skozi zasede v grapi ter dospel na Zapotok pred našim umikom.

Vaške straže v turjaškem gradu (v glavnem iz dobrepoljske doline, Krke, Zagradca in Suhe Krajine, Vel. Lašč in bližnjega škocjana ter domača turjaška) se niso odločile za izhod, dokler je bil čas, in kasneje ne za

izpad. V gradu je usodno prevladalo mnenje, da je treba grad držati za vsako ceno, „četudi napravimo iz njega Alkazar“.

Sam sem dobil nalogo, da sporočim čas umika Milku Pirihi, komandantu nanovo sestavljenega bataljona s položajem na Vel. Osolniku. Bataljon so sestavljale VS D. M. Polje s šmartnim, preostanek Sv. Urha z junaškim Ivanom Habičem iz Bizovika ter VS Sv. Gregor z Vel. Poljanami. Patrola je sporočila čas umika pravočasno, a ker Pirihi povelja ni izvršil takoj, se je pred eno ponoči zapletel v boj s partizani, dobro uro po odhodu vsega vojaštva izpred šole na Zapotoku. Zato umika ni mogel več izvršiti.

V smislu povelja so VS in četniki izpraznili Zapotok. Zadnje enote so odšle izpred šole ob pol 12-tih ponoči od torka na sredo 15. sept. (Pri izpraznjenih položajih sem čakal do pol dveh na koncu vasi na vrnitev moje patrole.) Tri signalne rakete s padali, oddane v presledkih in naznanjujoč smer, so turjaškemu gradu sporočile čas odhoda. Za ta odhod je stotnik Cerkvenik organiziral močno predhodnico, ki je bila dobro oborožena in sestavljena iz najboljših vojakov. Vodil jo je Ivan Boh, poznejši domobranski stotnik in major. Reči se sme, da je bila to res udarna predhodnica. — Krenili smo v smeri proti Želimpljemu, kjer nas je napadla partizanska Levstikova brigada. Naša predhodnica je s hitrim udarom pregnala vse partizanske zasede v utrjeno šolo, župnišče ter zvonik. V ozki dolini, kjer smo v temi imeli ob sebi na desni nepoznano Želimpljico in onstran nje hrib, od leve pa močni partizanski ogenj iz razdalje 100-150 m, se naš umik ni izvršil po vojaško, a preboj je uspel popolnoma, skoro brez izgub. Namesto v Dolomite pa smo končno nehote zavili v Ljubljano; peš čez barje ob Iščivi proti znani Mekarjevi gostilni in šoli na Barju; pri Hauptmanicah so terenci spustili tri, štiri rafale na rep naše kolone, a so bili takoj paralizirani. Komora pa je bila prisiljena iti po cesti. Pri Škofljici je ponovno prišla v močno partizansko streljanje v jutranjem mraku, a prišla je tudi skoz ta ogenj cela, ljudje in živina s pratežem. — Pozneje sem spraševal komandirje znanih mi posadk po izgubah, a nihče izmed njih ni pogrešal kakega vojaka. Sam sem pogrešil znanca Janka Pogačnika iz Kranja, a ne vem iz katere VS.

Povdarjam še enkrat, da smo zapustili Zapotok pod vodstvom stotnika Cerkvenika vsi: Vaški stražarji in četniki s podpolkovnikom Dežmanom.

Po mnenju mnogih bi se VS na turjaškem gradu mogle prebiti v isti noči s prav malimi izgubami. Mogli bi se prebiti z malo večjimi izgubami vsaj še naslednjo in verjetno še tretjo noč. Župnik Škulj je glede tega zapisal letos pred svojo smrtjo: „Kaj se ni moglo obiti te tragedije... Se ni moglo vsaj izbrati manjše zlo z rešitvijo posadke z izpadom... Vse to lahko rečem kot osebna priča začetnih dogodkov na Turjaku...“ Pred osmimi leti pa je zapisal: „Danes se ve s kako lahkoto bi se bil izvedel izpad. Med oblegovalci je bilo veliko mobilizirancev, ki bi bili takoj potegnili z branilci grada in komuniste docela uničili. Pojavil se je bil v gradu oni duh, ki tolikokrat

razdre slovenske sile: nesoglasje.“ — Blizu mene živeči bivši vaški stražar iz Metlike T. S., ki je bil takrat prisilno mobiliziran v Bračičevo brigado v 14. partizanski diviziji in bil pri obleganju Turjaka, mi je že ponovno trdil, da bi izpad uspel brez večjih izgub, ker bi mobiliziranci streljali v zrak. In teh mobilizirancev je bilo nad dve tretjini vsega moštva v imenovani partizanski brigadi, ki so željno čakali na izpad turjaške posadke, da bi se ji mogli pridružiti.

To je suh, zgoščen prikaz dogodkov okrog Turjaka in Zapotoka. Upam, da je iz sestavka razvidno, da ne more in ne sme nihče dolžiti plavih. Ne izgubimo izpred oči, da je glavnina plave garde padla v Grčaricah. Na Turjaku in nato Zapotoku gre le za dve mali četniški skupini, ki sta združeni v eno predstavljali morda desetino vsega moštva na Zapotoku. Vojaške moči niso predstavljali s svojim številom, vsekakor pa vojaško znanje.

Za popolno sliko tistih dni bi bilo treba analizirati posledice odsotnega glavnega komandanta vseh VS; analizirati razloge in okoliščine, zakaj ni postal, kar pa ni igralo bistvene vloge, poveljnik vseh VS na Zapotoku podpolkovnik Dežman, ki je bil najstarejši oficir na položaju; analizirati razloge Malovrhovega odhoda na Turjak; zlasti pa analizirati vzroke za dvojno stališče in dvojne poglede v turjaškem gradu. Poleg tehle nakazanih bi bilo treba omeniti še več manjših faktorjev ter raznih podrobnosti. — Hvaležen bom vsakomur, ki bi me opozoril na kako morebitno netočnost ali na kak važnejši faktor, ako sem ga pozabil omeniti.

Prepričan sem, da pisatelj Mauser ni izrekel svoje obdolžitve na račun plavih iz kakega zlega namena. Kdor gosp. Mauserja pozna, mi bo pritrldil. Prepričan sem, da je njegova obdolžitev bila izrečena na podlagi netočnih pojasnil.

— — —

Iz sestavka je razvidno, vsaj upam tako, da je zgrešena trditev, ki je zapisana v 9. številu domobranskega Veselnika v članku „Povejmo si resnico“: „Nerazumljivo dejstvo šibkega sodelovanja med enotami četnikov na Zapotoku in enotami v Turjaku je treba pojasniti.“ Če je kaj treba pojasniti, je treba predvsem razmerje med VS in gradu in VS na Zapotoku. Da pa se nekaj reči o razmerju VS in četniki na Turjaku (v nedeljo 12. sept.) in nato o razmerju VS in četniki na Zapotoku samem. Prav tako ni osnovana trditev: „Zakaj ni politično vodstvo, ko je poveljnik odklonil prevzeti komando, imenovalo in poslalo na teren drugega poveljnika ali njegovega namestnika, če je isti bil sploh izbran.“ Kdor je bil na Turjaku in Zapotoku, ta ve, da je bil namestnik stotnik Cerkvenik, ki je vse dni opravljaj funkcije poveljnika in vodil umik. Žal le, da ga VS v turjaškem gradu dejansko niso priznavale. Neosnovana je tudi nadaljna trditev, da je „politično vodstvo skušalo v tistih dneh voditi tudi vojaške operacije“. Zastopnik Slovenske legije, ali če kdo hoče, politični zastopnik, je bil kaplan Malovrh, ki je bil z vso odločnostjo za to, da se turjaški umaknejo, in pozneje, da napravijo izpad. Politični zastopnik, če se Malovrh sme tako imenovati, je bil odločno

istega mnenja kot vojaško vodstvo ter je z vsem svojim vplivom podprl vojaško odločitev in pri tem zgubil življenje. — Po vsem sodeč, pisec članka v domobranskem Vestniku ni bil ne na Turjaku ne na Zapotoku. Strinjamo pa se z osnovno, glavno mislijo članka, da je po petnajstih letih čas, da ugotovimo in prikažemo dejanski potek in celotno podobo turjaških dogodkov.

Janez Grum.

Znamenja časa

CELOVŠKI ZVON je ime novemu četrtletniku, katerega prvo številko je izdal koroška Mohorjeva družba in ga upa ohraniti in vzdrževati s podporo širšega kroga morebitnih dobrotnikov. Revija bo vseslovenska, pravijo njeni začetniki. Priobčevala bo leposlovje in kritiko ter obravnavala kulturna, verska in družbena vprašanja. Po prispevkih v tem zvezku je videti, da se bo ubadala tudi s politiko ali vsaj s politično filozofijo in sodeč po njih, zlasti z marksistično. Poglavitni tak prispevek v prvi številki je namreč sila učena razprava belgrajskega „neomarksista“ dr. Svetozarja Stojanovića z naslovom *Marksizem kot teorija in ideologija družbe*. (Stvar je tukaj prevedena v slovenščino, lani jo je pisec prodajal v tržaški Dragi po srbsko!) O ideoloških načelih, po katerih misli Zvon opravljati svoje poslanstvo, naj si bralci Vestnika ustvarijo sodbo iz misli, ki sta jih o tem napisala njegov glavni urednik dr. Reginald Vospornik in neki V. O. v reviji, prvi pa še v reklamnem letaku za naročanje. Na kratko so tele:

Skoraj 40 let po osvoboditvi izpod nacizma smo Slovenci ostali brez tehtnega kulturnega glasila, ki bi hote'lo s krščanskega gledišča izmeriti geografsko in duhovno daljo naše biti na Koroškem, v Sloveniji, zamejstvu in svetu. (Katoliško, slovensko, literarno in duhovno vrhunsko Meddobje, ki izhaja v Argentini že od leta 1955, po vsej priliki v to zvrst ne spada!) Prva taka revija je šele Celovški Zvon. Pri krstu te kulturno-politične in literarne publikacije so se njeni očetje oprli na vseslovensko tradicijo Stritarjevega Dunajskega ter poznejšega Ljubljanskega Zvona. (Na še bolj vseslovensko izročilo katoliškega Doma in sveta, naše vodilne literarno-umetnostne revije med obema vojnama in že prej, pa kdo ve, zakaj ne!)

Nova koroška revija, pravita pisca, naj bo simbol krščanske misli, simbol za sporočilnost (?), medialno geslo (?), in simbol za povezovalno nihanje med govorečim in nagovorjenim (?) ter razločevalno med evangelijskim DA in NE, in za stolpovno odprtost (?) njegovemu oznanilu. Ta krščanska drža bodi odprta za dialog z vsemi, ki jim je pogovor z Zvonovci dobrodošel. Revija naj bo koroška po kraju izhajanja in po glavnih sodelavcih, sicer pa naj prikazuje vrednote vsega tistega, kar pojmuje kot slovenstvo, neglede na geopolitične meje. „Pozvonimo vkup in povabimo vso našo bio'loško in duhovno genezo (?) na pogovor.“

Pobuda za izdajanje tega Zvona, piše V. O., je prišla iz treh središč slovenstva hkrati: iz Celovca, Ljubljane in Trsta. To je narekovalo odločitev za širši, vseslovenski zajem in koncept. To pomeni — pluti ne le po mirni vodi skupne duhovne volje Slovencev po vsem svetu, temveč pluti tudi čez razbitine slovenske zgodovinske nesreče, ki še po štirih desetletjih ni našla svoje pomiritve (po čigavi krivdi?). Ali bo mogoče modro krmariti med vsemi slovenskimi okrvavitvami in se načelno odreči vlogi sodnika, ne da bi se zato odpovedali g'obokemu spoštovanju do vsakogar, ki je tiste strašne čase trpel, ker je ravnal po svoji najboljši volji in presoji, kamorkoli ga je že usoda postavila? Zavedajoč se teže tega vprašanja so se predlagatelji dogovorili, da ne bodo ustanavljali revije „zoper“ koga, temveč da bo temeljila na nekem „za“. Njeni pogledi se, razen v kulturno-zgodovinskem oziru, ne bodo obračali nazaj, temveč naprej. Ta drža je najbolj dosledno evangelijska (?), je pa v tem trenutku tudi zgodovinsko in politično najbolj primerna. Krščanska usmerjenost Zvona naj ne bo v ponavljanju: „Gospod, gospod...“ in njegova odprtost naj ne bo v nepristnosti kriterijev. Revija z uredniki v Celovcu, Ljubljani, Trstu, Torontu in Buenos Airesu bo predvsem iskala to, kar je najmanj znano, kar je „tretja pot“, kot jo terja duh zadnje papeževe okrožnice o človekovem delu.

Ob tem velikopoteznem, a ne'asnem, v abstraktno besedovanje in dialektiko zavitem, izmikavnem načelnem programu se oglašča vrsta vprašanj in pomislekov.

Najprej, na kakšnem „za“ bo nova revija temeljila? Bo za svobodo misli, besede, izpovedovanja vere? Za svobodo filozofskega in političnega opredeljevanja, literarnega in umetnostnega ustvarjanja; za svobodo priznavanja vrednosti in pomena delu slehernega slovenskega kulturnega ustvarjavca neglede na njegovo politično ali življenjsko odločanje? Bo za svobodo kritike na vseh področjih, za svobodo objektivnega prikazovanja naše zgodovine, tudi nedavne? Če bo za vse to, bi nujno morala biti proti vsemu, kar je temu nasprotno ter je konkretno utelešeno v političnem in kulturnem protislovenskem totalitarizmu sedanjega enopartijskega ateističnega režima v Socialistični republiki Sloveniji. Bosta pluralizem in „odprtost“ Zvona neomejena po kakršnih koli političnih ali drugih oziirih, ali „selektivna“, kakor ju prakticirajo Društvo slovenskih izobražencev in Draga v Trstu ter Koroški kulturni dnevi v Avstriji? Bo v njej mesta za „neljube“ in zamolčavane slovenske pesnike in pisatelje, ali vsaj za ocene njihovih del? V prvi številki ne enih, razen Leva Detele, ne drugega ni, dasi je oboje bilo uredništvu na dosegu.

Kakšna bo po takem programu na primer „drža“ te vseslovenske revije do prisilnega belgrajskega uvajanja „skupnih programskih jeder“ v slovenske šole, ki zadnje mesece vzviharja ce'o uradno Slovenijo? Kakor je pogumno povedal celo goriški Katoliški Glas, ta, navzlic ostrim ljubljanskim ugovorom že sprejeti program, določa en sam učni načrt in enotne učbenike za vse narode in narodnosti v SFRJ, ob čemer se čutijo poseb-

no ogroženi Slovenci. Po njem bodo šele odslej vzgajališča k nekemu jugoslovanstvu, ki ga nikjer ni in ne pomeni drugega kakor raznarodovanje vseh drugih in ojalovitev njihovih samosvojih kultur v prid Srbom in srbski kulturi. Ne gre za drugo, poudarja goriški katoliški tednik, ko za socialistično oživitev unitarističnih in centralističnih poskusov predvojnega diktatorskega kra'ja Aleksandra I., po katerih naj bi se vsi narodi v državi spojili v enega, „jugoslovanskega“, to je, srbskega. Neki ljubljanski list je izračunal, da se bo odslej mladina naših manjšin v Avstriji in Italiji učila dosti več lastnega jezika, slovstvene in splošne slovenske zgodovine kakor pa v „suvereni“ jugoslovanski Sloveniji. Če bodo slovenski starši tam hoteli vzgajati otroke k pripadnosti lastnemu narodu in njegovim izročilom, jih bodo mora'i pošiljati v šole tujih „zatralskih“ držav, saj bo razmerje med balkanstvom in slovenstvom v enotnih učnih načrtih in knjigah moralo biti 80% proti 20% — v škodo slovenstva, v državi enakopravnosti, bratstva in edinstva. Mar bo Celovški Zvon skušal „modro krmariti“ tudi mimo te najnoveše, usodne okrvavitve slovenstva po isti roki, ki je zagrešila toliko prejšnjih?

Iz programskih misli v prvi številki nove revije je moč sklepati, da bo ideološko-politično skušala nadaljevati kocbekovski, na Pugledu leta 1943 končno pogoreli krščanski socializem ter hoditi po tudi že zdavnaj zavrženi „tretji poti“. V podporo tej svoji zgrešeni volji se ustanovniki Zvona sklicujejo celo na papeža. Kaže, da so preslišali, za kaj se je Janez Pavel II. tako dramatično in v obraz zatiravcem zavzemal na Poljskem, v Nikaragvi in drugod — za svobodo posameznika in narodov v vseh njenih očitovanjih ter za človekove pravice, ki danes niso zlepa kje v Evropi tako kričeče kršene ko v SFRJ, uradno še zmeraj „matici“ tega ali onega očeta nove revije.

Kontinuiteta, nepretrganost slovenske kulturne ustvarjalnosti, se pravi ohranjanje vsega zares kakovostnega in dragocenega iz njene dolge preteklosti ter povezovanje tega z vsem takim sedanjim in prihodnjim, je še eno izpovedano načelo nove koroške publikacije. V tem hoče nadaljevati delo in izročilo Stritarjevega dunajskega Zvona izpred dobrih sto let, za njim pa Ljubljanskega do njegovega konca leta 1941. Ta je bil liberalna, pogosto protikatoliška, a vendarle slovenska literarna revija do leta 1932. Tedaj je kritik in publicist Josip Vidmar sprožil krizo v njenem uredništvu in med njenimi sodelavci z brošuro **Kulturni problem slovenstva**. V času najhujšega Aleksandrovega centralizma, katerega glavni steber v Sloveniji je bila Samostojna demokratska (liberalna) stranka, se je v tej razpravi opredelil za kulturno in narodno-politično samosvojost in samostojnost slovenstva. S tem so on in nekateri drugi zvonovci prišli v spor z založnico revije, liberalno Tiskovno zadrugo, ki je revijo potem postavila na „pravi“ politični, jugoslovanski tir. Za to je svoj nesporni sloves posodil celo veliki Oton Župančič. Od leta 1922 do 1936 so med uredniki revije bili levičarji Fran Albrecht, Alfonz Gspan, skra'ni Tone Seliskar ter komunist Juž

Kozak, ki jo je od 1936 do konca imel v rokah sam in jo do 1941 spremenil v odkrito literarno in politično, spet protislovensko in protikrščansko sopotnico Partije.

Tej svojevrstni odpadniški kontinuiteti hoče po besedah svojega glavnega urednika ostati zvest tudi vseslovenski, krščanski Celovški Zvon.

Njegovo prvo številko so isti dan slovesno predstavili v Trstu ob začetku Drage 83, pa v ljubljanskem režimskem Društvu slovenskih pisateljev ob navzočnosti vidnih zastopnikov komunističnih oblasti, Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije in uradne znanosti in kulture. Revija bo lahko prihajala v SRS, saj naročino in naročnike zanjo sprejema državna reklamna agencija ADIT v Ljubljani. (Glej njen oglas v škofijski Družini, 30. oktobra 1983). To je vsekakor zanimivo in zgovorno, saj je sicer po zakonu brez posebnega dovoljenja prepovedan uvoz sleherne zunaj SRS tiskane slovenske besede v „matico“. Dobro tri mesece poprej je med Kulturnimi dnevi Slovencev v Italiji ljubljanski režim zapovedal z razstave primorskega tiska v istem Cankarjevem domu policijsko odstraniti Katoliški glas ter literarna dela Vinka Beličiča in Franca Jeze. In republiškem tisku je še vedno prepovedana vsaka omemba imena ali knjige katerega koli svobodnega slovenskega ustvarjalca, pa naj bo še tako vreden prispevek v celotni naš kulturni zaklad in k njegovi vseslovenski kontinuiteti.

V uredniškem zboru Zvona so: glavni dr. Regina'd Vospernik, ravnatelj avstrijske gimnazije za Slovence v Celovcu; teolog dr. Anton Stres, Ljubljana; pisatelj Alojz Rebula, Trst; kanadski pomožni škof dr. Alojzij Ambrožič, Toronto; dr. Katica Cukjati, Buenos Aires; tehnični urednik dipl. inž. Franc Kattinig, Celovec; lektorica (korektorska vsebine in jezika) dr. Marija Spieler, Celovec.

Med uredniki ni niti enega svobodnega slovenskega kulturnega ustvarjalca. Tržaški pisec Alojzij Rebula za to ne more veljati, saj mu že leta vse knjige izdajajo in plačujejo komunistične založbe v Ljubljani. Je torej bitno „pogojen“ po „matici“. Povrh tega s to svojo „držo“ hudo greši proti slovenski in splošni svobodi slovenske in splošne literarne umetnosti. S takim, iz „lakote slave, blaga“ izvirajočim ravnanjem daje totalitarni kulturni diktaturi v socialistični Sloveniji v roke dragocene propagandno orodje, ko ji nadeva videz liberalnosti in p'uralizma, s čimer se njeni vdinjani literati na kongresih PEN-klubov in na drugih mednarodnih forumih lahko uspešno postavljajo.

Dr. Vospernik je v prvi vrsti kulturni, do nedavnega pa zlasti politični funkcionar na znani listi Narodnega sveta koroških Slovencev. Kar dva urednika od petih sta teologa. Zanimivo bi bilo vedeti, kako o „tretji poti“ in drugih programskih točkah sodi škof dr. Ambrožič. Kulturna legitimacija dr. Cukjatijeve je vsaj za izvenargentinsko tretjo Slovenijo samo njeno predavanje v Dragi in na teološki fakulteti v Ljubljani jeseni 1981.

Slovenska politična in druga emigracija je po številu, po znanstveno-kulturni kakovosti — saj je dala svetu čez sto univerzitetnih profesorjev vseh panog — in tudi po ustvarjalnosti dokaj močnejša od obeh manjšin, katerih obilno tiskovinsko dejavnost znatno podpirajo njene zmeraj odprte roke. Kako, da med njo ni bilo moč najti vsaj enega svobodno ustvarjalnega človeka? Dr. Lev Detela, slovenski in nemški pisatelj mednarodnega imena, ustanovnik in duša LOGa, revije za mednarodno literaturo, sodelavec vrste avstrijskih, nemških, švicarskih in drugih listov, bi bil na primer več ko usposobljen za to. Poklican še zlasti zaradi svojega obširnega, neutrudljivega, vsestransko objektivnega dolgoletnega seznanjanja nemškega sveta s preteklimi in sedanjimi dosežki in mojstri slovenskega slovstva in umetnosti. Ta izbira bi odgovarjala tudi še enemu programskemu načelu *Zvona* —, da se bo „soočil“ tudi z vrednotami sosedov v smislu resničnega dialoga. Tega dialoga med nami doslej še nihče ni vodil tako uspešno in trajno kot prav Lev Detela.

Ali, recimo, dr. Milan Komar, laični filozof, dekan na Katoliški univerzi v Buenos Airesu, najbolj sloviti taki v južni Ameriki; pisec vrste temeljnih razprav različne vsebine in v več jezikih? Ali dr. Rajko Ložar iz ZDA, mednarodno znan umetnostni zgodovinar, esejist, etnograf, urednik davne Slovenske religiozne lirike, zbornika *Krog, Doma in sveta* ter drugih slovenskih publikacij? Ali France Papež, pesnik, pisatelj, publicist in sedanjí urednik *Meddobja*?

Proti tem in marsikomu drugemu bi vseslovenska revija ne smela imeti pridržkov, ki so spričo njihovega ustvarjalnega dela lahko samo politični. S tako izbiro bi ravnala v duhu svojega načela o „globokem spoštovanju do vsakogar, ki je v strašnih časih naše nedavne preteklosti trpel, ker je ravnal po svoji najboljši volji in presoji“. V tej zvezi velja njeno uredništvo opozoriti na poročilo, ki ga je 17. maja letos priobčil tržaški *Novi list*, politični bratranec koroškega *Našega tednika*, rekoč: „pretekli torek je znani (ljubljski) pisatelj in kritik Jože Javoršek (Brejc) predaval v tržaškem Slovenskem klubu. (Povedal je), da so se med vojno slovenski kulturni ustvarjalci takorekoč plebiscitarno opredelili za Osvobodilno fronto... Med izjemami je Javoršek omenil Tineta Debeljaka, Franceta Balantiča in Mirka Javornika, ki pa temu navkljub po njegovem ne zaslužijo, da bi jih kratkoma imeli za narodne izdajalce, češ da je njihova opredelitev bi'a povsem naključna...“

Javoršek-Brejc se nenehno, brez posebnih ugovorov od koder koli, razglaša za edinega pravega današnjega slovenskega socialističnega literata. Kot večni osebni tajnik Josip Vidmarja, do pred ne tako dolgo predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter povojnega diktatorja slovenske kulture, najbrž ve, kaj sme govoriti.

Vprašanja v tem zapisu so jasna in pomisleki utemeljeni. Pričakovati bi bilo treba, da bo uredništvo *Zvona* nanje dalo jasen in utemeljen odgovor, če ne drugače, pa vsaj v praksi sprejemanja sode'avcev in pri-

spevkov, izčrpnega in objektivnega poročanja o dogajanju v vseh treh Slovenijah ter prav take kritike vseslovenskega kulturnega ustvarjanja kjer koli in po komer koli.

Vsebina prve številke v tem ni obetavna. Ne prinaša ocene ali omembe niti ene slovenske knjige, kar jih je zadnje čase izšlo v svobodnem svetu. Celo Geržiničevega, posebno za obe manjšini tako pomembnega *Boja za slovensko šolstvo na Primorskem* pod Zavezniško vojaško upravo v Trstu se spomni le s „telegramom“. Priobčuje spominski sestavek ob smrti ljubljanskega slovstvenega zgodovinarja in pisatelja dr. Antona Slodnjaka ter prigodnico za 70-letnico tržaškega pisca in publicista Borisa Pahorja s celostranskima fotografijama. Bravec pa niti v skoraj nevidno tiskanih *Kulturnih telegramih*, ki naj bi bili nekaka izčrpna, zgoščena kronika vseslovenskega kulturnega bitja in žitja, ne najde vrstice o letošnji 80-letnici pesnika dr. Tineta Debeljaka, še zmeraj vodilnega slovenskega literarnega kritika in esejista, vrhunskega prevajavca vrste mojstrov in iz poljske književnosti, iz kastiljanščine in celo Dantejeve *Divine commedie*, soustanovnika Slovenske kulturne akcije in njenega predsednika, vseučiliškega profesorja v Buenos Airesu ter enega najbolj pomembnih urednikov nekdanjega ljubljanskega *Doma in sveta*.

Če takega odgovora od uredništva *Celovškega Zvona* ne bo, potem bo na dlani, da mora tudi nova revija pojmovati vseslovenstvo, „slovenski ekumenizem“, pluralizem ter „enotni slovenski kulturni prostor“ po ljubljansko. Morda celo iz ozirov do „trgovcev z novci“, pred katerimi svari njen lastni program.

V tem primeru bodo, kakor kaže, svobodni slovenski kulturni ustvarjalci veljali za „narodne izdajalce“ skoraj samo še v določenih „krščanskih“ krogih na Koroškem in Primorskem.

KAJ JE BILA PRAV ZA PRAV DRAGA 83? — se sprašuje Slovenec, ki se 18. študijskih dni Društva slovenskih izobražencev na Opčinah pri Trstu ni udeležil. Kakor za večino prejšnjih „dialogiziranj“ tam, mu tega tudi tokrat ni mogoče uganiti iz sicer kar številnih, a malo razodevnih tiskovnih poročil. *Katoliški glas* v Gorici je svoje naslovil „Bogata Draga 83“, ljubljanska *Družina* „Draga — poziv k vrednotam“, tržaški *Novi list* samo „Draga 83“, *Naš tednik* glasilo Narodnega sveta koroških Slovencev „Vaje v slovenskem ekumenizmu — Srečanje Slovencev na Dragi 83“, jugosocialistični *Primorski dnevnik* v Trstu svoj glavni zapis „Pripombe k Dragi 83“, *Il Piccolo di Trieste* pa „Jugoslovanska kriza skrbi razumnike v Dragi 83“.

Na letošnjem sporedu so bila naslednja predavanja: dr. Martin Jevnikar (Trst) — O slovenskih kulturnih revijah od Devovih *Pisanic* do danes. (Točnega naslova ni v nobenem teh listov. Netočnost in oprezna neizčrpnost sta tudi sicer stalna hiba poročanja o Dragi, naj so jima vzrok časnikarka nestrokovnost ali oziri na „matico“); dr. Ljubo Sirc (Glasgow, An-

glijia) — „Slovenija v osemdesetih letih“; msgr. dr. Janez Vodopivec (Rim) — „Kvas novega krščanstva“; dr. Reginald Vospernik (Celovec) — „Na razvodju dveh kultur“.

Jevnikarjeva razprava, temeljita kakor vse njegove, je bila uvod v slovesno predstavitev Celovškega Zvona. Najbolj aktualen je letos nedvomno bil nastop dr. Sirca, ki ga pa niti za silo zaokroženo in celotno ni povzelo nobeno poročilo. Najbrž je njegov govor bil za liste in organizatorje Drage prekočljiv. Ker predavatelj besedila ni imel napisanega, tudi iz zbornika razprav na teh študijskih dneh, ki ga za vsako leto z zamudo izda DSI, ne bo moč natanko zvedeti, kaj vse je dr. Sirc obravnaval. Še manj pa seveda o vsebini debate in kdo se je v njej oglasil. Zamejski tisk in zbornik načelno izpuščajo oboje, četudi je prav debata zmeraj najzanimivejši del Drage.

Navzlic pereči zanimivosti Sirčevih pogledov in sodba o današnji in bodoči Sloveniji, je za **Katoliški glas** bila zgodovinskost letošnje prireditve v izidu in predstavitvi nove celovške revije. (Novi list jo je celo postavil za uradno glasilo Drage, kakršna danes po njegovem je.) Goriški tednik ve o Sircu povedati tole: „Govoril je kot ekonomist, pa tudi kot človek. Zlasti se je poleg gospodarskih vprašanj sedanje Slovenije in Jugoslavije dotaknil tudi človečanske plati življenja v Jugoslaviji. To je morda zavedlo diskutante o Sirčevem predavanju, da so se v svojih posegih oddaljili od bistva predavanja, to je, od gospodarskih problemov Slovenije. Naj mimogrede omenim njegove ugotovitve: Slovenija se bo rešila iz sedanje gospodarske krize, če bo vsaj delno liberalizirala gospodarstvo v tem smislu, da bo dovolila svobodno obrt in trgovino ter tudi malo industrijo.“

Družina: „Kdor količkaj spremlja naša sredstva obveščanja, je lahko dodobra seznanjen z gospodarskim položajem, v katerem smo se znašli nekoliko zaradi gospodarske krize v svetu, malo bolj pa tudi zaradi lastne nerazumevnosti in slabega gospodarstva... Pokazal je (Sirc), da dobro pozna slovenske gospodarske strokovnjake in jih ceni. Njegovo predavanje je odlikovala topla človeškost in ljubezen do slovenstva. Čeprav že 30 let živi zunaj domovine, je vedno uporabljal prvo osebo množine, kadar je govoril o Sloveniji in Jugoslaviji. Razen zares lepega poziva k povratku k pristnim človeškim in družabnim vrednotam pa v predavanju ni povedal bistvenih novosti. Zdi se, da ni natančno vedel, kakšni poslušalci ga bodo čakali v Dragi.“

Novi list: „V soboto je predaval prof. Ljubo Sirc o tem, kakšna naj bi bila Slovenija v osemdesetih letih, predvsem na gospodarskem in političnem področju. (Dejal je) da si zamišlja idealno Slovenijo kot sodobno urejeno državo po zahodnoevropskem vzorcu. V tem smislu je med drugim izrazil potrebo, da bi v slovenskem in jugoslovanskem gospodarstvu imelo možnost svobodnega razvoja zasebno podjetništvo.“

Naš, tednik: „Društvo slovenskih izobražencev v Trstu je lahko po-

nosno... ko zbere v Finžgarjevem domu na Opčinah... precejšnje število Slovencev iz matice, zamejstva, zdomstva, ki se vadijo v slovenskem ekumenizmu (?)... študijski dnevi so skušali izmeriti sedanji trenutek slovenskega naroda ter odkrivati možno smer za osemdeseta leta s strokovnjakom za gospodarstvo, prof. Ljubom Sircem. Menim, da nisem edini, ki je po predavanju in debati bil nezadovoljen, ker ni uspelo doseči potrebne višine, s katero se odpira nekoliko širše obzorje.“

Primorski dnevnik: „Predavatelj dr. Ljubo Sirc, iz Glasgowa, je analiziral sedanji gospodarski položaj v Sloveniji in Jugoslaviji. Podal je nekatere vzroke za gospodarsko krizo, ki so obče znani, kot na primer slabe investicije, vprašanje odgovornosti v gospodarstvu itd. Krivca za stanje je zasledil v marksizmu in v socialističnem sistemu. Kot rešitev iz krize je poudaril tujnost, da pride do liberalizacije in da bodo lahko posamezniki gradili tovarne in druge objekte. Poudaril je tudi, da mora priti do drugačne svobode in do moralizacije, saj so komunisti po vojni razdirali moralna in etična načela s tem, da so kot edino moralno normo postavljali službo revoluciji. Sirc je spregovoril tudi o balkanizaciji Slovenije, čeprav je dejal, da je dotok z juga v razvitejša področja neizbežen pojav po vsem svetu in mu kljubujemo le z večjo mero samozavesti... Očitno je namreč, da niso vsa predavanja (v Dragi) v iskanju neke resnice... ampak so ubrana na čisto drugačne strune... Takšno se nam je zdelo letošnje predavanje dr. Ljuba Sirca. Tako smo slišali o grozni srbski čaršiji, ki meni Slovcem zadati smrtni udarec. O mednarodnih protislovenskih komplotih, o krvavi socialistični nemorali, o kužnih vodah izseljencev, ki dušijo čista Triglavska jezera (?), o perspektivah, ki ne upoštevajo realnega stanja, kot da bi bilo lahko z gobo izbrisati dolgoletne izkušnje in boje za izgradnjo samostojne poti v socializem. Tu se zapirajo vrata za sleherno soočanje.“

Il Piccolo di Trieste: „Samo liberalizacija gospodarstva lahko pomaga, da si bo Jugoslavija opomogla in kot celota rasla. To je na kratko misel dr. Ljuba Sirca, docenta za politično ekonomijo na univerzi v Glasgowu, ki je bil eden navdihovalcev Drage 83... Začel je z zgodovinskim in političnim pretresom jugoslovanskega stanja. Brž je izrekel prepričanje, da slovenski vladajoči razred ni znal ravnati po veljavnih izbirah. Po Sircu je moč ugotoviti le vse praveč bradavic v upravljanju javnih zadev takoj po vojni, pa tudi pozneje in v bližnji preteklosti. Prenizka življenjska raven prebivalstva je primer enega najbolj kričočih simptomov tega gospodarskega in političnega zla. Z vzporeditvijo teh neurejenih vprašanj človek nazadnje razume zatrdno nič sijajni trenutek, skozi katerega brede jugoslovanska republika... Med razpravo po žgočem nastopu glasgowskega profesorja je bilo nekaj namigov na sedanjo jugoslovansko krizo, katero zapletajo skrb vzbujajoči pojavi, na primer množično notranje preseljevanje prebivalstva... Posebej so prerokanja vzela na merek poskus, da bi svetu vsilili podobo Jugoslavije kot 'naroda' in edinstva mimo narodnostnih in kulturnih razlik.“

Zanimivo je, da so vsi naštetih listi razen italijanskega dnevnika, in celo komunistični **Primorski dnevnik**, odmerili dosti več prostora in pažnje nesorazmerno dolгим pokoncilskim meditacijam msgr. Vodopivca kakor pa „žgočemu“ dr. Sircu. A če bomo hoteli zvedeti, o čem vse je govoril ta, bo moral pač poročilo o sebi napisati sam, če mu ga bo seveda kdo hotel in smel priobčiti.

Letos so v Dragi vsa predavanja bila v slovenščini, za razliko od lanske, skrbno zamolčane sramote, da je poglavitno predavanje, povrh vsega še o „marksizmu kot družbeni teoriji in praksi“, bilo v srbsčini, iz ust belgrajskega univerzitetnega „neomarksista“ dr. Svetozarja Stojanovića. S tem se je Draga ki si kot eno prvih nalog postavlja obrambo in uveljavljanje slovenščine v Italiji, kričeče zarekla proti sami sebi ter proti slovenstvu. To je storila prav tedaj, ko je celo vsa rdeča Ljubljana protestirala proti bolj in bolj nasilni jezikovni, kulturni in življenjski balkanizaciji Slovenije.

Vrh tega ni od Stojanovićeve modrosti besede razumela velika večina poslušavcev — zaradi zapletene vsebine in izumetničenega sloga, še bolj pa zaradi tujega jezika.

Po Novem listu je obisk letošnje prireditve bil dober, celo iz jugoslovanske Slovenije, ker so njene oblasti nekaterim (izbranim) spregledale plačilo takse za prehod meje. Kakega števila na navaja nobeno poročilo. Iz ZDA in Kanade je po imenu znan samo en poslušavec, a lahko da je tam bil še kdo nepoznan. Po pripovedih nekaterih pa je udeležba iz SRS bila skromna. Nekaj zaradi oduševske mejnine, nekaj pa iz razočaranja nad lanskim neaktualnim, svojevrstnim sporedom, ki ni obetal kaj posebnega za leto. Kdo bo dajal tretjino mesečne plače ali pol pokojnine za to, da na Opčinah posluša lekcije iz marksizma v srbsčini, ko jih ima v slovenščini in jugoslovanščini do grla — zastoj.

Isti vir poudarja tudi, da Draga po smrti svojega ustanovnika prof. Peterlina sicer ni propadla, kakor so nekateri napovedovali (zlasti lani), da pa je zatrdno propadla njegova zamisel o njej. To da se je zgodilo največ, ker „različnost njenih pogledov in ideoloških usmeritev ni na levi nikoli več seg'a dalje od zamejskega marksizma in matičnega neomarksizma“. Istočasno pa da je postajalo vse bolj vprašljivo, ali njenim odločilnejšim prirediteljem sploh še gre za to, da bi kdaj segala kam dlje. Kam dlje naj bi segla, ali še bolj na levo ali drugam, list ne pove. Pač pa meni, da je „vendarle neustrezno, a'i kar predrzno segajo po pripodobitvi, češ da je Draga nekakšen vseslovenski parlament“. S sklepom te sodbe se po svoje ujema tisti, do katerega je iz morda nasprotnih vzrokov prišla tudi večina slovenske politične emigracije.

SPREMINJANJE NARODNOSTNEGA SESTAVA SR SLOVENIJE obravnava hrvaški demografski strokovnjak, politični publicist ter prvak Hrvaške krščansko demokratske stranke v svobodnem svetu dr. Jure Pe-

tričević. Pred kratkim je v njeni založbi (Adria Verlag, CH 2500, Brugg, Suisse) izdal knjigo **Nacionalnost stanovništva Jugoslavije — Nazadovanje Hrvata i manjina, napredovanje muslimana i Albanaca**. Do svojih ugotovitev prihaja po primerjavi uradnih podatkov iz ljudskih štetij v SFRJ v letih 1948, 1953, 1961, 1971 in 1981, o katerih večkrat poudarja, da niso zanesljivi, kar bi da'lo sklepati, da so socialistično prikrojeni.

Po teh uradnih režimskih številkah je SR Slovenija leta 1948 imela 1.391.873 prebivavcev, 1953 1.466.425, 1961 1.591.523, 1971 1.727.137, 1981 pa 1.891.864. Za Slovence se jih leta 1948 priznalo 97 odstotkov, pri naslednjih štetjih pa je ta odstotek upadal takole: 95,5, 95,6, 94%, leta 1981 pa je zdrsnil na 90,5%. Ta osip slovenskih ljudi v njihovi lastni domovini je treba pripisati belgrajski politiki načrtne notranje kolonizacije z drugorodci za socialistično spajanje raznih narodov v enega, jugoslovanskega, to je srbskega. Drugi vzrok je izseljevanje s trebuhom za kruhom iz rdečega raja v „suženjstvo“ na kapitalističnem Zahodu.

Pri prvih dveh povojnih štetjih se ni v Sloveniji za Jugoslovena opredelil nihče. Leta 1961 se je k tej umetni narodnosti prištel 2.748 (0,2%) ljudi, leta 1971 6.744 (0,4%), 1981 pa že 26.263 (1,4%). Najmočnejša narodna manjšina so na Slovenskem Hrvatje, ki so od 16.069 (1,3%) v letu 1948 zrasli do 1981 na 55.625 (2,9%). Srbov je 1948 bilo 7.048, 1981 pa 42.182 (2,2%), torej za 600 odstotkov več. Očitno gre pri njih za od zgoraj uravnjavano naseljevanje, ker Srbi v Sloveniji v nesorazmerno velikem številu zasedajo važna mesta v upravi, politiki, vojski, policiji, gospodarstvu po večjih mestih in ob morju. V Ljubljani je od 305.211 prebivavcev samo 84,1 odstotka Slovencev, a že 5,3% Srbov. Na Jesenicah je od 31.094 duš 78,6% Slovencev, Srbov pa 5,5%, v Izoli od 12.513 71,8% Slovencev, 4% Srbov, v Titovem (!) Velenju 84% Slovencev, 3,6% Srbov. Maribor je danes dosti bolj slovenski kot Ljubljana. Naših ljudi je tam 90,5% odstotka, Srbov pa samo 1,6%.

Muslimanov je 1948 bilo pri nas 179 (0,0%), 1981 pa 13.425 (0,7%). K nobeni narodnosti se leta 1948 ni prištel nihče, 1981 pa 2.975. Ljudi neznanе narodnosti ni bilo v Republiki Sloveniji leta 1948 nič, leta 1981 pa 10.635 (0,6%).

Po dr. Petričeviću pomeni naraščanje števila Jugoslovenov, Srbov in neopredeljenih, zlasti v desetletju 1971-1981, za Slovenijo resen narodnostni in politični problem.

PORAZNE UGOTOVITVE O POLOMU KOMUNISTIČNE MORALE je za letošnjo aprilsko številko zagrebške revije **Start** napisal Janez Stanič pod naslovom **Kriza morale**. Pri tem je seveda meril zlasti na Slovenijo in SFRJ, kjer je izroditev take in vsakršne morale in njena spaka križem vsega socialističnega tabora najbolj kričeča in neprikrivana. Stanič je eden vodilnih in najbolj razgledanih partijskih časikarjev v SRS in član uredništva **Dela**, uradnega glasila Socialistične zveze delovnega ljud-

stva Slovenije. Značilno je, da se mora slovenski komunist za azil izpovedovanja resnice zateči na Hrvaško, kjer je totalitarni režim, vsaj kar se tiče tiska, dosti manj stalinovski kakor pa v zmeraj nadvse pravoverni Sloveniji.

Piscec skuša ob protikomunistični vstaji poljskega naroda pod vodstvom njegovega delavstva in Cerkev najti vzroke za tisto, kar bi po Marxu in po vseh razlagavcih njegove ideološke, zgodovinske in družbene dogmatike mora biti nemogoč absurd — namreč za neutajljivo resnico, da vpliv vere na delavski razred najbolj in nezadržno narašča v socialističnih in komunističnih državah. Tega po njegovem ne gre pripisovati zgodovinski duhovni in vodstveni vlogi Cerkev pri ohranjanju nacionalne zavesti in osamosvajanju raznih narodov nekdanj in zdaj, temveč sta tega v prvi vrsti kriva kriza tako imenovane socialistične morale in njeno popolno povampirjenje v praksi. Dokazi za to so:

Socializem kot družbeni sistem, katerega ideološki temelj je marksizem, razglasa načelo o socialni pravičnosti, o enakopravnosti in enakih možnostih za vsakogar. Dejansko ostvarjanje socializma pa ta načela v marsičem zanika. Socialna neenakost vlada tudi v socializmu. Možnosti vseh družbenih s'ojev niso enake. Partijska, državna, vojaška, kulturna in ostala birokracija ima po pravilu dosti več tvarnih, kulturnih, izobraževalnih in drugih pravic kakor pa na primer delavski razred. Članstvo v vladajoči Partiji prinaša v večini socialističnih držav očitne materialne in družbene prednosti. Državljanu, ki ni njen član, so dejansko nedostopne mnoge pomembne službe in funkcije, zvezane s prijemljivimi in drugimi prednostmi. To velja tudi za ideološko opredeljenost: človek, ki javno izpoveduje pripadnost kaki veri, nima praktično nikakršne možnosti, da bi postal direktor velikega podjetja, funkcionar v državni upravi ali podobno.

Poštenje, nesebičnost, načelnost so lastnosti, že od nekdanj povezane z moralno podobo komunista. A praksa v deželah, kjer so komunisti na oblasti, obilno kaže, da so ti vladajoči komunisti nepošteni; da izkoriščajo svoja mesta in moč za osebno bogatenje; da so iz strahu pred izgubo oblasti in privilegijev nenačelni; da se boje govoriti resnico, posebno svojim višjim, itd.

Ena velikih utvar (bolje goljufij) komunistične morale je načelo, da socializem kot družbeni sistem že sam po sebi in od prvega dne prinaša enakopravnost tudi narodom in državam ter spoštuje državno in narodno neodvisnost; da izključuje uporabo sile v razmerjih med narodi; da je vojna med socialističnimi državami nemogoča; da v socializmu ni mesta za narodno sebičnost, nacionalizem, velikodržavnost in šovinizem in tudi ne za zatiranje drugih narodov in njihovo izkoriščanje. Resnični odnosi med socialističnimi deželami in znotraj posameznih držav samih pa pričajo o nečem docela nasprotnem. (Položaj Slovencev, Hrvatov, Albancev v SFRJ!)

Komunistična morala postavlja na prvo mesto službo višjim, pogosto abstraktnim ali vsaj za zdaj zelo oddaljenim ciljem. Pri tem pa zanemarljivo stanje posameznika v konkretnem trenutku in razmerah. Pedinec je po pravilu podrejen razredu, narodu, družbi, zmeraj pa tudi neki svetli bodočnosti. V imenu teh vrednot se mora odpovedati lastnim osebnim koristim, potrebam in željam. To lahko vodi do zatiranja poedinca, do zaničevalnega, poniževalnega, celo hudodelskega ravnanja z njim, vse v imenu splošnega blagra in nekkih višjih ciljev. To je na žalost tako ali drugače značilno za vse socialistične države.

Vse dozdanje krize socializma (kot ideološkega, družbenega in političnega sistema), končuje ljubljanski rdeči časnikar, so bile hkrati tudi krize komunistične morale. Toda moralna kriza postaja v socialističnih družbah vse bolj prirojena in stalna. V mirnejših obdobjih se po eni strani kaže kot demoralizacija oblasti — korupcija, privilegiji, zlorabe, izkoriščanje zvez, gospodarski kriminal in podobno. Po drugi strani pa se ta kriza očituje v bohotenju individualizma, religioznosti, družbenega in političnega cinizma, nacionalizma in drugega. Globi se prepad med uradno in dejansko moralno. Spričo tega je razumljivo, zakaj je na Poljskem vzniknila krščanska, oziroma katoliška alternativa v brk doslej na videz prevladujoči komunistični morali.

— o —

IZVIRNO BESEDILO "PUNKTACIJ" dr. Antona Korošca in Slovenske ljudske stranke, pozneje preimenovanih v Slovensko deklaracijo, je prijatelj Vestnika poslal Znamenjem časa. Izjava je bila razglašena v Ljubljani 31. decembra 1932, v času najhujše, brezobzirno zatirane slovenske opozicije proti unitaristični vojaški diktaturi kralja Aleksandra I. in njegovih oprod, zlasti dr. Draga Marušiča, tedanjega poglavarja Dravske banovine. Punktacije je menda doslej edini v celoti priobčil Spominski zbornik Slovenije, ki ga je za 20-letnico Kraljevine Jugoslavije izdala leta 1939 banska uprava v Ljubljani. Ta zgodovinski dokument pravi:

„1. Slovenski narod je danes razdeljen in razkosan na štiri države, na Jugoslavijo, Italijo, Avstrijo in Madžarsko. Njegova osnovna zahteva je, da se zedini v eno samo politično enoto, ker se mu more le na ta način ohraniti eksistenca in zagotoviti splošni napredek.

2. Glavnemu delu slovenskega naroda, ki živi v Jugoslaviji, je postavljena naloga, da na tem idealu de'la do končne ustvaritve (ostvaritve).

3. Iz teh razlogov si mora slovenski narod v jugoslovanski državi priboriti tak samostojni položaj, ki bo neprestano služil kot privlačna sila za vse ostale dele naroda, živeče v drugih državah. V ta namen je potrebna a) narodna individualnost, ime, zastava, etnična skupnost, finančna samostojnost, politična in kulturna svoboda; b) radikalno socialno zakonodajstvo, ki mora osigurati življenjske interese in harmonično razvijanje vseh potrebnih in produktivnih poklicev, posebno kmečkega in delavskega razreda.

4. Za doseg tega cilja je potrebno, da si mi Slovenci, Hrvati in Srbi

zgradimo po svobodnem sporazumu in na demokratski bazi državno ravnopravnost edinic; eno teh edinic naj tvori Slovenija.

5. Tako sestavljeno državo zahteva tudi KDK (hrvatsko-srbska Kmečko demokratska koalicija) in (srbska) Radikalna stranka, odnosno je ne izključujeta. Mi Slovenci se pridružujemo tem sklepom in želimo, da sodelujejo za doseganje teh ciljev vse struje tako doma kakor tudi v vsej državi.“

Dr. Ciril Žebot je v Knjigi o dr. Ehrlichu, oziroma Zbirki spominov, ki je pod naslovom Ob štiridesetletnici izhajala v Ameriški domovini od maja lani do januarja letos, ta slovenski zgodovinski politični dokument „priredil“ takole: „Korošec (je) leta 1932 izdal Slovensko deklaracijo, ki je posodobila stoletni narodno-politični program Zedinjene Slovenije z lastno demokratično vladavino... Po izstopu iz Prve Živkovičeve vlade septembra 1930 je dr. Korošec podtalno razglasil Slovensko deklaracijo — „punktacije“ — s katero je pod Aleksandrovo diktaturo obnovil odprto borbo za demokratično in zvezno preureditev države.“

Primerjava tega povzetka z izvirnikom Punktacij pokaže, da je dr. Žebot povsem prezrl, oziroma predrugačil, njihovo bistvo — zahtevo, da se mora na štiri države razbiti slovenski narod združiti v eno samo politično enoto. Zahteva ne omenja, naj se to zgodi v Jugoslaviji, v jugoslovanski federaciji ali kakršnem koli drugem „okviru“ kot možnosti, torej še posebno ne kot edini, izključni možnosti za to. Izjava je v tem absolutna, brezpogojna, nevezana. Dolžnost za doseganje tega končnega cilja nalaga večinskemu delu slovenskega naroda, živečem v Jugoslaviji, kateremu je z njeno preureditvijo treba omogočiti, da bo to nalogo izpolnil. V tem je zgodovinski pomen punktacij, njihov prelom z našo politično preteklostjo in tedanjostjo ter njena „protidržavnost“ glede na Jugoslavijo. Tako jo je razumel tudi kraljevsko-vojaški belgrajski diktatorski režim. Zaradi tega, ne zaradi „obnovitve odprte borbe za demokratično in zvezno preureditev države“ —, ki je bila v raznih oblikah bolj ali manj nekaznovano v razmahu po vseh nje nih predelih — je vlada že 28. januarja 1933 poslala dr. Korošca v konfinacijo, prisilno bivanje pod policijskim nadzorstvom, najprej v srbsko Vrnjačko banjo, nato pa na dalmatinski otok Hvar, kjer je moral ostati do Aleksandrovega umora v oktobru 1934.

Znamenja časa so v prejšnji številki Vestnika kritično opozorila na to Žebotovo „posodabljanje“ zgodovinskih dokumentov, na nerazumljivo izpuščanje njemu danes nepriročnih dogodkov iz naše politične polpreteklosti ter na svojevoljno prenašanje zdaj že objektivno zapisane slovenske zgodovine.

Prva reakcija dr. Žebota na te Lectorjeve skrbno dokumentirane pripombe je zanimiva, ker kaže, da mož še vedno živi v nekdanji mladostni, po totalitarizmu zaudarjajoči miselnosti. Izraza ji je dal v razmnoženi okrožnici, katero je z datumom 8. septembra razposlal znanec po svetu. V njej pripoveduje o težavah z zdravjem, katerih da ga je rešilo molitveno zatekanje k rajnemu dr. Lambertu Ehrlichu. Potem pove nekaj o pri-

**„SLAVA BOGU NA VIŠAVAH
IN NA ZEMLJI MIR LJUDEM,
KI SO BLAGE VOLJE...“**

**Da nam ta večnolepi vzklik spet zadoni
v te svete božične dni in krepko odmeva tudi
v novem letu 1984**

**želita prijateljem in bravcem Vestnika
uredništvo in uprava**

pravljanju končnega besedila za „Zbirko spominov“ ter iskanju dokumentacije zanjo. Napoveduje tudi, kaj vse bo v njenem drugem delu. Na koncu enega teh sporočil je z roko pripisal: „Ali si bral Javornikovo zlobo v zadnji številki Vestnika (Julij-Sept. 1983)?“ (Podčrtal on)

Kakor vse kaže, se dr. Žebot še zdaj ima za Slovence od Boga poslanega, četudi od nikogar izvoljenega vodnika, čigar pisanje, javno nastopanje in politično delo mora biti a priori nedotakljivo za vsako kritiko. Dobesedno navajanje čudnih trditvev iz njegovega pisanja je zloba, a resnica, ki ni njegova, krivica in greh, pa naj bo še tako objektivna. Petintrideset let življenja v svobodi in demokraciji ga ni privedlo do spoznanja, da je ena poglobitnih svoboščin v netotalitarnem svetu pravica do kritike. Za vsakogar proti komur ali čemur koli. Celó do krivične kritike. Pravično ali krivično pa seveda vsakdo lahko izpodbi, a z argumenti, ne z užaljenim zmerjanjem. Vsakdo ima pravico do zmotnih sodb, do zmotnih ali celo ponarejenih dejstev pa nihče. Tudi dr. Žebot ne!

(Kar je v oklepajih, so pripombe ali pojasnila avtorja teh zapisov.)

Lector.

Prebliski v mrak sedanosti

Kako je to, da se je človeštvo zarilo v ozračje nemira, sovraštva, praznega uživanja, zavoženega gospodarstva, preganjanja malih in nedolžnih, nasilja, strahu? Kako, da stoji ves svet pred uničenjem? Odkod vprav samomorilske zamisli in gibanja?

Tehtnih odgovorov je dovolj: gospodujoči naturalizem in materializem, človeški naravi in družbi škodljivi načrti in delovanje organizacij, kot so framasonstvo, sinarkija s tehnokracijo, judovski kabalistični sionizem, komunizem.

A ti odgovori terjajo novih vprašanj. Kako je mogoče, da so te zločeste ideje in organizacije dobile tak neznanski vpliv, moč, sodelovanje in zato zmago za zmago?

Odgovor: Ker je človeštvo odpadlo od Boga in se dalo potegniti v zmerom močnejši tok protikrščanske revolucije, katere početke zasledimo že v renesansi. V prvem naletu (humanizem, reformacija, razsvetljenstvo) so revolucionarji skušali obrniti človeka in družbo v zgolj naravni svet — človek naj iz božjega otroka postane homo naturalis — in to v veliki meri dosegli. Vodilo ni bilo več božja volja in čast, prvenstvena dejavnost je postala politika. Drugi naval — francoska revolucija, liberalizem, kapitalizem — je „naravnega človeka“, razumno bitje, ponižal na stopnjo živali (homo animalis), čutnega bitja. Najvažnejša dejavnost je postalo gospodarstvo, človekova naloga pa uživanje njega proizvodov. Tretji, uničevalni naskok protikrščanske revolucije je s komunizmom človeka izničil na reč (homo res), kolesce v državnem stroju.

Vendar človek, božji otrok, navzlic tem trem etapam protikrščanske revolucije še živi. Živi v katoliški Cerkvi. Nesreča je to, da med stotinami milijonov njenih udov le določen odstotek varuje dostojanstvo božjih otrok in da je v Cerkev samo vdrl ateizem. Slavni „špekater“ Werenfried van Straaten je v sklepnem govoru lanskega zborovanja Cerkve v stiski brezobzirno razg'asil: „V svobodnem svetu stojimo pred položajem, ki je hujši kot kakšno versko preganjanje. (...) Stojimo pred verskim samomorom božjega ljudstva.“

Krščanski svet gleda danes brezbrizno na usodo mučencev, na preganjanje Cerkve, na teptanje človeškega dostojanstva. O. Werenfried razlaga to strahotno mrzloto s pojavi v Cerkvi: rastoča nevera, napačno pojmovani ekumenizem, zmedeni pogledi na duhovništvo in redovništvo; izginjanje molitve. Pri vsem tem so zlasti mladini v pohujšanje številni duhovniki s svojo nezvestobo, prelamljanjem besede, iskanjem samega sebe. „Ako se Cerkev iz ljubezni do sveta prilagodi duhu časa, zapravijo njeni otroci kmalu zaklade milosti, vere, izročila. Kristusova nevesta izgubi svoje mistične poteze. (...) postane Cerkev, ki je ne prenavljajo svetniki, temveč profesorji, časnikarji in barbari. Postane Cerkev v stiski.“

Tu odkrijemo enega poglavitnih vzrokov, zakaj je svet danes v nevarnosti: zato, ker je Cerkev marsikje odpovedala, ker je v mnogih cerkvenih pekrajinah sol zemlje vedno bolj skvarjena in je edinstvo Cerkve zmerom bolj ogroženo. Kadar koli in kjer koli odpove Cerkev, ki naj zemlji vzdržuje ravnotežje, je ves svet v nevarnosti.

O. Werenfried sprašuje: „Ali ni pripisati zmeraj hujšemu duhovnemu in moralnemu razpadanju Cerkve, da je nevarnost, v kateri se nahaja človeštvo, postala tako apokaliptično velika?“

Vest mnogih ljudi na „krščanskem“ Zahodu je otopela, razum mnogih je zdrknil na rob blaznosti, odkar se naravna postava in tisočletni nauk Cerkve zamolčujeta, sabotirata, v najboljšem primeru le z obotavljanjem razglašata. Kjer pa se tako postopa z resnico, gospoduje laž. Ena takih laži je sprejetje zakonodaje, dovoljenja in izvajanja aborta, kot da bi umori nerojenih bili nekaj normalnega. Doživljamo ta grozni nesmisel, na katerega opozarja o. Werenfried: „Preplavljeni smo z mirovnimi gibanji, ki nas pozivajo, naj odvržemo orožje pred hudodelci, kateri se pripravljajo na osvojitve vsega sveta. Katero mirovno gibanje pa misli na največjo svetovno vojsko vseh časov, na vojsko proti otrokom? Ta ograža mir bolj kot gore jedrnega ustrahovalnega orožja. Saj podira mir z Bogom. In zavrnitev miru z Bogom pomeni za Cerkev v svobodnem svetu najhujšo in največjo stisko, kar si jih je mogoče zamisliti.“

Ob pokvarjenosti Zahoda je preganjana Cerkev na Vzhodu blagoslov za božje kraljestvo. Moramo ji stati ob strani z molitvijo in žrtvami. Veliko nevarnost zanjo in za nas pa predstavljajo diplomati, cerkveni in svetni, kateri si domišljajo, da bodo s popuščanjem brezbožnim režimom dosegli mir. Dosežejo kvečjemu lažni mir, in ta je za naše preganjane brate nekaj strahotnega. Neki grško katoliški škof v Romuniji je vatiškansko državno tajništvo posvaril z besedami: „Dolga leta smo za Petrovo prvenstvo trpeli mučenje, udarce, lakoto, mraz, slačenje in posmeh. Svoje vezi, spone in železne rešetke v celicah smo poljubljali kot posvečene predmete, svoja jetniška oblačila častili kot posvečeno obleko. Svoj križ smo nosili prostovoljno, zakaj vedno znova so nam za odpad od Rima ponujali svobodo, denar in udobno življenje. (...) Bog čaka na svojo uro. On, ki nam je dal milost stanovitnosti, nam bo podaril tudi milost vstajenja. Zato nima Cerkev nobenega razloga pogajati se pre nagljeno s komunističnimi in pravoslavni voditelji, ki nikoli niso dokazali blage volje in ki niti ne zastopajo pravoslavja niti našega naroda. Cerkev je potrpežljiva, ker je večna.“

Škofovo misel na vstajenje je o. Werenfried povzel: „Vidimo, kako pokriva zemljo tema. Slišimo udarce kladi na žeblje. Veliki duhovniki in vojake so svoje storili. Kamen pri grobu so zapečatili. Postavili so strážarje. Ta znamenja ne varajo: na neki način pride zdaj vstajenje.“ Zatorej ne izgubimo poguma! Kristus je dejal: „Ko se bo pa to začelo goditi, se ozrite kvišku in dvignite glave, zakaj vaše odrešenje se približuje.“

L. M.

Vera, nevera in ateizem

V postnem pastirskem listu l. 1980 je takratni zagrebški nadškof Franjo Kuharić, tudi v odgovor na pomnoženi pritisk na mladino, ugotovil: „Resnično, nikdar v zgodovini človeštva ni bilo takih napadov na vero. Z vsemi sredstvi se v širnih predelih sveta izvaja sistematična ateizacija na področju javne družbene vzgoje, začenši z otroškimi vrstami pa do univerze.“

Po redni jugoslovanski škofovski konferenci oktobra 1981 je sklepni dokument obžaloval, „da se mladim vernikom v ljudskih šolah, gimnazijah in univerzah marksistični ateizem predstavlja kot edini znanstveni svetovni nazor. Obstoj vere se razlaga na neznanstven način, Kristusova oseba in po večini tudi zgodovina katoliške Cerkve nista objektivno prikazani. Tako podajanje sili mladega vernika k sklepu, da sta vera in Cerkev v resnici zavori znanosti in vsakega napredka, ter v njih vzbujata potrtost, sram in manjvrednostni občutek, ker izpovedujejo svojo vero in pripadajo katoliški Cerkvi.“

O uspehih tega v nebo vpijočega zatiranja in pogubljanja duš v SFRJ je kaj malo socioloških raziskav. Eno teh so pod vodstvom štefice Bahtjarević izvedli l. 1975 v Zagrebu na različnih višjih šolah. Gradivo je pregledno urejeno v knjigi *Religijsko pripadanje*, Zagreb 1975. Navedem nekaj dognanj.

38,8% vprašanih je odgovorilo, da so verni, 20% nima o tem nobenega mnenja, 23,7% izjavlja, da niso verniki, in le 17,5% se izrecno označuje za ateiste.

Ob vprašanju o Bogu se je izkazalo da tudi pri tistih, ki so se oznamovali za verne, ni jasnosti: samo 31,9% je potrdilo božje bivanje, 30,7% je navedlo: „Ne vem,“ 29,4% je božje bivanje zanikalo.

O Jezusu jih samo 12% ne dvomi, da je pravi Bog in pravi človek; prav toliko (12,9%) to veruje, a z močnimi dvomi; za 8,2% je Jezus velik človek in svetnik, božji sin pa le toliko, kolikor so vsi ljudje božji otroci; 11% vidi v Kristusu zgolj človeka, res da čudodelca in preroka; 22% niso gotovi, če je sploh zgodovinska oseba; 19,5% pa ga ima za mit, kot so grški ali slovanski bogovi in heroji.

Nedvomno je zagrebške cerkvene kroge razočaralo razmerje študentov do cerkvenih nravnih predpisov. Le 13,6% je priznalo njih božji izvor, 68,4% je to izrecno zavrnilo. Najbolj očitno se oddaljenost od cerkvenega učiteljstva izraža v pojmovanju zakona. 59,7% je za predzakonsko spolno občevarje, 10% dopušča to samo moškim, 29,5% se to vprašanje ne zdi važno; samo 16,8% je predzakonsko občevarje nedopustno.

Tesno povezanost s Cerkvijo vzdržuje le 3,7%; 71,6% so deloma z njo povezani, 24,7% nima z njo nobenih stikov.

Navzlic strogi marksistični šolski vzgoji priznava samo 26,1% marksistični svetovni nazor; 40% nima nobenega določenega nazora.

O molitvi in praznovanju praznikov „vernih“ dijakov se je izkazalo, da jih 52,4% nikdar ne moli, 11 moli redno, ostali sem in tja. Cerkevne praznike spoštuje 37,9% vernih študentov.

O položaju vere in nevere na Slovenskem sem po tamkajšnjih virih poročal v 2. številki (str. 97-98). Poročal tudi o izjavi komentatorja anket Zdenka Roterja, da katoliške Slovenije ni več. Vprašati pa se je, kako je z ateizmom, ki so ga komunisti z vso oblastjo in vsemi sredstvi vtepli tistim ljudem, kateri pripadajo nekatoliški Sloveniji. O tem pove marsikaj Marjan Tavčar, eden vodilnih slovenskih marksističnih sociologov. Njegovo razlaganje je prepričljivo: „To je posebna vrsta ateizma — plod novejšega časa. To ni noben ideološko prepričan ateizem, ateizem, ki bi zrasel iz marksističnega svetovnega nazora. To je ateizem indiference (brezbrižnosti), ki je nastal sam od sebe in se razširil v vrstah delavske mladine. To ni tisti polemični ateizem, ki temelji na znanju in ga svetovni nazor sili polemizirati z vero in filozofskim idealizmom katere koli vrste. Je ateizem, ki vero prenaša, tako kot prenaša marksizem, čeprav nobenega od obeh ne pozna in zato tudi ne more biti o nobenem prepričan. Ni ateizem, ki bi versko misel zavestno izločil, marveč ateizem iz navade in družbene prilagodljivosti: torej ateizem ideološke praznine.“

Tako torej. Nenehno vbijanje marksističnih public v mlade možgane je doseglo ideološko praznino. Drugače je bilo prej, v družbi in šolah, kjer je bilo še marsikaj krščanskega. Mlade ljudi so prevzeli neizmerno visoki cilji krščanstva, nepremagljiva resničnost Jezusovega nauka in nadčloveška sila njegove in njegovih ljubezni in darovanja. Nekateri od njih so se kot mladestniki pohujšali nad plitvostjo, pokvarjenostjo in hinavščino velikega dela meščanske in malomeščanske družbe, pa so šli za lepimi gesli in obljubami komunizma, občudujoč strogost, zahtevnost in načrtnost akcije za njega cilje pa požrtvovalnost njegovih apostolov. Pri tem pa so, vsaj podzavestno, živo pričujoče krščanske ideale prenašali v novo vero, njene nauke in zapovedi. Drugače povedano: dialektični materializem so cepili s krščansko mistiko in eshatologijo. Tako so nastali rdeči „idealisti“, najbolj vneti in za o najbolj nevarni komunistični aktivisti.

V mrzlem, nečloveškem, surovem okolju pod trinoštvom KP pa ne študentje ne mladi delavci nikjer ne najdejo visokih, čistih idealov, nikjer posnemanja ali celo popolne izročitve vrednih vzornikov. In za junaštvo rojena mlada duša omahne v brezbriznost, se vda v brezizhodnost, podleže poti najmanjšega odpora, kamor tira k slabemu nagnjenju narava. (Ko bi mladostnik vsaj to za človeka usodno resnico izvedel in poznal!)

Ket je po vaseh največ vernikov iz navade, tradicije in prilagoditve okolju, tako je v mestih najti največ ateistov iz istih vzrokov. Marjan Tavčar pravi o njih: „Rojstvo, poroka, smrt, velika noč so trenutki, ko mnogo takih „verskih odpadnikov“ polni cerkve, četudi jih ni moč prišteti vernikom. So ateisti, pri katerih najdejo rodovitna tla najrazličnejše moderne in sporočene vrste praznoverja, ki samo po sebi ne predstavljajo nobenega sestavnega verovanja, dokazujejo pa precejšnje nagnjenje teh „ateistov“ do mističnega pogleda na svet.“

Papeži in fatimska skrivnost

MARIJINO SPOROČILO SVETU (3)

(Nadaljevanje)

VII — 1. Marija se je 13. 7. 1917 otrokom, obdanim od dveh do treh tisoč ljudi, tretjič prikazala. Na Lucijino vprašanje, kaj želi, je odgovorila, naj še naprej prihajajo tjakaj vsak mesec, molijo vsak dan rožni venec, se žrtvujejo za grešnike in pogosto, zlasti kadar napravijo kako žrtev, molijo: „O Jezus, to je iz ljubezni do tebe, za spreobrnjenje grešnikov in v zadoščenje za grehe, narejene proti Marijinemu brezmadežnemu Srcu“ (SF 143).

Ko je Marija izrekla zadnje besede, je znova odprla roke kot prva dva meseca (143). Neizmerna luč je otrokom prodrila v globino duše. Lucija piše, da so otroci pri prvih treh prikazovanjih poklekli vsakikrat, ko so se znašli znotraj svetlobe, ki je odsevala iz Marijinih rok (197). Frančišek je pozneje rekel: „Mi smo goreli v tisti luči, ki je Bog, in nismo zgoreli. Kako velik je Bog! Človek tega nikoli ne more povedati“ (113). S tem je Marija otroke pripravila na strašno videnje pekla in na glavno sporočilo.

2. O videnju pekla piše Lucija: „Zdelo se je, da je odsev (svetlobe rok) prodril zemljo in videli smo kakor ognjeno morje. Potopljeni v ta ogenj so se hudiči in duše kakor prozorni in črni ali bronasto rjavi ogorki v požaru premetavali v plamenih, ki so obenem z oblaki dima švigali iz njih samih, in padali na vse strani, podobno kakor padajo iskre v velikih požarih, brez teže in ravnovesja, med kriki in vzdihji zaradi bolečin in obupa, kar nas je navdalo z grozo in trepetom. (Ob tem pogledu sem morala zakričati tisti „aj!“, ki pravijo, da so ga slišali). Hudiči so se razločevali po groznih in gnusnih oblikah strašnih in nepoznanih živali, prozornih kot črno oglje v žerjavici“.

V 3. Spominih je Lucija natančneje zapisala o peklu: „Zdelo se je, da je to veliko ognjeno morje pod zemljo. Pogled nanj je trajal le en hip. Kar povem, ni nič, ker dá le nejasen pojem. Zahvaliti se moramo naši dobri nebeški Materi, ki nam je v prvi prikazni obljubila, da nas bo vzela v nebesa. Če bi tega ne bilo, mislim, da bi od strahu in groze pomrli. Nekatere, celo pobožne osebe, nočejo otrokom praviti o peklu, da bi jih ne prestrašile. Bog pa se ni pomišljal pokazati pekla trem otrokom, eni s 7 leti, čeprav je vedel, da jo bo prevzela taka groza, da bo — skoraj si upam reči — od strahu oslabela. Pogosto je sedla na tla ali na kakšno skalo in zamišljena začela govoriti: „O pekel! O pekel! Kako se mi smilijo duše, ki gredo v pekel. In tam živi ljudje gorijo, kakor drva na ognju.“ Kar malo tresla se je, pokleknila, sklenila roke in molila molitev, ki nas jo je Naša Gospa naučila“ (89—91).

Ob drugih priložnostih je spraševala: „Zakaj Naša Gospa ne pokaže pekla grešnikom?! Če bi ga videli, ne bi več grešili, da ne bi šli vanj. Tisti gospe moraš reči, naj pokaže pekel vsem tistim ljudem (v mislih je imela ljudi, ki so bili med prikaznijo v globeli). Boš videla kako se bodo spreobrnilo... Kako se mi grešniki smilijo. Če bi jim jaz mogla pokazati pekel!“ (92).

Včasih je Lucija zamišljeno Hijacinto vprašala, na kaj misli, in deklica je odgovorila: „Na toliko ljudi, ki bodo morali umreti in iti v pekel. Če bi nehali Boga žaliti, bi ne šli v pekel“ (96).

Po videnju pekla so otroci prejeli glavno Marijino sporočilo. Sestra Lucija nadaljuje:

3. Kakor da bi hoteli prositi pomoči, smo prestrašeni povzdignili pogled k Naši Gospe, ki nam je z dobroto in žalostjo rekla: Videli ste pekel, kamor gredo duše ubogih grešnikov(1). Da jih reši, hoče Bog vpeljati na svetu pobožnost do mojega brezmadežnega Srca (2). Če bodo storili to, kar vama bom rekla, se bo rešilo mnogo duš in bo mir (3). Vojske bo konec (4). Če pa ne bodo nehali Boga žaliti (5), se bo med vladanjem Pija XI. začela druga (6), hujša (7). Ko boste videli neko noč osvetljeno z neznano lučjo (8), vedite, da je veliko znamenje, ki vam ga Bog daje (9), da bo svet kaznoval (10) zaradi njegovih hudih pregreh (11) z vojsko (12), lakoto (13) ter s preganjanji Cerkve (14) in svetega očeta (15).

Da jo prepričim (16), bom prišla prosit (17) posvetitev Rusije mojemu brezmadežnemu Srcu (18) in zadostilno obhajilo na prve sobote (19). Če bodo spo'nili moje prošnje (20), se bo Rusija spreobrnila (21) in bo mir (22); če ne (23), bo širila po svetu svoje zmote (24) ter povzročala vojske (25) in preganjanja Cerkve (26). Dobri bodo mučeni (27), sveti oče bo moral dosti trpeti (28), razni narodi (29) bodo uničeni (30): (31) končno (32) bo moje brezmadežno Srce slavilo veliko zmago (33). Sveti oče mi bo posvetil Rusijo (34), ki se bo spreobrnila (35), in svetu bo dano nekaj časa miru (36). Na Portugalskem se bo prava vera zmeraj ohranila (37); idr. (38). Tegá nikomur ne pripovedujta (39). Frančišku seveda lahko povesta (40).

Ko molite del rožnega venca, recite po vsaki skrivnosti: „O moj Jezus! Odpusti nam, reši nas peklenskega ognja, vzemi v nebesa vse duše, posebno tiste, ki najbolj potrebujejo“ (41). Sledil je trenutek molka in sem vprašala:

— Ali nočete ničesar več od mene?

— Ne, danes nočem od tebe ničesar več (42).

In kot po navadi se je pričela vzdigovati proti vzhodu, dokler ni izginila v neizmerni daljavi obzorja (143/4).

4. V tej obliki je Lucija zapisala Marijino sporočilo od 13. 7. 1917 v 4. Spominih, ki jih je pisala od 7. 10. do 8. 12. 1941. Besedilo se natančno sklada z besedilom v 3. Spominih in v pismu za papeža, le da sta zadnji besedili krajši na koncu, zadnje pa tudi na začetku, ker je s. Lucija v pismu hotela papeža samo prepričati o nujnosti posvetitve Rusije Marijinemu brezmadežnemu Srcu.

Za boljše razumevanje pomembnega sporočila utegnejo biti koristna

naslednja pojasnila in dopolnila z drugih mest. (Opombe in pripombe se nanašajo na ustrezne številke v dvojnem oklepaju v besedilu sporočila).

(1). Otroci so videli pekel v obliki ognjenega morja, torej prav tako, kakor govori o njem apostol Janez: Hudič je bil vržen v ognjeno in žvepleno jezero. In če koga niso našli zapisanega v knjigi življenja, je bil vržen v ognjeno jezero. Neverniki in merilci in nečistniki in malikovalci bodo imeli svoj delež v jezeru, kjer gori žveplen ogenj (Raz 20, 10. 14. 15; 21, 8).

Morda bo kdo menil, da je Hijancinta pretiravala, ko je menila, da gre dosti duš v pekel. Vendar tudi Lucija enako misli. Škof Rožman je l 1954 pisal: Ko je p. Lombardi pridigal na Portugalskem, je v Coimbri dobil dovoljenje, da je smel obiskati s. Lucijo. Na vprašanje, ali je gibanje „za boljši svet“ to, kar je Mati božja želela, je s. Lucija odgovorila: „Pater, ta velika obnovitev je potrebna; če se ne izvrši, bo spričo dejanskega razvoja človeštva samo omejen del človeškega rodu rešen“. Pater ji reče: Vj torej menite, da gredo mnogi v pekel? Jaz pa upam, da Bog mnoge zveliča“. Lucija ga zavrne: „Pater, mnogi se pogubijo“. P. Lombardi: „Da, svet je grešen orlog, pa vendar še obstaja upanje zveličanja“. Lucija ponovi: „Ne, pater, mnogi, mnogi gredo v pogubljenje“. P. Lombardi dostavlja: „Te besede so me pretresle“. Tudi nas pretresejo. Marija je fatimskim vidcem pokazala najprej peklensko brezno, ki jih je navdalo s strahom in grozo, da so tem bolj spoznali, kako nujno je potrebno moliti za grešnike in vse storiti, kar je mogoče, da se duše odvrnejo od greha in pogubljenja. Nevarnost je velika. Svet, v katerem živimo, je po načinu življenja in mišljenja skoraj prav tako brezbožen, kakor komunistični del sveta. In mišljenje tega sveta vdira v srca poedincev in družin (DŽ 1954, 5, 264. Prim Mt 7, 13).

Otrokom se je zdelo, da je pekel pod zemljo. Robert Berdin piše: Koliko psevdoteologov je zavrglo nauk o večnem ognju v peklu kot „neprimeren za miselnost modernega človeka“. Strašno videnje otrok dokazuje, da se cerkveno učiteljstvo ni motilo. In moderna znanost, ki se nekateri nanjo po krivici tolikokrat sklicujejo v prizadevanju, da bi sv. pismu vzeli verodostojnost, nam pove, da je v notranjščini zemlje ognjeno morje z najmanj 4000 stopinj vročine. To ni brez pomena, ko vemo, da sv. pismo (4. Mojz.) kakor mnogo svetnikov in mistikov trdi, da je pekel v sredini zemlje. (Robert Bergin, *Esta idade apocalíptica*, 124, prevod iz angleškega izvirnika *This Apocalyptic Age*. Francoski prevod *Cet age apocalyptique* je bil natisnjen v Kanadi. Odslej le „Bergin“. Poleg imena stoječe številke se nanašajo na portugalsko izdajo).

(2). Marija je o pobožnosti do svojega brezmadežnega Srca govorila že 13. junija med drugim prikazovanjem. Luciji, ki jo je prosila, da bi jih vzela v nebesa, kar jim je obljubila že v prvi prikazni, je povedala natančneje: „Da, Hijacinto in Frančiška bom kmalu vzela. Ti pa osaneš tu še nekaj časa. Jezus hoče po tebi doseči, da me bodo ljudje spoznali in ljubili. Vpeljati hoče na svetu pobožnost do mojega brezmadežnega Srca. Nikoli te ne bom zapustila. Moje brezmadežno Srce bo tvoje zavetje in pot, ki te bo vodila k Bogu“ (142). Škof Rožman je zapisal: „Fatima je nadaljevanje Lurda.

Mati božja, ki se je v Lurdu razodela: „Jaz sem brezmadežno spočetje“, je v Fatimi razkrila brezmadežno Srce“ (DŽ 1958, 7, 375). Bog hoče to pobožnost vpeljati po vsem svetu in želi svoj načrt uresničiti z nami. Vključimo se v ta zveličavni božji načrt, dokler je čas, zakaj drugače ga bo Bog izpeljal brez nas! Po spreobrnjenju Rusije bo ves svet častil Marijino brezmadežno Srce in se čudil, da nismo prej sprejeli te pobožnosti ali je bolj gojili.

(3). Marija, pribežališče grešnikov in kraljica miru, želi rešitev duš in svetovni mir. Na tem mestu znova vidimo, da sta vpeljava pobožnosti do Marijinega brezmadežnega Srca in rešitev duš prva dva namena Marijinih prikazovanj, potrebnih za izvedbo veličastnega božjega načrta. Ta pobožnost in ogibanje greha sta obenem prva dva pogoja za doseg trajnega miru. Boljše poznanje in čiščenje Marije, večja ljubezen do nje, rešitev duš ter svetovni mir so sestavni in neločljivi deli tega božjega načrta. Marija nastopa v prikazovanjih kot božja sodelavka. V božjem imenu prihaja in govori: Jezus hoče, Bog hoče.

Glede prevoda „in bo mir“ omenim, da se to mesto v izvirniku dobesedno glasi: „in bodo imeli mir“, vendar je glagol brez zaimkov „oni“ ali „one“. Francoski prevod fotokopiranih Lucijinih spisov v Martinsovi prireditvi knjige „Skrivnost Fatime“ dodaja zaimek „one“ ter prevaja: „in (duše) bodo imele mir“, kar je gotovo napačno prevedeno. To omenjam, ker bi kdo na podlagi francoskega prevoda utegnil dvomiti, kateri prevod je pravilen. Treba je namreč vedeti, da ima v portugalsščini tretja oseba množine, kadar je brez zaimka, vrednost brezosebne oblike: bodo imeli mir — bo mir. Tako je prevedeno v isti knjigi tudi v angleščino.

(4). Vojske bo konec. — V oktobru je Marija napovedala isto z besedami: „Vojske bo konec in vojščaki se bodo v kratkem vrnili.“ Besedo „vojščaki“ rabim za portugalsko besedo „militares“, ki pomeni navadne vojake (soldados) in oficirje. — „V kratkem“ v resnici pomeni šele čez 13 mesecev oziroma 16 mesecev od prve napovedi v juliju. V nebesih ne rabijo našega koledarja. Marija je govorila nedoločno tudi zato, ker je konec vojske bil odvisen od molitev in žrtev. Dva meseca pozneje je Marija rekla otrokom, ki so z ljudmi molili rožni venec: „Še naprej molite rožni venec, da bo vojske konec“ (146).

Lucija in drugi ljudje so seveda mislili najprej na konec vojske za Portugalsko in na vrnitev svojih vojakov. Portugalska se je zapletla v vojsko najprej v Angoli, kjer je Nemčija napadla njene čete. Ker se je Portugalska pozneje polastila nemških ladij, zasidranih v zalivu pri Lizboni, ji je Nemčija 7. 3. 1916 napovedala vojsko. Portugalska je poslala vojščake v Francijo, kjer so se enako kot v Afriki vojskovali pod angleškim vrhovnim poveljstvom. Konec vojske je bil 11. 11. 1918, potlej ko je nemški cesar 10. 11. zbežal na Nizozemsko.

(Bo še.)

POPRAVKA K ČLANKU Z ISTIM NASLOVOM V ŠTEV. 2:

Str. 100, t. 5, vrsta 2/3 mora stati: povečavali namesto poveljevali; str. 101, 4. odst., predzadnja vrsta: razni n. važni.

✦ France Dolinar

V središču krščanstva, kjer je prebil večji del življenja, je 23. oktobra umrl gospod France Dolinar, vzoren duhovnik, ki je izvrševal ta vzvišeni poklic z vso resnostjo in vestnostjo. Obenem je bil učenjak, pravi polihistor, kot smo jih le malo imeli. Temeljito izobražen v teologiji in filozofiji, strokovnjak v historiografiji in sociologiji, je raziskoval vsa področja človeške dejavnosti in z nenavadno predirnostjo zasledoval sodobne pojave ter jim v luči katoliškega učenjstva določal ceno in vplivnost. Odprti so mu bili svetovni znanstveni dosežki, saj je obvladal domala vse evropske jezike.

Našemu narodu je iskal in dajal smernice za dosego lastne državnosti. Z vso energijo se je bojeval za vzore naše verske in politične emigracije. Razkrival je komunistične načrte za uničevanje vrednot doma in za razkrajanje emigracije. Razkrival je ideje in pojave v emigraciji sami, kateri so nevarni njenemu poslanstvu.

Bil je samosvoja, izredna osebnost. Asketski, aristokratskega obnašanja, ljubezniv in vedno pripravljen pomagati. Če pa je pri kom doživel razočaranje ali če je koga obdolžil nečastnega ravnanja, je odgovoril z brezobzirno ostrino. S tako ostrino je obravnaval tudi idejne in politične nasprotnike.

Bil je silno občutljiv, duševno in telesno. Ko mi je 22. II. 63 pisal o ponovnem obolenju, je pristavil: „Žal sem preveč občutljiv.“ Zato ga je mučilo sožitje silne umske bistrine pa čustvene vnemljivosti. Za ideale, predvsem za Cerkev in svoj narod, za resnico in poštenje, se je gnal naravnost strastno. Njegova gorečnost za slovenstvo je sodelavce silila v brezkompromisne napore in žrtvovanje.

Rodil se je v Ljubljani 28. aprila 1915. Od 1921 do 1925 je obiskoval ljubljansko vadnico, potem humanistično gimnazijo. Zaradi odprtega odpora centralističnemu režimu (zelene kravate!) so ga izključili iz vseh jugoslovanskih srednjih šol; tako je osmi razred naredil na privatni gimnaziji v št. Vidu. Vključil se je med prve Tomčeve mladce in po ustanovitvi Revije Katoliške akcije z veliko pobudnostjo pri njej sodeloval. Po maturi l. 1933 se je vpisal na ljubljansko teološko fakulteto. S kakšno prizadevnostjo je študiral, pričata dve svetosavski nagradi; prejel ju je za spisa o Jeranu in o vplivu sv. Alfonza Ligvorija na slovensko duhovnost. Duhovniško posvečenje je prejel julija 1938. Še istega mesca ga je škof Rožman imenoval za prefekta v zavodu sv. Stanislava v št. Vidu. Na teološki fakulteti je diplomiral 7. septembra 1939 in se 21. novembra vpisal na rimsko Gregoriano. Končal je prvo leto na fakulteti za cerkveno zgodovino. 1. septembra 1940 je spet prevzel mesto prefekta v št. Vidu. Po italijanski okupaciji se je vrnil v Rim. Nekaj mesecev pred koncem vojske je bil spet v Ljubljani, se prve majske dni rešil na Koroško, od tam v Monigo pa končno v Rim. Takoj

spočetka je bil eden najbolj vztrajnih pobudnikov za kulturno dejavnost emigracije. Kot tajnik že v Ljubljani ustanovljenega Delovnega občestva za Slovenski katoliški institut (DOSKI), katrega predsednik je bil odlični cerkveni zgodovinar Josip Turk, je bil Dolinar že l. 1945 v Rimu med pripravljavci kulturne revije. Zamisel se je uresničila šest let kasneje, ko so v Buenos Airesu začele izhajati Vrednote. Dolinar jim je bil v prvem letniku sourednik, poslej so vrednote v uredništvu Ruda Jurčeca postale zbornik razprav.

Ko se je Dolinar l. 1948 mudil na obisku v spittalskem taborišču, so mu tam razmnožili delo Slovenska državna misel (Ob stoletnici njenega oživljanja). L. 1963 so brošuro ponatisnili v celovski Naši luči. 6. oktobra 69 mi je sporočil, da bo „na hitro spisano priložnostno brošuro“ zelo predelal, zlasti s sociološkega stališča, in novi izdaji dal naslov Slovensko vprašanje in slovenska država. Do tega pa ni prišlo. „Delno dopolnjena“ je brošura spet izšla l. 82 z naslovom Uvod v zgodovino slovenskega naroda — kot učni pripomoček na srednješolskem tečaju.

Takoj po l. 1951 je napisal L'état actuel des travaux historiques sur le mouvement catholique social (65 tipkanih strani) z obširno bibliografijo. Socialnim naukom in gibanjem v slovanskih deželah posvečeni odstavek daje Slovincem predanost pred Čehi in Poljaki, zakaj na Slovenskem so krščanske socialne ideje postale lastnina širokih ljudskih plasti.

Prvo mesto raziskovalnih naporov pa je določil izdelavi doktorske teze. Spočetka se je omejil na zgodovino srbskih unij na prelomu 17. in 18. stoletja in na akcijo patriarha Arsenija III. A predmet se mu je neprestano širil, doganjal je zmerom nove povezave, odkrival nove vire. 3. IV. 54 mi je pisal: „Ni bolj interesantnega predela za cerkvenega zgodovinarja, kot je Balkan; pa zaradi težav nihče nima dovolj poguma, da bi se lotil snovi.“ Naletel je na madžarske vire in se začel učiti še tega jezika; dobil je spoštovanje do madžarske znanosti. Organiziral je pošiljke filmskih posnetkov iz knjižnic in arhivov v Budimpešti, pa iz Jugoslavije, Gradca in Dunaja. V teh dveh mestih je sam večkrat stikal za gradivom. Ker je bil silno natančen, ker je hotel obravnavani predmet izčrpati, ker se je posluževal le brezhibne metode, pa tudi zaradi pogostega obolevanja, se mu je delo vleklo iz leta v leto. 12. IV. 60 je pisal: „Včasih se mi zdi, da bi po mojih metodah moral živeti sto let.“ Pozneje je priznal: „Teze še nisem oddal; se mi je pa konec koncev začela zdeti še kar dobra.“ (5. III. 67). Z dosežki ni bil nikdar zadovoljen. V istem pismu pravi: „Dopolnjevatni sem moral in popravljati svoj rokopis o srbskih unijah. Ravno pred četrto ure sem dokončal to delo. Sicer pa nikoli nobeno ni dovršeno.“ Tako se je zgodilo, da učenjak, ki je prekašal svoje profesorje, ni nikoli stopil prednje, da bi prejel formalno priznanje in doktorski naslov. Dva tedna po zadnjem citiranem pismu je sporočil: „Zdaj sem spet čisto v stvari in jo dodelavam ne brez poguma. Menim, da ne bo brez novot.“ (20. III. 67). Ilustracija njegove prevelike tankovestnosti. Nadaljevanje v pismu pokaže, kako je ob vsej strogi znanstvenosti neprestano mislil na slovenski narod in njegove probleme: „Ko je bil Krek

v Rimu, je debelo gledal, ko sem mu odvrnil na vprašanje, kaj delam, da se ukvarjam s srbskimi unijami 16. in 17. stoletja. Kakor da tako znanje za Slovence ne bi moglo biti koristno. Sedaj šele razumem, kaj je ekspanzivnost srbstva in morem pretehtati vso nevarnost srbskih priselitev. Naši pred 1918 res niso poznali Srbov, tudi Janez Krek ne. Še najbolj šušteršič, ki mu počasi spoznavam neverjetno število poznanstev z vsega hrvaškega ozemlja.“

Iz osrednjega predmeta teze so se mu razraščali poganjki na vse strani. Zelo ga je zanimala ciril-metodijska ideja. V 2. zvezek 16. letnika Kraljestva božjega (1. zv. so izdali v Celovcu l. 55 in tako nadaljevali predvojno revijo, ki jo je izdajalo Apostolstvo sv. Cirila in Metoda) je pisal o slovenskih in velehradskih unionističnih shodih pa o velehradskem kongresu v Združenih državah. V pismu 16. XII. 68 zatrjuje, da bo razprava Bosanska škofija srbske avtokefalne Cerkve „kmalu postavljena“. Čez dva mesca piše, da mu nastaja delo o metropolijah v Iliriku. Druga snov: Genadij II. kot vir za religiozno zgodovino Bosne. Tretja: zgodovine srbske Cerkve. „Ob tezi se mi je nabralo obilo materiala. Pater Sakač pravi, da ga imam za vse življenje“ (15. VI. 67). Resnično. Vse to, kar je zdaj njegova velikanska zapuščina, so neprecenljive vrednote za zgodovinsko znanost. Poskrbeti je treba, da se izdajo.

Ko je dobil važno mesto v vatikanskem arhivu, je pokopal misel na dokončno izdelavo teze. 16. VI. 70 je potožil: „Po pisanju „bosnoslovja“ morem samo zdihovati.“

Vmes pa je bilo tudi njegovo zadanje, kot bi sam rekel, slovenstva trdi tlaki. Tudi v tej je dajal iz rok samo temeljito podprte in izdelane stvari. A teh je bilo nešteto. Samokritika se je le morala odreči skrajnostnim zahtevam.

Za knjigo *La Chiesa del silenzio guarda a Roma* je napisal v vatikanskih krogih z vsem priznanjem sprejeto razpravo *La fedelta del popolo sloveno alla Chiesa e S. Sede*. Izšla je tudi kot posebni odtis l. 1955 (Libreria editrice religiosa F. Ferrari, Rim 1955, 24 str.).

Kulturno akcijo je pozdravil z navdušenjem. Stal ji je ob strani z neprestanimi pobudami, nasveti, kritiko. V Meddobje je najprej poslal vrsto ocen, katere so pravi vzorci „visoke“ kritike (ako naj postavim to ob stran „visoke“ umetnosti). V njih sodeluje z avtorjem v razkrivanju obravnavane snovi, v iskanju virov, v dopolnjevanju doseženih izsledkov, v popravljanju napak. Taka sta prikaza 2. in 3. knjige *Vrednot* (Mdb. II in III), taka je stroga ocena Arneževe *Slovenia in European Affairs*, *Washington 58* (Mdb. IV); taka je uničujoča sodba nad ljubljanskim Priročnim leksikonom (Slov. knjižni zavod 1953) (Mdb. II). V članku Davičo, Finci in Krkelc ali nov pripetljaj v tisočletni burki (Mdb. VI) zavrže naj-novejši ilirizem, ko prihaja od jugovzhoda pritisk, da bi Slovenci opustili svoj jezik in sprejeli hrvaškega. V razpravljanju o prispevku za jugoslovansko filozofsko ustvarjalnost (v delu *Les grands courants de la pensée contemporaine mondiale* pod vodstvom M. F. Sciacca), ki sta ga sestavila

zagrebška profesorja Djuro Kurepa in Vladimir Filipović, dokaže njuno redoraslost pa po režimu zaukazano tendenčnost. V naslednjih letnikih Meddobja beremo Dolinarjeva mojstrska prikaza „očeta slovenske Cerkve“ (VII) in dr. Frana Grivca (VIII); le-tega je spopolniti s prispevkom Grivčevi spomini na srbske učenjake (IX). Zgodovinarja Josipa Mala postavi na zaslužno mesto (VIII), dr. Janka Kralja pa spremlja v Rimu l. 1943/44.

Oznakam Slomškovega in Grivčevega dela in pomena je dodati, kar o njima piše v *Glas SKA* 63 (Slomšek) in 60 (Grivec).

V *Glasi* je razen teh dveh predstavil F. K. Lukmana (58), p. Prešerna (58; l. 65 je po Prešernovi smrti objavil daljšo biografijo, o kateri mi je pozneje pisal, da se je v nji dal nekoliko zavesti čustvom in ni obsodil patrovega popuščanja v zadnjih letih nasproti režimu), Rožmana (60, 69), prelata Blümila (66), A. Ušeničnika (68), p. H. Vodenika (68). V G. 64 preiskuje, če je Korošec l. 37 res obžaloval svojo politiko v l. 1917.

Poleg teh biografskih člankov je v *Glasi* še nekaj prispevkov s slovensko tematiko, največ pa je idejno usmerjajočih spisov in prikazovanja razmer pod komunističnimi vladavinami. (Posluževal se je včasih psevdonima N. T.).

L. 1964 je zlasti za spisa o Slomšku in Grivcu v Meddobju prejel tržaško nagrado „Vstajenje“, štiri leta pozneje so mu podelili nagrado torontske hranilnice. Ob tej podelitvi beremo v *Glasi* tole zadeto oznamovanje: „Nagrajenec je do zadnjega vlakna zaveden Slovenec, zgodovinar, polihistor, ustvarjalni član SKA, stalni sodelavec revije Meddobje, bister opazovavec idejnih tokov in vztrajen ljubitelj vsega, kar je bilo v slovenski zgodovini dobrega, velikega in svetlega. Poleg tega je g. France Dolinar doma tudi v mednarodnih zadevah, kar je za slovenstvo velikega pomena.“ (G 28. II. 69).

Že 25. IX. 69 mi je zaupal, da mu visoki pokrovitelji pripravljajo mesto v vatikanskem skrivnem arhivu. Res je nastopil to službo z letom 1970. Kmalu je poročal: „Delo me zelo zajema; arhiv Vaticani I je pravi rudnik za moderno zgodovino, tudi za našo je marsikaj tam. Seveda moje delo ne bo historiografsko ukoriščanje dokumentov, temveč njih edicija. Namen je predvsem ugotoviti pristno besediilo. (...) Kar mimogrede sem odkril par važnih problemov slovenske cerkvene zgodovine.“ (11. I. 70).

Napol so mu obljubili, da bo to mesto v arhivu prehodna stopnja k profesuri. To je bila njegova „stara želja in edina „ambicija“,“ ker je pisal 9. X. 69. Podobno je o tem spregovoril že v začetku tega leta: „Včasih človeka zamika, da bi se posvetil le znanstvenim nalogam in se udinjal na kakšno nemško univerzo. Toda kmalu me je sram take misli. Končno smo najprej domovine sinovi. Ta mora biti svobodna, drugo bo navrženo; če ne nam, pa drugim Slovincem.“ (10. II. 69).

V arhivu je ob skoro neizčrpnem gradivu za 1. vatikanski cerkveni zbor takoj začel misliti, da bi Slovincem opisal kratko zgodovino tega koncila. H koncu l. 1971 javlja, da mu pripravljajo kanonikat. Toda odlok je bil podpisan šele 10. decembra 1975 in 8. I. 76 je prejel imenovanja za kanonika

v baziliki S. Maria in Cosmedin. S tem zvezani dohodek ga je osvobodil finančnih stisk, s katerimi se mu je bilo prej večkrat boriti.

V emigracijskem življenju pa je prišlo med tem 22. III. 69 do razcepa v SKA. Dolinar je bil z vso odločnostjo za protikomunistično naravo organizacije, kar naj se jasno izpove v pravilih. Občnemu zboru je mr. pisal: „Samo prva točka pravil po predlogu I. poroštjuje prvotno naravo Slovenske kulturne akcije. Ako se ta točka ne sprejme, za tiste, ki še hočejo biti politična in idejna slovenska emigracija, ne more biti več mesta v tvorbi, ki bi še hotela nositi ime Slovenska kulturna akcija. (...) Denaturacija prvotnega značaja SKA, kakor jo vključuje predlog II., je dejanje zoper obstoj emigracije.“

V 1. letniku Sija slovenske svobode je pojasnjeval nastali položaj, zavračal napade in kazal cilje: Pripombe za sedanjo rabo, 15. V. 69; Sedanji moment slovenstva, 30. VI. 69, kjer beremo: „Sedanji moment slovenstva ukazuje terja — in alternativa je samo ena: narodni pogin — svojevrvno narodno slovensko državo.“ K semaziologiji „samoslovencev“ in „državarev“, 30. IX. 69. Proti kakršnim koli poskusom režima razbiti emigracijo je naperjen članek Ni pravnih cerkvenih vdirišč v zdomstvo (15. V. 70).

Za orientacijo v sodobnem miselnem spopadanju in pravilno usmeritev je priobčil nekaj izredno pomembnih sestavkov. Članek Dvajset let od kanonične obsodbe komunizma (Sij, 15. XI. 69) razloži najprej razliko med dogmatično in kanonično obsodbo kakega nauka ali prakse. Dogmatične obsodbe so od Pija XI. izrekli vsi papeži. Kanonična obsodba določa kazen za zunanji sprejem obsojenega nauka ali prakse. Tako kanonično obsodbo komunizma je izrekel dekret kongregacije sv. oficija, potrjen po Piju XII. in objavljen v uradnem listu sv. stolice 13. julija 1949. S tem odlokom so izključeni od zakramentov verniki, ki se vpišejo v komunistično stranko ali jo podpirajo. Tisti pa, ki izpoveduje komunistični nauk ali ga celo razširjajo, so kot odpadniki od katoliške vere izobčeni. Ta kanonična obsodba ni bila nikoli preklicana.

Proti vnašanju idejne zmede med Slovence je bil močan klic obširni članek Semenišniška oporekanja med Slovenci (31. III. 70). Že tu je bil eden glavnih rovarjev p. Vladimir Truhlar. Proti njegovemu zastupljanju slovenskih vernikov, zlasti s knjigo, ki je izšla pri celjski Mohorjevi družbi, je Dolinar napisal silno zavrnitev v članku Truhlar v procesu razkrinkavanja (15. III. 71), potem še v člankih 15. IV., 30. IV. in 15. IX. istega leta.

Najširše in najgloblje pa je segel Dolinar v razpravi Katolicizem v izvotlitvenem „procesu“ (v osmih nadaljevanjih, začenši s št. 31. III. 71). Ta kritični prikaz protikatoliške dejavnosti, v katero so se vpregli tudi nekateri slavni teologi, bi moral preštudirati vsak kato'iški izobraženec.

Siju je Dolinar daroval vrsto dokumentiranih spisov o slovenski preteklosti: Hipoteke iz črednega stanja (30. IX., 30. X., 30. XI. 70) obravnava Slovence v ustavni dobi Avstrije do dualizma; Slovenski kulturni boj 1873—75 in začetki „Slovenca“ — vrsta 8 člankov v letniku 1975. Najdaljše zgodovinsko delo v Siju pa je Slovensko vprašanje v prvi Jugoslaviji (Par točk

za historično meditacijo o slovenski nestanovitnosti). Začelo se je 15. III. 76 in je šlo skoro do konca 1. 1977; slovensko zgodovino v prvi Jugoslaviji opiše do 1. 1936. Na žalost je z letom 1978 Dolinarjevo sodelovanje pri Siju prejenjalo. Razburil ga je prispevek ameriškega dopisnika o prodaji slovenske hiše na via dei Colli. Nedokončan je ostal tudi široko zajeti prikaz Kardinal Missia v zgodovini slovenske Cerkve (od št. VII. 77 dalje; Missijevo življenje in delo sledimo do konca 1. 1889).

V založbi Sij (Zrenja in uvidi II) je 1. 1971 izšla knjižica Odsotnost slovenske državne misli v prevratu 1918 (47 str.). V sklepni pripombi pravi pisec, da predstavlja ta obravnava „odstavke iz večje študije o slovenstvu kot počelu in kot geslu v političnem delovanju Slovencev, posebno iz katoliškega gibanja.“ (V tej zvezi velja omeniti tle dve Dolinarjevi misli nekaj let poprej: „Slovenska zgodovina bi bila manj nesrečna, če bi Slovenci imeli pogum do identitete“ (pismo 23. VII. 65). In: „Nauk naše zgodovinske izkušnje je, da je bil slovenski glas le tedaj močan, kadar je bil močan slovenski politični katolicizem (pojmem se teološko da držati)“ (pismo 16. IX. 65).

Konec leta, v katerem je izšla Odsotnost..., mi je pisal: „Po svojem starem habitusu sem se zagrizel v najnovejšo slovensko zgodovino po 1918. Hotel sem razumeti politiko Korošca, ki je pravi oče tistega kapitulantskega reka, ki ga sedaj na veselje Titovega Belgrada ponavlja ljubljanski nadškof. (Op.: misli tu na Pogačnikov izrek: Najslabša Jugoslavija je še vedno najboljša za Slovence). (...) Sedaj se mi je strnila sodba, da Korošec prav nikoli ni hotel slovenske države, državno je bil vselej Jugoslovan, nekaj let po „zedinjenju“ tudi v etničnem pomenu.“ (24. XII. 72).

Vse je že kazalo, da nam bo dal celotno politično zgodovino slovenskega naroda, saj je imel velik del že napisan in objavljen.

Iz dobe Sija naj omenim še nov prispevek k biografiji škofa Rožmana (nekaj časa se je zdelo, da jo bo napisal Dolinar; msgr. Škerbec ga je zaradi tega vabil v ZDA. Dolinar je misel končno opustil, ker mu ni bilo mogoče zagotoviti vse potrebno gradivo iz Ljubljane): Narodne cdločitve škofa Rožmana (15. XI. 69). Obširno je opisal tudi življenjsko pot m. Terezije Hanželič (30. XI. in 15. XII. 70) takoj po njeni smrti.

Po upokojitvi v vatikanskem arhivu je mislil na preselitev na Goriško. Toda strla ga je bolezen. V veliko tolažbo mu je bilo, da sta ga zadnje dneve spremljala sestra in brat Lojze. Obiskoval ga je metropolit šuštar, ki se je takrat udeleževal rimske sinode. Pri pokopu se je od Franceta poslovil in visoko povzdignil pokojnikovo delo in zasluge.

Po želji rajnkega bodo truplo prenesli v slovensko zemljo.

Svojo velikansko knjižnico je Dolinar volil ljubljanski škofiji. V Rimu pa ostajajo pod ključem celi kupi važnih rokopisov in korespondence. Trdno se nadajamo, da bo nam in zanamcem France povedal še mnogo odkritij, ko bodo rokopisi natisnjeni.

Nam in zanamcem ostane v last kot velik božji dar Dolinarjeva dokončna osebnost, plodovi njegovega duhovniškega, znanstvenega in publicističnega dela, njegov boj za zmago čistih katoliških idej in slovenske državnosti.

Ne sprejmemo!

V obzorniku Slovenske Kulturne Akcije MEDDOBJE, XVIII — 1983 — 4, je v celoti objavljen govor, ki ga je imel na prireditvi te ustanove ljubljanski metropolit dr. Alojzij Šuštar, ko je obiskal oktobra-novembra l. 1982 slovenske zdomce v Argentini. Naslov njegovega predavanja je: Odnos vere in kulture v izseljenstvu. Da se nekatera predavateljeva stališča pojasnijo, je namen tega sestavka.

Ko nadškof Šuštar ugotavlja, da je po vzroku in izvoru mogoče razlikovati štiri skupine izseljenstva, med katere spada tudi naša ideološko-politična skupina zdomcev, se z ozirom na našo emigracijo takoj obrne k notranjim in zunanjim odnosom le-te do domovine. Pri tem pa ni opaziti vidnega in potrebnega razlikovanja, kajti v pojem „domovine“ vključuje ne samo njeno zemljepisno (pokrajinsko) danost ter slovensko ljudstvo, nosilca in ohranjevalca kulturnih, verskih narodnih in drugih vrednot, pridobljenih v teku svoje stoletne poznane zgodovine, ampak tudi sedanjo slovensko in jugoslovansko partijsko oblast, ki naš narod s prisilo drži v svojih rokah.

Pod zaglavjem „Opredelitev slovenstva“ stopi predavatelj na izrazito politična tla, ko nas politične emigrante opredeli z ozirom na naš odnos do režima v domovini, ko pravi: „Nedvomno so med slovenskimi izseljenci taki, ki so v notranjem prepričanju in čustveno izredno močno in živo povezani s svojo staro domovino.“ Na drugem mestu govori o nujnosti kulturne povezave izseljenstva z matično domovino. Cerkvemu knezu lahko celo zagotovimo, da je med povojnimi zdomci, o katerih je v Buenos Airesu govoril, ogromna večina, lahko bi rekli, z malimi izjemami vsa naša emigracija, čustveno trdno in za vselej povezana s svojo domovino. Saj so mnogi le-teh pustili tamkaj svojo mladost, svoje premoženje ter bogate sadove svojega zasebnega in javnega dela, ter so iz protesta zoper protiversko, marksistično in lažnivo „Osvobodilno fronto“ odšli v neznano tujino; mlajši kot starejši pa so duhovno in krvno povezani s slovenskimi svobodnjaki doma. Vsaka kulturna povezava, razen tiste, ki jo partijski diktat pogojuje, omejuje ali natezuje na svoja kopita, pa je seveda popolnoma nemogoča.

Pravilnost odločitve za umik iz domovine je bila krvavo potrjena z množičnim mučenjem in pomorom tisočev, ki so bili vrnjeni, ali pa doma zajetih, pa tudi že med vojno zahrbtno pobitih, vsi pa docela oropani najosnovnejših človeških pravic. Dostop na posamezne in skupinske grobove teh žrtev je prepovedan in zabranjen še današnji dan. Reka nedolžno prelite krvi je iztekla in ustvarila dva bregova, a mostu med njima ne bo, dokler se ne izpolni to, kar je bilo poterjal sodgovorni „krščanski“ in partizanski voditelj, Edvard Kocbek, ko je zapisal takole: „Pred vsem si jo moramo (nezaslišano usodo domobrancev) vzdigniti iz pohabljenega zavesti v jasno in pogumno zavest. Odgovorni ljudje nam morajo razložiti, kako je mogla osvobodilna zmaga spočeti iz sebe tako ostudno bojazen pred nasprotnikom... Gre torej za javno priznanje krivde, ki se tiče nas vseh. Tako dolgo se ne bomo znebili preganjavice in more, dokler javno ne priznamo svoje krivde,

velike krivde. Brez tega dejanja Slovenci ne bomo nikoli stopili v čisto jasno ozračje prihodnosti...“

Kocbek je to zgodovinsko izjavo podal tudi v zavesti osebne krivde, saj so med revolucijo komunistični pristaši pobijali svoje nasprotnike, vključno blizu 80 duhovnikov, po mestih in deželi z njegovim sodelovanjem ali pa včasih z izpovedanim zagovarjanjem, drugič spet pa s tihim pristankom. Kot „dobremu“ katoličanu mu je Cerkev pripravila slovesen pogreb — čeprav je svoj confiteor skromno samo nakazal — ki ga je vodil škof in tudi na grobu v govoru slavil njegove vrline. Zgoraj navedene Kocbekove besede bi torej lahko služile hierarhiji slovenske Cerkve za enega izmed upoštevanja vrednih kriterijev pri analizi stališča, ki ga ideološka emigracija zavzema ali pa naj zavzame do režimskih oblastí v domovini.

Priporočljiva omemba in potrditev pogojev, ki jih je sam Kocbek postavil „za čisto jasno ozračje prihodnosti“, s strani ljubljanskega metropolita na tribuni slovenskih zdomcev v Buenos Airesu, bi duhovni stik med nami zdomci in slovenskimi katoličani doma prav gotovo še poglobila in utrdila, kar bi bilo enim kot drugim v korist in zadoščenje. Zato pa prese- neča nejasna nadškofova izjava v predavanju, ko ugotavlja, da so med izseljenci tudi taki, „ki se počasi odpirajo novi resničnosti v domovini in jo sprejemajo...“ Ne vemo, ali je bila to zgolj statistična ugotovitev stanja, pred katerim nas bi rad predavatelj previdno opozoril, ali pa je, nasprotno, bil namig za radikalno in neizbežno spremembo našega dosedanjega zadržanja do „nove resničnosti“ v domovini. Iz besed, ki so sledile, se bojimo, da je bila dana pobuda za okrepitev stikov našega zdomstva z rdečo stvarnostjo, ne pa svarilne besede zaradi popuščanja nekaterih.

Stiki tistih izseljencev, „ki se počasi odpirajo novi resničnosti v domovini in jo sprejemajo“ ter njihovi obiski doma naj bi jim stanje slovenske družbe pokazalo v „novi luči“? Ne vemo, ali je gospod nadškof v zasebnih pogovorih pokazal na postavke v slovenskem političnem in kulturnem življenju, nam še neznane, ki bi dovoljevale postavljati današnje stanje naše ljubljene domovine v „novo luč“. Kot je nam znano, se le-to bistveno v zadnjem desetletju ni spremenilo. Še vedno imamo popolnoma brezverske in protiverske šole, od osnovnih do najvišjih, brez sleherne možnosti za starše, da bi mogli svobodno odločati in izbirati o vzgoji svojih otrok. Potem, drugorazredni stalež vernih ljudi, katerim izpovedovanje in praksa svojega verskega prepričanja zbranjuje kakršnekoli častni ali tvorni podvig v družbi, da ne govorimo o zasedbi odgovornih političnih mest, ki so izključno rezervirana za ateistične aktiviste ali priliznjence. Prepoved dobredelnih akcij, ki pomenijo bistveno sestavni del Kristusovega nauka. Izključitev domala vsake verske akcije na sredstvih javnega obveščanja kot sta radio in televizija. Vojašnica v škofijskem zavodu sv. Stanislava, kjer je nadškof študiral, je bila oropana slovenskim katoličanom: krivica, ki do danes še ni bila popravljena. Sramotilni steber pred ljubljansko stolnico, lažniva „priča“ v zasmeh slovenskih kristjanov, še vedno stoji. To in še marsikaj drugega zabranjuje ideološkim emigrantom gledati na stanje doma v novi luči.

Takšne „nove stvarnosti, ki je postala zgodovinska resničnost in mednarodno priznana državna in družbena oblika“ slovenski kristjani v svetu in boreci za človeka vredno svobodo ne sprejememo. Z ustanovami režima, ki zapira meje vsem narodnim in kulturnim stvaritvam politične emigracije, ne sodelujemo. Odrkli bi se namreč glavnima in prvima razlogoma našega zdomstva: veri v Boga in boju za osebno in narodovo svobodo. Kolkor je med nami takšnih, ki so iz oportunitizma zavrgli to idejo vodnico in se vdinjali režimu, jih lahko preštejemo na prste.

Predstavljamo si, da se je težko vživeti v čustvovanje nas zdomcev, ki smo bili med vojno in še po njej izpostavljeni tegobam, preganjanjem in včasih težko verjetnim strahotam, človeku, ki z vsem tem med vojno še manj pa po njej direktno ni bil prizadet in mu je naša izredna občutljivost težko doumljiva. Prepričani pa smo tudi, da je naš metropolit, že zaradi svojih umskih in moralnih odlik, v srcu trdno z nami. In če moremo imeti za verodostojno tudi informacijo, po kateri naj bi bil neposredni prednik dr. Šuštarja na sedežu ljubljanske nadškofije, dr. Jože Pogačnik, „poklical“ bodočega metropolita v Ljubljano tudi zaradi tega, ker bi ga njegova „neobremenjena preteklost“ pred sedanjimi oblastmi usposobila za pogumnejšo in odločnejšo in bolj uspešno obrambo slovenskih katoličanov pred komunističnimi samodržci, potem sklepamo, da sta bila ton in vsebina nadškofovega predavanja na nekaterih mestih le nepričakovana politična poteza, s katero naj bi dosegel več razumevanja za potrebe slovenske Cerkve doma pri tamkajšnjih oblastnikih.

Skušnje pa kažejo, da tako upanje ni prav nič utemeljeno in zatorej tudi apel na našo emigracijo — poleg drugih možnih oznak — tudi nepotreben.
neti—tone

Razgledi z NAŠIH POSTOJANK

MI NISMO TUKAJ SLUČAJNO, MI SMO POTOMCI DOMOBRANCEV

Ta glasna, jasna in tudi prilična izpoved identitete slovenske srednješolske mladine v Buenos Aires je bila bivšim domobrancem v neizmerno zadoščenje. Izrekel jo je v svojem pozdravnem govoru, naslovljenem na ljubljanskega nadškofa dr. Alojzija šuštarja, tedanji ravnatelj Slovenskega srednješolskega tečaja, prof. Tomaž Debevec, v Slovenski hiši lansko leto oktobra, v prisotnosti dragega gosta, profesorskega zbora in dvestoglave zbrane dijaške mladine. Ne dvomimo tudi, da je govor sam na vse navzoče napravil izreden vtis, posebno še, če pomislimo, da je ravnatelj sam že v Argentini rojeni sin slovenske matere in očeta domobranca, pa tudi eden izmed prvih, ki so imeli pristop do slovenske omike v prostorih omenjenega tečaja.

Zato uredništvo VESTNIKA ni moglo mimo želje naših bravcev, ki so bili pri tistem snidenju g. nadškofa z dijaško mladino navzoči ali pa so

čuli pohvalne omembe o tem govoru ob drugi priliki, da ne bi poskrbelo za rekonstrukcijo in precej natančen ponatis le-tega v našem glasilu. To pa iz dveh razlogov: vsebina sama je opogumljajoča, vzpodbujajoča in premisleka vredna; po drugi strani pa tudi kronika našega zdomstva terja, da se to pričevanje nekje s tiskanimi črkami zabeleži:

„Prevzvišeni g. nadškof!

V imenu profesorskega zbora Slovenskega srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka Vas lepo pozdravljam.

Pred nami zbrane Vam predstavljam tudi naše študente. Imam za primerno, da ob tej posebni priliki prikažem smisel naše šole. Danes zjutraj ste bili navzoči pri ljudskošolski prireditvi, ki je edinila vse šole naših krajevskih domov. Takoj po naselitvi iz begunskih letih so se ustanovili ti domovi, vzporedno pa še šole. Čas je tekel naprej in nastajale so nove zahteve in velike skrbi za mladi naraščaj v zdomstvu.

Naš slovenski srednješolski tečaj ni mogoče umeti drugače kot intimno povezanega z usodo naših staršev. Oni so se umaknili iz domovine z veliko bridkostjo v srcu in sprejeli na ramena ta križ. Prav lahko bi takrat koga obdala skušnjava, da bi rekel: „Človeka nikar“! Toda vzcvetel je pogum in veselje mladih let do življenja. Ako ga ne bi imeli, ne bi bili tako rodovitni in plodni. Zrastle so družine povprečno 4—5 otrok, nekatere deset in tudi več kot 10 otrok. V teh družinah raztepenih po vsej Argentini se je zbudila zaresna pozornost do otrok. Veliko staršev si je ustvarilo dom z veliko ljubeznijo do otrok, ki so naposled naše največje bogastvo v tujini. Del teh otrok stoji zdaj pred Vami.

Ali naj ti otroci ostanejo sirote brez korenin, ki naj jih vihar življenja razmetava po svoji volji? Naj bi bila njihova pot kakršnakoli pot? Naj bi begali sem ter tja z upanjem v utopično bodočnost, ki jim jo ponujajo skušnjave današnjega časa?!

Pred starši so stala živa bitja, duh od duha, kri od krvi. Na vprašanje o vraščanju v naše narodno telo in njih avtentično rast so se začeli dajati odgovori. Treba je bilo prodreti v njihova srca in jih vzgojiti v našem duhu.

Kakor druge naše ustanove, je tudi Slovenski srednješolski tečaj eden od sadov našega dela za dosego in rešitev skupnih dobrin in skupnih ciljev. Venec let naše ustanove sprejema že nove generacije. Pozabiti ne moremo in ne smemo preteklosti, zakaj prav iz žrtev pretekle dobe dobivamo radodarno plačilo. Tam so naši viri. To so tudi talenti. Ako jih bomo pozabili ali jim zamašili ustje, bo čista voda vbrizgnila drugje in kakor se nespameten človek niti ne misli. Lahko rečemo s pisateljico: „živeti v srcih tistih, ki ostajajo za nami — to se ne pravi umreti“.

Osnovne pobude in vzori za vzgojo naših mladih se javno izražajo na zidovih naše Slovenske hiše. Na steni pred nami je vzdian kamen gospodarske slave. Na takem kamnu so si kmetje — naši predniki — svobodnjaki izbirali svojega vojvoda. Že v zgodnji zgodovini zgled narodom in danes vsem Slovincem v iskanju skupnega dobrega. Tudi danes bi radi zapeli Hvalnico:

„Hvala tebi vsemogočni Bog, / ki si ustvaril nebo in zemljo,
/ da si dal nam in deželi / kneza in gospoda po naši volji.“

Tukaj stojé tudi podobe mogočnih ognjenikov „vžiga tisočletne religije“, svetih bratov Cirila in Metoda, kaetra sta tudi zaščitnika nadškofije, ki ste ji Vi služabnik. Onadva sta prinesla Slovencem Veselo oznanilo in seme neodvisne slovenske kulture. Sv. Ciril je dejal: „Vsi narodi so Adamovi potomci, vsi imajo pravico in so postavljeni iskati pradedne časti“. V tej zavesti se je naš narod dvignil iz barbarstva do svojega dostojanstva in svobode, množil se in se očiščeval, padal in zopet upajoče in očiščujoče vstajal.

Naš tečaj je vezan na ideale naših staršev, ideale človekovega dostojanstva in njegove svobode. Za te ideale so v bližnji preteklosti bili preizkušeni.

Zato imamo v tej hiši tudi v bron upodobljene padle tudi za našo svobodo, da bi mi lahko živeli in rasli; to so bili domobranci, borci za pravice človeka in za svobodni obraz naše domovine. Ti so tudi naša moč in ljubezen in opomin, da nas „novi“ človek, ki hoče iziti iz nič, ne pahne v brezcilnost in obup. Zato se zavedamo, da ob njih smo, da vstajamo ali pa padamo kot Slovenci in kot katoličani.

Mi nismo tukaj slučajno, smo potomci tistih borcev, ki so se med drugo svetovno vojsko in še po njej bili in umrli za dobrine, ki izhajajo iz grško-judovskega in rimskega pojmovanja stvarstva, v katerem pa je človek — človeška oseba — v naravnem in nadnaravnem redu višek božjega stvarjenja na zemlji. Dokler jim bomo zvesti... oče, mati, bratje in sestre — bodo naša domovina.

To so naši stebri, katere pa končno le vera postavlja v nadzemske resničnosti. Brez tega sicer se vse to izgublja v nič in lahko mirno s Sartrom v tem soglašamo. Zato pa danes želimo, prosimo in upamo, da nas Vi, slovenski nadškof, v tem našem neprestano obnavljajočem mladostnem naporu potrdite in blagoslovite.

— o —

DOLOMITSKA IZJAVA, podpisana 1. marca 1943, je za poznavavce medvojne revolucije na Slovenskem formalna predaja in prisega večne pokorščine komunistični partiji s strani sokolske skupine in skupine krščanskih socialistov v OF; te zadnje naj bi „vodil“ pokojni Edvard Kocbek.

Obe skupini sta tako klavrno klonili pred samimi besednimi grožnjami nekaterih partijskih teroristov, da nam gre kar na smeh, kadar, na primer, beremo širokoustne razlage o junaški preobrazbi slovenskega narodnega značaja iz ust Jožeta Breca — zdaj Jožeta Javorška — započeti seveda po OF, in blatenju tistih naših fantov, ki so se skoraj goloroki uprli partizanskim divjakom.

Ne bo odveč, če ponatisnemo nekatere ugotovitve o Dolomitski izjavi, ki jih je prinesel Katoliški glas v svoji 15. številki:

Kljub temu jim (kršč. socialistom) partijci niso zaupali in so jih stalno kontrolirali. Tako piše Jože Penca v Naših razgledih z dne 25. marca letos: „Te kontrole ni manjkalo.“ In omenja neki sestanek, ki ga je sklical Jože

Brejc za aktiviste iz skupine krščanskih socialistov v Bognéči vasi pri Trebelnem 19. in 20. februarja 1943. „Na sestanek je prišel tudi neki tovariš, ki je bil k nam vrinjen, da bi prisluškoval.“

V takšnem vzdušju je prišlo do „Dolomitske izjave“ dne 1. marca 1943. Tako se imenuje dogovor, ki so ga sklenili v Izvršnem odboru OF in s katerim sta se skupini levih Sokolov in krščanskih socialistov odpovedali svoji lastni organizaciji, torej svoji samostojnosti in priznali, da sme v OF samo komunistična partija ohraniti svojo samostojnost in s tem vodstvo OF.

Kako je ta sklep, ki ga je za krščanske socialiste podpisal Kocbek, presenetil njegove somišljenike v bazi, priča isti Jože Penca, ki piše: „Sredi marca 1943 so se pojavili v Ravnacih v Beli krajini Jože Brilej, Janez Stanovnik in skoraj ves aktiv krščanskih socialistov novomeškega okrožja. Prišel je pa tudi partijec Ivan Novak-Očka, sekretar belokrajinskega okrožja. Izjavo je prebral Bri'ej, potem se je začela razprava, ki je bila od časa do časa zelo burna. Zavzeli smo stališče, da Izjave kot take ne sprejmemo, oziroma da jo sprejmemo takoj brez pridržkov, če tudi KPS ukine svojo organizacijo in smo vsi samo OF.“

„Očka“ je bil ves čas razprave tiho, proti koncu se je pa oglasil: „Ja, fantje, sprejmite Izjavo tako, kot je, če ne, pa imamo tudi druge argumente.“ To je povedal v takem tonu, da nam je bilo takoj jasno, da so ti „drugi argumenti“ lahko samo „matilda“, (tj. brzostrelka). Razprave je bilo konec, odpravili smo se na Lokvico, se ga pošteno napili in se drugi dan poklapani razšli, zavedajoč se, da se ne da nič spremeniti. („Naši razgledi“, 25. 3. 1983, str. 162.)

— o —

UVEDBA POLOGA ZA PRESTOP MEJE je vnesla precejšnje razburjenje tako v domovinsko kot v zamejsko družbo, pa tudi tele vrstice (r+r)-ja v rubriki „Kamenčki“ zgoraj omenjenega katoliškega tednika:

„Mislim tudi, da ni bilo po vojni v Sloveniji toliko nevolje za kak v'adni ukrep kot ga je doživel ukrep o pologu. A vendar vse ostaja pri starem. Administriranje iz Beograda je izpodrinilo samoupravljanje v Sloveniji in s tem v celi državi. Izkazalo se je, da je samoupravljanje samo lepa beseda, kajti zadnjo besedo ima še vedno beograjska čaršija, kot so temu nekoč pravili, ali partijski klan, kot bi temu rekli danes. Partijski klan, ki se požvižga na voljo ljudstva, na skupščino in celo na zdravo pamet. Latinci bi rekli: 'Tako hočem, tako ukazujem; moja samovolja je namesto pametnih razlogov'.“

Manjka samo še zaključek: in tako vedno bo, dokler ne bo Slovenec na svoji zemlji v svoji državi svoj gospod!

— o —

BEGUNSKI TISK V LJUBLJANI NA VOLJO — KOMU? — Prijetno nas je presenetila trditev, ki jo je postavila Milica Strgar v Ljubljanskem dnevniku od 25. junija letos, ko pravi tako mimogredé — medtem ko se razpiše o tem, v kakšnem vrstnem redu naj bi „pobegnila“ škof Rožman

in general Rupnik —, da je tekočega begunskega tiska kar nekaj na voljo v naši Narodni in univerzitetni knjižnici.

Bomo zelo veseli, če dobimo še potrdilo, da je VES naš zdomski tisk in VSAKOMUR na voljo; z drugimi besedami, da ni tamkaj več niti tihe niti javne cenzure ali kakršnegakoli indeksa. O čemer pa seveda do sedaj še močno dvomimo, drugi pa spet čisto preprosto ne verjamejo.

— o —

NE SME MO LČATI K IZREČENIM NEUMNOSTIM — Pod tem naslovom hiti Remo Devetak zavračati v Katoliškem glasu (8/83) vrsto bedastoč, ki sta jih bila izrekla predstavnika Mladinskega krožka na slovenski oddaji radia Trst A.

V marsičem se strinjamo s piscem in mu čestitamo za njegove bistre ugotovitve, k drugim pa bi pridali tudi gotove popravke ali pojasnila. Takole, na primer, zapiše Devetak:

„Drugič: po trditvah mladincev naj bi katoliški krog izhajal iz belogardizma, vsi člani SSK pa naj bi bili katoliškega prepričanja. Nove bedastoče!

Najprej verjetno ne vesta, kaj belogardizem pomeni. V Rusiji je pomenil oborožen odpor zoper rdeče gardiste, ki so skušali komunistično revolucijo vsiliti prebivalstvu; v Sloveniji je v času nemško-italijanske okupacije partija označila za belogardiste vse, ki bi utegnili nasprotovati njenim načrtom v izvedbi socialne revolucije. In ko se je pojavil med prebivalstvom oborožen odpor proti krvavemu nasilju partije, so ti borci prejeli pečat izdajalcev. Kdor to besedo danes uporablja v naših krajih zoper ljudi, ki odklanjajo vsake vrste diktature, tudi rdečo, naj bi bil torej v žargonu naših partijev izdajalec, saj je beseda belogardist zanje istovetna z besedo izdajalec. Odločno moramo zato odklanjati uporabo te besede za naše demokratične ljudi, saj je prava žaljivka zanje in jo nekateri zavestno uporabljajo ob vsaki priložnosti, v gostilnah, na igriščih, pri raznih diskusijah in se je temu sedaj pridružil še radio Trst A. Je res žalostno, da se mladino ščuva k takim žalitvam. Kar se pa tiče belogardizma kot zgodovinskega pojava prepustimo objektivni zgodovini, da izreče svojo sodbo!“

Naše pojasnilo k temu: kdor danes še po opičje ponavlja komunistični žargon, katerega so se, žal, pač po zakonu pogostega stika, nalezli tudi ljudje na dokaj visoki moralni in intelektualni ravni, se prej ali slej sam osmeši. Če beseda „belogardist“ izrečena iz rdečih ali rozastih ust pomeni „izdajalec“, je to „napadeni“ osebi lahko samo v čast, kajti belogardisti so in še vedno zelo pogosto izdajajo prave nakane komunističnih partij, ki s svojim prihodom na oblast prinašajo narodom — tudi slovenskemu — najhujšo sužnost ter moralno in biološko propast. Kdorkoli namreč dobi to oznako in žig belogardista, je to uradno izdano priznanje s strani rdečkarjev, da je res pravi svobodnjak in rodoljub.

Ne soglašamo tudi z umivanjem rok, da se tako izrazimo o predlogu Rema Devetaka, da se belogardizem kot zgodovinski pojav prepusti objektivni zgodovini. To je med nami precej posplošen nasvet, za katerim pa se

precej verjetno skriva precejšnja moralna in intelektualna udobnost. Kdo pa more biti bolj objektivni, kot tisti, ki je bližji dogodkom in osebam, samo če ima za to voljo in normalno mero zdrave pameti? Ali „zgodovine“ ne ostvarja le večji ali manjši krog oseb, ki nimajo nobenega zagotovila za nepristranskost oz. objektivnost že samo s tem, da se jim nadene ime zgodovinarjev? Na koncu koncev mora vsakdo le-teh v svojih presojah in ugotovitvah iti skozi rešeto svojega lastne (subjektivnega) jaz-a. In je po drugi strani tudi zelo naravno, da se količikaj toliko kulturno zadolžena oseba še prav posebno zanima za najbližje ali polpretekle dogodke, posebno še, če zadevajo njega samega ali narod, katerega živ člen naj bi bil. Zatorej trdimo, da pogumni ljudje ne bodo prepuščali sodbe neki pozni ali zelo pozni „objektivni zgodovini“. Remu Devetaku prav gotovo ne odrekamo takega poguma — saj z vsem svojim pisanjem na robu matične „domovine“ tega dobro izpričuje — menimo le, da je ta njegov miselni nastavek napačen.

Naj prepíšemo tukaj še šesto točko Devetakovega odgovora, s katero izpriča svoj zdravi čut, ko pravi:

„Šestič: potem je tu očitek, da imajo katoliški Slovenci zveze s slovenskimi izseljenci. In zakaj jih ne bi imeli? Saj so naša kri! Ali naj bi se jim samo zato odrekli, ker so istega svetovnega nazora? Če povabijo kako slovensko skupino iz Severne Amerike ali Kanade ali Belgije v naše kraje ali sami priredijo kako potovanje mednje, je to mar zločin? Največji nesmisel bi bil, nekaterim na ljubo pretrgati te koristne stike. Kaj pa potem stiki, ki jih ima ZSKD z našimi izseljenci? So tudi ti nekaj slabega? Prav te dni so sprejeli v Kulturnem domu v Trstu slovensko folklorno skupino iz Buenos Airesa „Triglav“.

— o —

NIKARAGVA JE RAJ DRŽAVLJANSKIH SVOBOŠČIN v primerjavi s peklerskim stanjem v deželah na južnem koncu Južne Amerike, ki ga zagovarja (ameriški predsednik) Reagan. To trdi v enem svojih zagovorov sandinističnega režima Rodolfo H. Terragno v buenosaireškem dnevniku „Clarín“ od 20. 9. 83. Sicer je res, nadaljuje, da obstojé (v Nikaragvi) še nekatere začasne prepovedi in okrnitve v svobodi tiska in da je tudi res, da je gotovo, čeprav nedoločeno število protirevolucionarjev še vedno zaprtih in da so se zagrešile — kot je sam minister Tomás Borge priznal — strašne pomoče predvsem proti miskitskim Indijancem. Vendar, se sprašuje, kako si smemo trgati oblačila zaradi tega in istočasno zagovarjati vladavine (pri tem misli zgolj na južnoameriške), ki so pospravi'e s tisoči svojih nasprotnikov.

Res je: greh je greh, pa najsibo k'erkoli in odkoderkoli; vedno je obsojanja vreden. Zakaj ga torej prikazovati na eni ali olupšavati na drugi strani? V Nikaragvi je priprtih (postreljenih se zdi, da ni!) nedoločeno število (pet, deset, tisoč ali več tisoč?) protirevolucionarjev (biti protirevolucionar je seveda zločin!), v Argentini, na primer, pa Rodolfo H. Te-

rragno ve, da jih je izginilo na tisoče, za katere so vojaške vlade trdile, da so bili teroristi.

— o —

NEZNANSKO ŽALOSTNO PODOBO SLOVENŠČINE CELE nam prikazuje Matjaž Kmecl v tretjem delu svoje razprave, objavljenem v koroskem Našem Tedniku (str. 27/83). Ugotovitve so tako porazne, da je res nepotreben vsak drug komentar in nam preostane res samo še to, da precejšen del le-te dobesedno prepisemo, pa tudi — kot se pravi — z obema rokama podpišemo:

In kaj naj misli šele povprečen Slovenec, ko se iz dneva v dan srečuje s samimi spodbudami lastni narodni inferiornosti? Ko mu otroke v šoli učijo učitelji, ki ne znajo dobro slovensko, in to pogosto nikogar niti pretirano ne moti, češ važno je znanje, ne učni jezik (v najboljšem primeru sledi skomiganje z rameni — učiteljske plače so nizke, boljše nekaj kakor nič, boljše neslovensko kot nič); ko avto najema pri delovni organizaciji Integral Golfurist Rent a care, ko kupuje v Maximarketu in Supermarketu, ko se mu žena ureja s „šminko lady's leapsteak“ in s kremo „sun mix“, za kosilo je „Thomy majonezo“ pri hiši pa uporabljajo tudi „yardley black lebel“, ki jim ga ponuja „marketing Krka“ ali kakšen drug marketing; ko naroči pijačo pri delovni organizaciji Bizeljsko SOZD Slovin v Brežicah, dobi račun v hrvaščini z odtisnjeno glavo SOUR Slovin, podobno se mu zgodi v zdravilišču; ko se gre podpret, je mimogrede v „buffetu“ ali celo „büffeju“, inkasant na vratih ne zna slovenščine, tudi na pošti in še posebej na vojnem odseku je pogosto ne znajo, z vojašnic se mu na cesto oglašajo veliki in lepi napisi TUDJEG NEČEMO SVOJEG NE DAMO; njegovi najvišji delegati v zveznih organih se še kljub najmoderneje organiziranemu prevajalskemu aparatu niso navadili na misel, da bi govorili slovensko — raje tolčejo sramotno polomljeno jugoslovanščino; novinarji potem te reči slabo poslovenjene prenašajo v slovensko časopisje; približno polovica slovenskih časnikarjev odlično obvlada slovenščino, žal pa druga polovica sploh ne — in prvi zelo radi po cehovsko ščitijo druge; še kar učinkovito lektorsko službo ima po'eg radia urejenih le nekaj časopisov (Delo, Naši razgledi, Pavliha in še kakšen), med najšibkejšimi in najbolj nemarnimi v tej zvrsti je najvplivnejši — televizija. Itd. Itd.

Mirno lahko zatrdimo, da je danes za vsakogar in ob vsaki priložnosti dovolj možnosti za jezikovno poučitev: tu so različni pravopisi (po nasvetih seveda bolj ali manj enotni), jezikovni kotički v dnevem in tedenskem časopisju, slovnice, inštitut za slovenski jezik na SAZU, slavistika na ljubljanski filozofski fakulteti in na dveh pedagoških akademijah, tu so slavisti na šolah itd. Tako torej ne gre za vprašanje, ki bi obstajalo zaradi strokovne šibkosti slovenskega jezikoslovja, niti ne zaradi prepomanjkljivega publiciranja njegovega dela; vprašanje je moralne vrste, je vprašanje naše narodne zavesti našega pojmovanja različnih vrednot in tega, kako visoko smo pripravljene na takšni lestvici postaviti svoj jezik in svojo slovenskost; ali nam pomenita vsaj toliko, da smo sem in tja zanju pri-

pravljene tvegati tudi nekaj malega udobja, vložiti vanju nekaj svojih moči. Iz nič ni pač nič, tudi jezika se je treba vse življenje učiti; Levstik je v svojih znamenitih Napakah slovenskega pisanja 1858 pribil: „Še loncevez, ki res nima zvitega rokodelstva, se mora vendar učiti, preden gre sam z dratom po svetu; pa bi se pisar ne učil, preden se loti peresa?“

Nemarnost do jezika je izraz podcenjevanja njegove vrednosti in uporabnosti; materinščina nam ne predstavlja nikakršne vrednote, ali pa predstavlja le bolj šibko in slabotno; tudi najodličnejše osebnosti slovenskega javnega življenja — političnega, gospodarskega, kulturnega — nastopajo po televiziji in radiu brez sramu, včasih s takšnim počestnim žargonom, da bi si že po dveh stavkih pri vseh drugih kulturnih narodih zapravili sleherni ugled. Pri nas pa ne; razširilo se je celo nekakšno prepričanje, da je počestni jezik v javnem nastopu znamenje prvinskega demokratizma, neposrednosti, ljudskosti, proletarskosti. Pokojni pisatelj in politik Beno Zupančič je ob priložnosti dobro poudaril: Analfabetizem še ni znamenje pripadnosti delavskemu razredu!

Jezikovna žlobudra, kakršna je s poplavo papirja in nastopanja vse več, je torej znamenje usodnega, čeprav že znanega slovenskega samopodcenjevanja: zanj bi človek po zadnji vojni in po NOB menil, da je preteklost, pa ni. In za navrh je takšna jezikovna neavtentičnost v škodo socialističnemu samoupravljanju, ki lahko obstaja samo v avtentičnem jeziku; s približnim, v nemarnim odnosom do jezika silimo samoupravljanje v nenatančne, približne, zelo pogosto ničpovedne ali vsaj premalopovedne oblike — mu torej ne delamo nikakršne usluge, prej škodo.

Jezikovno vprašanje je potemtakem imanentno in eminentno politično vprašanje. Prav po takšni presoji je bila pri RK SZDL Slovenije ustanovljena posebna sekcija za vprašanja slovenščine v javnosti; ta deluje s številnimi področnimi skupinami in z jezikovnim razsodiščem. Po letu dni dela se je pokazalo, da teze, ki smo jih tukajle nanizali, skorajda v celoti držijo. Nekaj navidezne, včasih tudi resnične pripravljenosti za popravljanje jezikovne nemarnosti se je v javnosti kazalo samo spočetka, recimo v zvezi z delom jezikovnega razsodišča, zelo kmalu pa je tudi ta šibka voljnost spet ugasnila. Značilen primer slovenske jezikovne in narodne morale je bil INTEGRAL; zoper njegovo ime, ki je bilo sprejeto kot zamenjava za prejšnji SAP-VIATOR, je časopisje sprožilo pravo gonjo, vse pa se je končalo v znamenju starega pregovora o karavani, ki se ne meni za lajanje psov. Ko je jezikovno razsodišče nastopilo zoper javno oziroma uradno rabo naziva SOZD Slovin, prevedenega v srbohrvaščino (SOUR Slovin) in zoper srbohrvaško poslovanje s slovenskim kupcem, pa zoper to, da ugledna slovenska fakulteta v vabilih za svoj simpozij prevede v srbohrvaščino in angleščino celo samo sebe (in imajo potem ljubljanski poštarji težave, ko prihaja pošta na ljubljanski angleški naslov), pa zoper srbohrvaške oblike na slovenskih železnicah (medtem ko hočejo imeti celo cene drugačne kakor drugod po Jugoslaviji) — ni razsodišče od omenjenih delovnih organizacij prejelo nikakršnega pojasnila, pač pa je neki slovenjogo-

riški Slovenec pod psevdonomom Tone Videc pisal razsodišču sramotilen „protest“ zoper „hajkanje srbohrvaščine“, češ da se bomo Jugoslavlani na koncu koncev še potolkli med sabo kot Indijanci (Indijance so potolkli kajpada drugi, to je znano), neki delavec iz bratskih krajev Jugoslavije, živi in dela v Ljubljani, pa je protestiral zoper preganjanje takšnega „jezikovnega zблиževanja“, ko pa imamo v Jugoslaviji že tako in tako veliko težav z medsebojnim sporazumevanjem.

Anonimnost in obenem napadalnost „Toneta Vidca“ (stvar bi bila bolj pristna, ko bi se bil podpisal „Zajec“) je značilna kretanja tistega dela slovenske narodne mentalitete, ki ga imeujemo inferioren, in ki nikakor ni zanemarljiv: označujejo jo servilnost brez premisleka za prst naprej, bojevitost „kozmpolitske“ ali celo „internacionalistične“ sorte in nasvezadnje kar naprej in zmeraj znova manjvrednostno počutje — kdor je prepričan, da misli in dela prav, se ne bo skrival.

— o —

ZA KONEC PA DROBNO, A SPODBUDNO NOVIČO — Salezijanski duhovnik Repovž Jože, doma iz Buenos Airesa, Argentina, je v nedeljo, 11. septembra letos, zapel novo mašo v slovenski cerkvi na Ramón Falconu.

Ali preden je pristopil k oltarju svoje prve daritve, je v spremstvu gostov in zbrane slovenske zdomske srenje stopil pred bronasti spomenik, v katerega smo pred leti vklesali mučence slovenstva, in jim z dvema šopkoma predspomladnih rož izkazal zasluženost čast. Saj pa je z njim častil ne samo vrste neznanih mož, ampak tudi spomin svojega strica in svojega starega očeta.

Veselim se torej: tak je naš sin iz naših korenin!

„Ostati Slovenec. . . bi nam moralo biti vzgled!“

Ljubljanski pisatelj Pavle Zidar je poslal „Našemu tedniku“ v Celovec „Kulturno pismo iz Slovenije“, in to je bilo objavljeno 5. maja l. l. Iz tega pisma želimo povzeti nekaj značilnih misli tega znanega pisatelja. Med drugim piše tole:

„Pred seboj imam tri tekste: poročilo N. F. o obisku Josipa Vidmarja v Podravljah, potem intervju z dr. Kapellarijem, celovskim ordinarijem, sledi pa še slavnostni nagovor J. Vombergarja ob obisku ljubljanskega metropolita pri naših rojakih v Argentini in drugod po Latinski Ameriki.

Na hitro vzeto je vse troje tekstov mešanica slogov pa tudi povedkov, vendar je vsepcvsod vsota isti imenovalec: *ogroženi slovenski narod*.

Zatem pisatelj analizira besede Josipa Vidmarja in škofa dr. Kapellarija. Nato pa nadaljuje: „Sedaj pa še k Vombergarjevemu pozdravu ob priliki metropolitovega obiska dr. šuštarja v Argentini. V njem so naštetni vsi simboli zvestobe majhnemu toda ne malemu (omejenemu) narodu. Slovenska beseda popotuje tod z več ali manj sreče iz roda v rod. *Ostajati*

*Slovenec deset tisoč kilometrov proč od matice, sredi popolne tujosti, bi nam moralo biti zgled. Ne bi nas smelo greniti, da ti ljudje drugače mislijo. Vrednota ni samo v politični misli, ampak tudi v umetniški, kulturni misli. Tega bi se naposled le morali ovesti, in šele ko bi osvojili zavest tudi o tem, bi verjetno bili sposobni biti most v vsakem pogledu, in to zaželen most. Ne moremo enih odpisati, druge pa pripisati. *Oboji so Slovenci, in jaz se ne odrečem niti enemu, pa naj misli eden ko drugi o meni, kar hoče.* Umetniško tvornost obojih bi morali že davno pritegniti kot del celote.*

Zato pesnik France Balantič ne bi smel biti več test, s katerim naj bi testirali revolucijo, koliko še stoji, ampak bi prav izid teh pesmi doma moral pomeniti, da se je revolucija kot prisila že davno presegla. Šele, ko bo stekel brez zastojev te vrste pretok, bodo mostovi začeli postajati sami od sebe velika potreba med sosedi in raztresenimi narodi.“

Zoran

Cleveland

DRUŠTVENE VESTI

ROMANJE K ŽALOSTNI MATERI BOŽJI V FRANK, OHIO

Tudi letošnje romanje k Žalostni Materi Božji v Frank je zelo lepo uspelo. Udeležilo se ga je nad 500 ljudi, kar je zelo veliko, ako vemo, da je ta romarska pot dolga 80 milj. Prišli so na romanje vsi člani DSPB pa tudi več članov Tabora in drugih Slovencev, posebno takih, ki so izgubili svoje na Turjaku in na Grčaricah. Letošnje romanje je bilo namreč posvečeno žrtvam Turjaka in Grčaric in tudi vsem pokojnim, ki so se udeleževali teh romanj. Moramo zapisati da je bilo letos še prav posebno veliko mladine.

Temu romanju je dala poseben poudarek navzočnost novega slovenskega pomožnega škofa dr. Pevca ter dveh velikih prijateljev slovenskih protikomunističnih borcev: dr. Krajnika in p. Fortunata. Sv. maša t. j. somaševanje imenovanih treh duhovnikov je bilo ob pol dvanajstih, pri kateri je pridigal p. Fortunat in med drugim povedal tole:

Ob obhajanju obletnice Grčaric in Turjaka se spominjamo v molitvi med to sv. mašo vseh žrtev komunistične revolucije v naši rodni domovini in naših padlih fantov na raznih bojiščih križem sveta. Ne bom vas v duhu vodil nazaj k razmišljanju grozot revolucije in vojn, naš namen je, da razmišljamo, kaj nam žrtve preteklosti govorijo danes, kake odgovornosti in naloge nam nalagajo sedaj, danes, v tej uri in tem trenutku. Vsako odločanje človeka se izvrši v sedanjosti. Sedaj, danes, ta trenutek je odvisno ali bodo velike žrtve revolucije in vojn prinesle sadove. Samo današnji dan, to uro in ta trenutek in sleherni trenutek našega bodočega romanja je treba narediti odločitev za sprejem vrednot, za katere so tisti, ki niso marali sprejeti brezboštva, darovali svoja življenja. Zgodovina, ki smo jo sami doživljali in zgodovinski učbeniki, ki so jih napisali komunisti, povedo, da je s komunizmom nujno združeno tudi brezboštvo.

Na to božjo pot nas je privedla vera. Morda na to niti nislili niste, a če bi vsakega posebej vprašal, ali moja ugotovitev drži, bi mi odgovorili

na različne načine. Vera je božji dar, ki si ga nihče ne more zaslužiti. A ta božji dar ne pade z neba, marveč je prišel do nas po vernosti naših staršev in prednikov. Govorimo o vernosti posameznika, lahko pa tudi govorimo o vernosti slovenskega ljudstva.

V vsako dobo slovenske preteklosti dvanajstih stoletij so naši predniki vtisnili značilnosti svoje vernosti, ki jih je zahteval njihov čas za ohranitev katoliške vere in zvestobe katoliški cerkvi. Nam je najbližji čas druge svetovne vojne, ko je divjala v naši rodni domovini komunistična revolucija, ki je uspela vpeljati komunizem in z njim brezboštvo kot uraden svetovni nazor. Tisti, ki zahtevajo za to dokaze, naj odprejo učbenike, ki so sedaj v veljavi v Sloveniji v šolah in v celi Jugoslaviji. Kadar gre za odločanje, ali sprejmemo komunizem in z njim brezboštvo, se kristjan odloča proti komunizmu in proti brezboštvu. Tu ne gre za slepo pokorščino kot danes čitajo, ko zagovarjajo masovne in posamezne umore tistih, ki komunizma niso hoteli sprejeti, marveč za vprašanje vesti. Zato se kristjani z spoštljivo hvaležnostjo spominjamo vseh, ki so padli kot žrtve komunizma. Kaj je bolj častno biti umorjen zaradi pričevanja svoje vere, ali biti umorjen zahrbtno zaradi prikrivanja verskega prepričanja. Vemo namreč tudi za žrtve takih, ki so se pod silo razmer prikjučili partizanom in so bili umorjeni, ker jim niso zaupali. Mi se vseh spominjamo v svojih molitvah, ker smo kristjani. Obenem pa dobro vemo, da nam vse žrtve nalagajo odgovornost in nalogo v sedanjem času.

In kaj so te naloge? Ne moremo se tu spuščati v podrobnosti. Vemo, da vsaka oblast, če tudi krivično pride do tega, v teku časa postane legalna in zakonična oblast. Kristjani pa moramo ostati v vsakem položaju zvesti evangeljskemu izročilu. Sedaj nam ni treba s smrtjo spričevati svoje zvestobe evangeliju, ki ga ohranja in oznanja v moči svetega duha Cerkev. Spričevati pa moramo svojo Vernost v dejanju in na viden način. Nobena oblast nima pravice zahtevati od nas, da ne bi javno izpovedovali hvaležnosti do vseh, ki so javno odklanjali komunizem in z njim brezboštvo, čeprav so zaradi tega zgubili svoja življenja. A to ni dovolj. V praktičnem ravnanju moramo spričevati, da nas vodijo večne vrednote, katerim morejo biti podrejene vse zemeljske dobrine.

Popoldne se je razvila procesija križevega pota po gozdičku in se potem vrnila v cerkev, kjer so bile pete litanijske. Tudi pri tej popoldanski pobožnosti je bila številna udeležba. Glasno in zavzeto petje pri litanijah pa je vselej tudi lepo doživetje za vse prisotne.

Lovci se poslužijo psov, da zajce naženejo v past, med ljudmi pa nevedneže beseda prilizovalcev goni v propast.

Plutarh.

Celovski Zvon — prva številka

I. Predstavitev revije. Na notranji strani platnice se nova revija predstavi takole: „Celovski Zvon — vseslovenska revija za leposlovje, kritiko, kulturna, družbena in verska vprašanja. Izhaja v Celovcu štirikrat letno. Usmeritev: Celovski Zvon je na krščanskem pogledu na svet in kulturni enotnosti vseh Slovencev osnovana publikacija slovenskih kristjanov in vseh, ki iščejo z njimi pogovor. Izdajatelj: Društvo prijateljev revije Celovski Zvon. Lastnica in založnica: Mohorjeva družba v Celovcu. Uredništvo: dr. Reginald Vospernik — glavni urednik (Celovec), dr. Anton Stres (Ljubljana), dr. Alojz Rebula (Trst), dr. Alojzij Ambrožič (Toronto), dr. Katica Cukjati (Buenos Aires), dipl. inž. Franc Kattinig — tehnični urednik (Celovec) dr. Marija Spieler — lektorica (Celovec).“

II Pregled vsebine s pripombami. Med raznolikimi in mnogovrstnimi prispevki prve številke so vsega upoštevanja vredni in so povprečni. Navedel bom vse.

Dr. Janko Zerzer in Jože Kopeinig osvetlujeta kulturne, politične in narodnostne pojave na Koroškem. Peter Kersche, Janez Gradišnik in Lev Detela nam približajo cilje in delo treh revij: koroškega Mladja, ljubljanske Nove revije in dunajskega Loga.

Z užitkom se bero kritična dognanja treh najbolj blestečih piscev: Alojza Rebula, Bojana Štiha in Vinka Ošlaka. Iz Rebulovega dnevnika prvih tednov l. 1965 naj povzdignem „Potovanje od Opčin do Brezij“ in od tod citiram zadnji del, sekajoč v ozračje FRŠ: „...toda veselje, / kaj ste nam vzeli veselje? / katerim psom / ste vrg'i / veselje? / Kam ste ga dali — / sveti zagon v svobodi iskanj, / vzlet med preteklim in bodočim, / predano služenje, plodnost — / da je vse en sam vonj / po pogorelem?“ Rebulova zelo pozitivna ocena knjige Stava za smrt (Scommessa sulla morte) konvertita Vittoria Messori udari ob veličanstvu smrti „grabljivo nebogljenost“ marksizma pa duhovno pritlikavost Josipa Vidmarja, ki se v smrt ozira „z zarjavelim monoklom buržujškega protikršćanstva“ — v letošnji knjigi Mrtvaški ples.

Prav to predsmrtno de'lo „najizrazitejšega predstavnika slovenskega meščanstva Josipa Vidmarja“ si pošteno privoščil Vinko Ošlak. Vidmarju je, kot sam piše, o smrti največ povedala grška antika z modrovanjem, da je bolje biti živ svinjski pastir kakor mrtev kralj. Ošlak komentira: „Za Vidmarja antika torej ni doživela svojega modroslovnega vrha v trojici: Sokrat — Platon — Aristotel, temveč v pastirski pameti: samo da sem živ, pa naj sem karkoli in kakršenkoli. Pastirski? Aii ni to le nazor tipičnega meščana: v Salonovih Atenah prav tako kot v Zemljaričevi Ljubljani? (...) Ako je načelno boljše biti „živ svinjski pastir kakor mrtev kralj“, ali ni potemtakem tudi boljše biti živa svinja kakor pa mrtev svinjski pastir?“

Mar ni potem boljše biti živ izdajalec kakor pa mrtev junak in poštenjak? (...) Nekaj pa je vendarle priznati: (...) Vidmarjeva izpeljava je edina logična in dosledna izpeljava vsakršnega materializma. Nekoliko nerodno je zgolj to, da tudi svinje niso nesmrtni in bodo nekoč s pastirji in kralji vred tam, kjer se bo Vidmarju s takimi pogledi težko znajti...“

Bojan Štih govori o kulturi in kontinuiteti — kot ponavadi s precejšnjim odmerkom disidentsva. Na žalost pa se tudi tu pokrije z obrambnim ščitom: „Sem človek, ki vidi v humanem, počlovečenem in demokratičnem socializmu rešitev človeštva, a zaradi tega upanja ne ubije Boga na nebu in Marxa v grobu. Med Kristusom in Marxom je manjša razdalja, kot pa to nekateri desni in levi ultramontanci mislijo.“* Iz Naših razgledov l. 1981 so v CZ ponatisnili Štihovo žolčno notico „Pokojni Ljubljanski zvon“. Tudi tu natančno zadeva kužne nove tvorbe pod komunistično tiranijo. (Npr.: „Vse, kar je pri nas, je podrejeno nagonom biološkega ohranjanja, ludističnega razmnoževanja in oblastništva.“) Je pa gotovo greh proti ustvarjalnem zagonu nove revije, da ponatiskuje iz drugih.

Še očitnejši greh je ponatis odlomka iz **Engelsovega** pisma l. 1851 Marxu o Poljski in Poljakih, pa naj je v njem še toliko namigov. Prav tako ni videti zadostnih razlogov za ponatis nekaterih misli **Simone Weil** (v prevodu Majde Capuder), z'asti ker ne bo držalo, da je „do smrti ostala v duši kristjanka“. V resnici je njen sistem, v katerem se tarejo stoicizem, gnosticizem, neokatarizem, „ena iz najhujših nevarnosti, s katerimi se lahko sreča krščanska vest“, kot sodi pri vsej svoji treznosti in uvidevnosti **Charles Moeller**. Poleg te francoske Judinje je našel mesto v CZ španski Bask **Unamuno** (Dr. Andrej Capuder, Zunanje in notranje kihotstvo Miguela de Unamuna). Šele iz „označb vsebine“ v treh jezikih izvemo, da je to del spremne študije za poslovenjenje Unamunovih filozofskih spisov. (Drugače italijanski **Sommario**, ki ima še več napak). Zanimivo je, da navaja Capuder kratko oznako Unamunove nasprotovale zagnanosti, kot jo je napisal **Bogdan Radica**, prevajavec Unamunovega romana *La niebla*.

Filozofijo predstavlja v CZ **dr. Anton Stres**, ljubljanski sourednik. Iz „Nekaj filozofskih izhodišč a'alternativnosti“ je v slovensko stvarnost vper-

* V 2. številki letošnje *Sodobnosti* je Štih v članku **Tivoli** podal nadvse temno, a v soglasju z mnogimi drugimi poročili verno podobo današnje Slovenije. Preberite enega od mojstrsko in prizadeto napisanih odstavkov: „Kdor danes opazuje s kritičnim očesom naše tako imenovano javno življenje — na ulici, v v'aku, v gostilni, v kinematografu — ta kaj kmalu spozna, da smo 'vzgojili' nekulturnega, duhovno praznega in docela neosveščene posameznika, ki daruje svoje življenje le zabavi in prebavi. (...) In ker smo oropali človeka kulture in ga razrešili moralne duhovne odgovornosti, se je med nami pojavil in nam začel ukazovati vandal, ali kakor bi dejal **Karl Marx**, lumpenproletarec.“ Potem pa se Štih pokrije z obrambnim ščitom: „Prav iz vrst predvojnega lumpenproletariata v mestih in na vasi se je rekrutiral v okupatorjeve vrste personal, ki je še kako nasilno, krvavo in cinično deloval v boju proti slovenski partizanski vojski.“ Kot vemo, je mestni in vaški lumpenproletariat bil jedro partizanskih tolpa, vojscev in terencev.

jen zadnji odstavek, ki v vprašalni obliki obtožuje „naše družbe in naša občestva,“ da „osebno oblikovanje družbeno in civilizacijsko omogočenega ovirajo“, spodbujajo pa „konformizem, nepristnost, nedoživetost, pasivno porabništvo“. Stres je prispeval še strogo strokovno napisano kritiko **Feuerbachove** kritike krščanstva. Slovenska Matica je lani naš narod „obdarila“ s prevodom **Feuerbachovega** najbolj znanega, zavržnega dela, o katerem pravi **Stress**, da po dobrih 140 letih „nima druge kakor samo že muzejsko, dokumentarno vrednost“. Kritična, z raznih vidikov popolnoma negativna ocena te ateizem propagirajoče knjige je koristna za tiste ljudi doma, kateri se bodo spravili na branje; za ljudi izven FRS pa je odveč, saj slovenskega **Feuerbacha** nihče ne bo vzel v roke. Ravno tako je za zunaj živeče Slovence odveč **dr. Svetozara Stojanovića** spis — drugi najdaljši v CZ! — **Marxizem** kot teorija in ideologija družbe. Naj se marksisti, neomarksisti in revizionisti vseh vrst dajejo tam, kjer imajo njih marksistični gospodarji še oblast; med svobodnimi braveri utegnejo taka „nadmodrivanja“ zanimati le kakega strokovnjaka.

Franc Merkač poroča o knjigi **Tiha asimilacija** avtorjev **Emidija Susiča** in **Danila Sedmaka**. (Izdaja Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu l. 1983.) **Peter Kersche** opisuje pesniško zbirko **Črni cikl** **Janka Ferka**. Kulturni telegrami prinašajo nekaj novic iz **Celovca**, **Ljubljane**, **Trsta**, **Dunaja**, **Buenos Airesa**.

Literaturo zastopa 7 pesmi **Gustava Januša**, „novela“ **On Janka Ferka** (prevod iz nemščine), likovno umetnost pa 7 izdelkov slikarja **Jožeta Boscitza** v barvnih posnetkih; o slikarju piše **dr. Cene Avguštin**. — K de'ezu umetnosti (besedne in likovne) v reviji in o poslanstvu umetnosti tole: Res je naloga umetnosti izražati duha dobe, prodirati v skrivnosti sodobnosti, odkrivati skrita gibalna pojavov, iskati najgloblji pomen dogajanja. A umetnost presega — bi morala presegati — svoj čas: „lovi jasnine“, sluti in doganja nad pojavnim svetom metafizično stvarnost, prenavlja s svojo očičevalno sposobnostjo posameznika in družbo ter izžareva vanjo oživljalno duhovno energije. Posebno danes, ko sta družba in večina posameznikov hudo bolna, ima umetnost, že je plod v **Lepoto** zagledanega in pod nje navdihom ustvarjajočega umetnika, naravnost soodrešeniško vlogo.

K ilustracijam gredo še odtisi poljskih letakov za **Solidarnost** in proti režimu; gresta **Josipa Stritarja** prefotografirano **Vabilo** (na naročbo **Zvona**) iz l. 1869 pa prvi iz Literarnih pogovorov v 1. letniku njegovega **Zvona**; gredo fotografski portreti **Jožeta Kopeiniga**, **dr. Antona Slodnjaka** (ob njegovi smrti in zapisu **Janeza Gradišnika**) in **Borisa Pahorja** (ob 70-letnici in zapisu **Marije Spieler**).

Tako je prva številka na 86 straneh zbrala 16 slovenskih sodelavcev in tri tuje. Desetim prispevkom so avtorji s **Koroškega**, devetim iz **Ljubljane**, dvema iz **Trsta**. Prispevki so razen dveh kratki: po 1, 2, 3 ali 4 strani.

III. „**Krščanska drža**“ in „**vseslovenski zajem in koncept**.“ Na začetku sem navedel, kako se revija sama predstavlja. Glavni urednik **dr. Vosper-**

nik piše v programatičnem uvodniku: „CZ naj bi se trudil izmeriti iz (!) krščanskega gledišča geografsko in duhovno da'jo in globino naše biti na Koroškem, v Sloveniji, v zamejstvu (zlasti na Tržaškem in Goriškem) in v svetu, tako imenovanem zdomstvu. Ta krščanska drža bodi odprta za dialog z vsemi, ki jim je pogovor z nami dobrodošel.“ Tudi Ošlak začena („Kako približno se je začelo...“) z ugotovitvijo, da so pobudniki revije na Koroškem „krščanski izobraženci, ki so že vrsto let ugotavljali, da zahtevnejša krščanska misel nima prave možnosti za objavo...“ Dodaja, da je prevladal „koncept vseslovenske revije“.

CZ se torej predstavlja na krščansko in vseslovensko stališče. A to dvoje je danes nezdružljivo. Ošlakovo poročilo razodene, da je pobuda razen s Koroškega prišla iz kroga ustavljene ljubljanske revije Prostor in čas, katere urednik Janez Gradišnik, zdaj sodelavec CZ, je bil nekdanji sodelavec Kocbekovega Dejanja; Kocbek pa je bil po Ošlakovi trditvi ustanovitveni boter Prostora in časa. Po vsem tem razumemo, zakaj se v CZ dosledno govori o krščanstvu in krščanskem stališču, nikoli pa o katolicizmu. Katoliška dejavnost v svobodnem svetu ne more in ne sme biti enaka kot v zaslužjeni „matici“. Iz Ošlakovega poročila je razvidno, da so se ustanovitelji CZ zavedali tehtnih pomislov proti vzdrževanju vseslovenske zamisli pa „krščanstva.“ Zato so se dogovorili, „da ne bodo ustanavljali revije 'zoper' koga, temveč da bo revija temeljila na nekem 'za'“ (81). Na nekem „za“? Pa se sam sprašuje: „Ali bo mogoče modro krmariti med vsemi slovenskimi okrvavinami in se načelno odreči vlogi sodnika...?“ Ne bo mogoče! Dogodki iz let 1941-46 so usodno preoblikovali našo zgodovino. Primerjati jim je mogoče samo desetletja sredi 8. stoletja, v katerih so Slovenci iz pogonov postali kristjani. Revolucija pa je imela namen izročiti naš narod komunistični partiji, ki naj katoliške Slovence prekroji v pagane in brezbožce. Ta namen je revolucija po krivdi zahodnih „krščanskih“ zaveznikov dosegla. Pogubno vladanje KP je povzročilo tako strašne poškodbe, da rdeči „sociologi“ zmagoslavno govore o koncu katoliške Slovenije.

Ni se mogoče odreči vlogi sodnika partiji za 30.000 medvojnih slovenskih žrtev in nad 12.000 po vojni „likvidiranih“.

Ni se mogoče odreči vlogi sodnika partiji zaradi kraje in uničevanja neštetihi ustanov, med njimi Ljubljanskega zvona, glede katerega je priznal štih: „Mi pa smo to revijo uničili, ker se l. 1945 nenadoma nismo več zavedali, kaj je izročilo, kaj je kontinuiteta (nadaljevanje in trajanje) in kaj je kulturno-idejna zvestoba.“ (CZ str. 78)

Najostrejšo obsodbo terja posiljevanje vsega javnega in privatnega življenja, kulture, šolstva, občil z marksistično zbljo in ateizma.

Ošlak se sprašuje: Ali se bo mogoče načelno odreči vlogi sodnika, „ne da bi se zato odpovedali globokemu spoštovanju do vsakogar, ki je v tistih strašnih časih trpel, ker je ravnal po svoji najboljši vesti in presoji...“ Samo da ne bo kdo zahteval spoštovanje do voditeljev revolucije-kolaboracionistov in njih dejanj. Vse prej ko spoštovanje gre tistim, ki so se sistematično posluževali obrekovanja in laži, ki so blatili duhovščino, pred-

vsem škofa Rožmana. Katoliška revija na Koroškem je dolžna krivce obsoditi, škofu, enemu največjih sinov dežele, pa dati dolžno priznanje.

Vse hvale vreden je namen CZ, da se ne bo odtegnil „kritičnemu, sproščeno kritičnemu obravnavanju vsega, kar danes določa slovensko bit kjerkoli, doma in po svetu“. To kritično obravnavanje pa se ne sme ustaviti pri odkrivanju nezdravih, nevarnih, smrtno nevarnih pojavov. (Tako je štih v že imenovanem članku Tivoli osvetlil vandale, ki hočejo v FRS ukazovati in ljudi strahovati. Nadaljuje: „Ti vandali so nedvomno seštevki vzgoje in pouka, s katerima zdaj in tukaj v okvirih 'usmerjenega' šolskega sistema duhovno (ne)opremljamo mladega človeka za življenjsko pot.“ In: „Naše gostilne in restavracije so postale beznice, v katerih vlada in ukazuje nasilje, pijani in primitivni posamezniki. Naši vlaki, ki so bili pred vojno zgled urejenosti in čistoče, so zdaj le še premikajoče se točilnice, v katerih vladata kvanta in surovost, v vagonih pa se kopičijo izmečki in iztrebki človeških teles. Naši parki in mestne ulice so smetišča, ki se dvigajo proti nebu. Naše reke so kanali, po katerih teče umazanija. Naši razgovori pa so le še zaporedje prostaških besed, kletvic, vzklikov, zmerjanja. Nikjer ni več tišine ne miru in ne lepote. Pa tudi narave.“ In: „In ker smo oropali človeka kulture in ga razrešili moralno duhovne odgovornosti, se je med nami pojavil in nam začel ukazovati vandal...“ In še in še.) Na razkritja bi štih, Ošlak, Rebula morali napraviti poglobljeno: poiskati vzroke, najti krivce, predvsem pa vse premeriti in pretehtati s krščanskimi načeli. Tega pa v nobeni „socialistični“ državi noben državljani ne sme napraviti. Vsak poskus takega dejanja velja za veleizdajo in blasfemijo.

Pridružujem se kritikom vsebine 1. številke, kateri so po Ošlakovem sporočilu ugotovili, „da se je revija že pred izidom odmaknila od napovedane krščanske smeri in se preveč odprla vsem mogočim sodelavcem in temam, katerih krščanska narava je sporna.“ In dodajam: sodelovanje z ljudmi, nad katerimi gospodari rdeči režim, ne more dolgo trajati. Ako so bili, kot čujem, pri predstavitvi CZ v Ljubljani predstavniki komunistične oblasti, pomeni to, da jim je revija s svojim krščanstvom in avtocenzuro za zdaj sprejemljiva ali celo koristna. Ne more pa taka revija biti koristna za duhovno sproščanje, za orientacijo po slovenskem svetu, za plodno stvarjalnost. Ne more biti privlačna ne za slovenskega človeka v matici ne v zamejstvu ne v emigraciji. Tam, kjer mora biti kulturni delavec pokoren drugim silam, kot so resnica, dobrota, lepota; tam, kjer mora katoličan slediti drugim vodilom, kot so dekalog, cerkveno učiteljstvo in cerkveno vodstvo in po teh vodilih razsvetljena vest — tam ne more biti blagoslovljena dejavnosti in ne trajnih uspehov. Popuščanje v stvareh lahko dá kvečjemu trenutno kolikostno naraslost. Slovenski svet pa je potreben spoznanja in priznanja resnice. To je luč, ki mu odpira pot v svobodo.*

* Tega so se dobro zavedali mladi pisci in njihov mentor v koroški reviji SRP (Slovenstvo — Resnica — Pravica), katero je Vestnik navdušeno pozdravil (gl. L. M., Kompleks kletke, Vestnik 1981, št. 3, str. 202-208). Na žalost je revija po štirih številkah zaradi nasprotovanja in premajhne podpore usahnila.

Ustanoviteljem, sodelavcem in podpornikom CZ je priznati najboljšo voljo. Bojan Štih pa jim kaže slepi' o, ko predlaga za Slovence „iz zamejske, izseljeniške in zdomske Slovenije nekakšen skupni parlament“. Tak parlament so poskušali že z Drago, pa se je hitro ponovila stara skušnja, da s komunisti in njihovimi sopotniki ni mogoče sodelovanje. Kam torej s Štiho-vo mislijo, da naj bi bila „Socialistična zveza Slovenije zgodovinsko poklicana, da dá pobudo za vseslovenski duhovni in kulturni parlament“?

Do padca komunistične vladavine je treba take in podobne načrte močno zožiti. Zakaj naj CZ ne bi postal koroško dopolni' o primorski Mladiki in „argentinskemu“ Meddobju z vedno zaželenim medsebojnim gostovanjem?

Alojzij Geržinič

Tako širokega odmeva, kot ga je povzročila prva številka te nove slovenske revije v zdomskih listih in obzornikih, verjetno sami spočetniki in avtorji le-te niso pričakovali. V tem smislu jim bo prav gotovo v veliko zadoščanje, obenem pa tudi priča, kako se emigracija veseli vsakega novega dobronamernega pojava slovenske kulturne dejavnosti, a da se tudi ne pomišlja izrekat i jasne in ostre kritike, kajti to njeno svojsko poslanstvo narekuje.

Vestnik si šteje v čast, da more svojim bravcem posredovati v eni sami številki kar dve obširni, temeljiti in prodirni oceni Celovškega Zvona: prvo v običajni rubriki „Znamenja časa“, pričujočo pa izpod peresa prof. Alojzija Geržiniča. Po vsebini in stilu pa sta obe prav gotovo na izredni višini. — Ured.

PISMA UREDNIŠTVU

DOMIŠLJIJA ALI REALNOST?

V Vestniku št. 2, 1983 je nekdo napisal članek k moji 70-letnici življenja. Prijatelji v Argentini vedo, da se za to nisem potegoval, ker nisem hotel poslati podrobnega življenjepisa, kljub temu da s sem bil večkrat naprošen. Pisec članka se je najbrž opiral na moj opis četništva na Štajerskem, ki je bil objavljen v Zborniku Svobodne Slovenije leta 1965.

Ob ta članek v Vestniku se je spotaknil A. Skoberne s svojim „pojasnilom“ v kanadski „Slovenski državi“, julij-avgust 1983. Dasi ni direktno mene kritiziral, ponorčeval pa se je iz pisca članka, in sem zatorej dolžan, da nekaj „imaginarnih podatkov“ prevzamem v svojo odgovornost.

Članek v Slovenski državi dobesedno pravi:

Vestnik št. 2, 1983 je ob priliki 70-letnice tajnika načelstva SLS posvetil stran zaslužnemu štajerskemu rojaku in idealistu vrstice, ki mu gotovo ne bodo ljube (tako v začetku). S kaplanom Goričanom sem nekajkrat obiskal (v pretekli vojni) Mari-

bor (dvakrat tudi škofa) in sem bil dobro poučen o njegovem pozitivnem delu. V shrambi sem hranil imena vseh organiziranih, listi so že obledeli, in jih skrbno čuvam. Prav tako listo družin, ki smo jih s pomočjo generala Rupnika ob umiku iz Maribora nastanili v Baeblerjevi hiši.

Več teh idealistov me je obiskalo kot Štajerca, ki se je zavzel zanje. Čas še ni dozorel, da bi jih objavil. Mislim, da bi to škodova' o naši stvari. Ne morem razumeti, da je še danes toliko imaginarnih ljudi, ki „cvetejo“ na imaginarnih rožcah! Da! Naš zvesti štajerski rojak Jože Melaher — gotovo ne. Imaginarna številka pisca, ki se ni podpisal in mu prištevam slabo poučenost (500 organiziranih), pa tudi smisel članka — odgovarja neealnosti zgodb raznih Andrejevih skupin, ki pa — na žalost — zgodovinsko niso realna! G. Jože! Bog Vas živi!“ — Celjan: A. Skoberne.

Ne bi bilo prav, če bi pustil pisca članka k moji 70-letnici na cedilu, ko se je g. A. Skoberne tako ponorčeval iz njega, ne brez namena, da sebe povzdigne. Zato me je prisilil, da podam nekaj svojih pojasnil k A. Skobernetovim podatkom:

Res je, da je kaplan Goričan večkrat obiskal Štajersko in se tudi oglašil pri meni že leta 1942, zadnjič pa menda poleti 1944. Njegova „navodila“ pa so nas bolj zmedla kot nam pomagala in bi bilo za štajerske četnike usodno, če ne bi mislili po svoji glavi. Ne spominjam pa se, da bi kdaj govoril s Skobernetom. Vsekakor je bil g. Skoberne na boljšem, da je mogel obiskati mariborskega škofa, jaz, ki sem bil v bližini Maribora skoraj ves čas vojske, ga nisem mogel. Bil sem namreč skoraj 3 leta vedno v jugoslovanski vojaški uniformi, ki sem jo prinesel od vojakov konec aprila 1941. Moj razgovor s škofom bi mogel pomeniti za škofa smrt, najmanj pa Dachau.

Še danes smo hvaležni vsem, ki so pomagali našim družinam, katere smo štajerski četniki spravili v Ljubljano, ko se je severno-vzhodni Sloveniji že bližala ruska fronta. Toda naši hvaležnosti je pridani še kanec grenkobe in razočaranja. Več vplivnih štajerskih prijateljev je obiskovalo nekaj tednov naše družine, toda ko se je Ljubljana umikala, se nikdo ni zmenil za naše zbegane družine z majhnimi otroki, nikdo ni dal navodil, kaj storiti. Ko je Ljubljana bila skoraj že prazna, je moja žena odločila umik in vodila vso skupino na Koroško.

G. Skoberne pravi, da hrani imena vseh organiziranih štajerskih četnikov. Kakšna sreča, še jaz jih nimam, ker so kovček z mnogimi podatki odvzeli Angleži na Koroškem. Toda jaz nikomur nisem zupa' l vseh imen.

Najbolj pa bi jaz rad vzbudil domišljijo g. Skobernetu z ozirom na njegove izraze „toliko imaginarnih ljudi, ki „cvetejo“ na imaginarnih rožcah!“

Ali si more g. Skoberne predstavljati, kako bi se peščica štajerskih četnikov mogla iz Zidanega mosta, Laškega in Sv. Lenarta nad Laškim še umakniti na Koroško, ko so takorekoč bili že vsi domobranci čez mejo in

v Mariboru so že bile čete sovjetske vzhodne armade. Skupina okrog 25 štajerskih četnikov, ki je tudi pripeljala hrano za svoje družine v Ljubljano, je še 6. in 7. maja zjutraj 1945 bila v Ljubljani, ko g. Skoberneta ni bilo več tam in tudi Ljubljana je bila takorekoč prazna. Iz Ljubljane smo še iskali naše družine v Kranju, kjer sem še govoril z nekaterimi člani Narodnega odbora za Slovenijo in tudi s polk. Mirko Bitencem, pod katerega komando smo štajerski četniki formalno spadali. Ko sem se zoperstavil njegovi zapovedi, da se z njimi umaknemo takoj na Koroško, mi je Bitene dobesedno očital: „Ali mislite napraviti samomor?!“ Nas pa je čakal še ves četniški odred v Laškem pri Zidanem mostu, ki ni vedel kaj se v Ljubljani dogaja. Tudi v Kranju smo zgrešili naše družine. Preko Trojan smo se brez žrtev prebili nazaj v Laško, kjer sem takoj odredil umik. Med pripravami za umik se je pripeljal na motorju g. Benedičič, ki je poveljeval skupini domobrancev še onstran Save ter nam prigovarjal, da naj jih počakamo za skupen umik, češ oni imajo tudi težko orožje. Svetoval sem mu, da naj težko orožje pustijo in se začnejo takoj umikati, mi ne smemo več odlašati niti ene ure, čete vzhodne armade so že v Mariboru.

Sedaj pa bom potrkal na domišljijo g. A. Skoberneta, kako si on predstavlja umik štajerskih četnikov z ozirom na njegov ponorčevalni stavek: „Ne morem razumeti, da je še danes toliko imaginarnih ljudi, ki cvetejo na imaginarnih rožcah!“

Štajerski četniki smo se šele 8. maja 1945 začeli umikati iz Laškega. Ko smo s slovensko zastavo na čelu korakali skozi Celje, so nas ljudje z vzkli kanjem pozdravljali, ker so mislili, da smo jih osvobodili. V Vojniku smo prenočevali, potem se pomikali na poti Velenje—Slovenjgradec—Dravograd. Vso to področje je že bilo prepuščeno partizanom. Na cestnih križiščih so bile partizanske straže, ki smo jih razorožili, a nobenega ubili. Slovenjgradec so že imeli zaseden partizani, ko smo se štajerski četniki tam pojavili, so se umaknili v okoliške hribe in mi smo tam celo prenočili brez incidenta. Ko smo prekoračili dravograjski most, so nekaj naših vojakov na koncu naše umikajoče kolone že ujeli vojaki ruske vzhodne armade, ki so prodirali po dolini Drave iz smeri od Maribora. Ko so rdeči vojaki pregledovali neki kamion, so jim naši ušli. V Labudu smo naleteli na prve zavezniške čete, katerim so se takoj priključili Angleži, ki so se z nami umikali. Ne vem, katere edinice so bile, imeli so velike klobuke, podobni skavtskim. Notranji del Koroške so imeli partizani že zaseden, zato sem začrtal pot umika čim bolj v notranjost Avstrije. Umikali smo se preko Savinjske planine, Djek še proti Mostiču (Brueckel). Vse večje kraje so že zasedli partizani. Brž ko se je naša patrolja oddaljila od glavnine, je že naletela na partizanske oddelke, tako da bi nekaj naših skoraj ujeli, a v kraj, kjer smo se ustavili za počitek, se niso upali. Iz hriba nad Mostičem sem skozi daljnogled opazil v mestu živahno vojaško aktivnost, toda tam je bil edini most, preko katerega smo morali priti. V pripravljenosti se je naša dolga kolona po hribu navzdol približevala mestu. Toda nikjer nobenega partizana, dasi je bilo polno zastav z rdečo zvezdo. Na nekem odprtem prostoru sredi mesta je bilo

zgnetenih okrog tisoč kozakov, ki so jih partizani razorožili. Rotili so nas, da jim vrnemo orožje in da bi šli z nami. Ljudje (in poskriti partizani) so nas gledali skozi okna, niti en strel ni padel, ko se je naša dolga kolona dobro oboroženih četnikov pomikala skozi mesto.

Po zemljevidu vidite, da smo se namenoma izgnili Velikovcu, ker smo zvedeli, da tam Angleži skupaj s partizani ustavljajo kozake. Šele 2. maja 1945 smo v kraju Lensdorf blizu Sv. Vida na Glini naleteli na angleško edinico, kateri sem se predstavil, da smo kraljevska jugoslovanska vojska. Ne bom nadalje opisoval podrobnosti. Zaradi pomanjkanja transportnih sredstev, so samo del naše edinice naložili na kamione, ki so nas po več postajah končno prepeljali preko Podkloštra—Trbiža v Udine v Italijo, kjer sem oddal orožje. Ostali del je tudi zaradi pomanjkanja transportnih sredstev bil prepeljan v Vetrinj, kjer je gen. Krenel z njimi nesramno postopal in so tudi po njegovi krivdi bili vrnjeni s prvim transportom.

Naš umik sem moral vsaj v glavnih obrisih opisati, tako da sedaj lahko pozovem g. A. Skoberneta, naj vzame v roko svoj obledeli spisek štajerskih četnikov in po svoji domišljiji ugiba, kako smo se mogli štajerski četniki tako pozno brez žrtev umakniti iz Slovenije po mnogo daljši poti kot so se umikali domobranci in drugi begunci preko Ljubelja.

G. A. Skoberne naj primerja svoj spisek štajerskih četnikov z imeni štajerskih četnikov, ki so bili ne po svoji krivdi vrnjeni iz Vetrinja. Po našem ugotovljenem spisku jih je bilo 123, manjka pa jih še vsaj 20. Potem naj primerja število štajerskih četnikov, ki smo bili v Italiji v Forliju in Eboliju in doda še tiste, ki so ostali pri svojih družinah na Koroškem in drugih krajih Avstrije, pa bo moral kljub vsej drojzi „imaginarnosti“ priznati, da je z njegovim spiskom nekaj narobe. Bivši štajerski četniki smo sedaj razkropljeni po vsem svetu: Avstrija, Nemčija, Anglija, Zedinjene države Amerike, Kanada, Argentina, Brazilija in Avstralija, pa morda še kje.

Še odgovor glede stavka o „nerealnosti zgodb raznih Andrejevih skupin, ki pa na žalost zgodovinsko niso realna“.

G. Skoberne zamolči zgodovinsko dejstvo, da je gen. Andrej — Ivan Prezelj — rešil vso svojo skupino, pa še primorske domobrance, s pravočasnim umikom v Italijo. Pred umikom je gen. Andrej obvestil gen. Krennerja in ga pozval, da se z domobranci umakne v Italijo, predno bi partizani odrežali pot. Gen. Krenner je odgovoril „Jaz sem domobrance noter spravil in jih bom spravil tudi ven.“ Naj bo še tukaj povedano, da takrat Narodni odbor za Slovenijo ni imel nobene besede glede usode domobrancev, domobranksko glavno poveljstvo v Ljubljani pa še takrat sploh ni mislilo na umik in ni nič glede tega ukrenilo. To zgodovinsko realnost pa g. Skoberne zamolči, dasi je bil po vsej verjetnosti osebno vpleten v takratna dogajanja.

Tako, dragi g. Skoberne! Če se je Vam zdelo vredno obregneti se ob spominski članek na mojo 70-letnico in sicer čisto po nepotrebem, ker se Vas ni nič tikal, sem bil jaz dolžan stopiti v obrambo meni neznanega pisca tistega članka, ker si on tistih podatkov ni sam izmislil. Naj dodam še

svoje mnenje, da je škoda izgubljenega časa za osebno drezanje, ko je nujna obravnavna toliko važnejših zadev.

Jože Melaher — Zmagoslav

Dragi urednik:

V letošnji 9-10 številki Tabora je bil priobčen skoraj celoten prevod Tolstojeve razprave „Celovška zarota“. Izpuščena pa je bila — po mojem mnenju važna opomba — katere dobeseden prevod iz angleščine bi prosil, da VESTNIK objavi. Glasi se takole:

„Verjetno je bil dr. Miha Krek, nekdanji podpredsednik jugoslovanske vlade, ki je povedal maršalu Alexandru, da njegovih odredb ne spoštujejo. Krek je dobil novice 1. junija in je poslal protestno pismo 7. junija. Toda zelo verjetno je, da je že prej sporočil novico po drugih kanalih. V svojem odgovoru dr. Kreku je moral Alexander priznati, „da se je predaja izvršila po navodilih iz glavnega štaba“ FO. 371/48825, 62, 76, itd. Za izginuli sporedni ukaz z dne 4. junija o prenehanju izročanja Kozakov, glej mojo knjigo „Žrtve Jalte“ (London 1977, str. 263—64)“.

Prav lepe pozdrave!

Rudolf Smersú

Gospod urednik:

Nimam navade polemizirati z anonimnimi pisci, ki se skrivajo, da lahko napadajo, ne da bi pri tem izpostavljali lastno odgovornost in ugled. V to vrsto spada pisanje „Lector“ja v Vestniku (rubrika „Znamenja časa“, št. 3, 1983, str. 184—196) o predobjavi mojih spominov v 30-ih odlomkih v Ameriški domovini (Cleveland, ZDA) med 25. majem 1982 in 7. januarjem 1983. Poleg tega je anonimni pisec polemiziral s članki, ki jih velika večina čitateljev Vestnika ni niti videla, ker ji AD ni dosegljiva. Namesto, da bi odgovarjal skrivajočemu se napadalcu, želim dobrohotnim čitateljem Vestnika nakratko pojasniti za kaj gre.

V omenjenem zapovrstju člankov v AD sem v odlomkih razvil osnutek mojih spominov z namenom, da jih v pripravljani knjigi popolneje prikazem, kar se da tako kot so vpleteni v resnični potek zgodovine, v katerem sem jih doživljal, Gre torej za moje spomine v njihovem zgodovinskem okviru — ne za življenjepis profesorja Ehrlicha, kot svoje čitatelje zavaja skriti Lector, da bi z dodatno neresnico še bolj ošpčil ost svojih zahrbtnih napadov.

Kdor pozna moje knjige, razprave in članke, dobro ve, da nisem pisec zgodovine ali življenjepisov. Za tako pisanje nimam ne nagnjenja ne strokovne priprave, ki je pri meni v gospodarski vedi in političnem razglabljanju. Toda moji spomini so prepleteni z življenjem in delom profesorja Ehrlicha. Ob mojem prihodu na univerzo v Ljubljani (leta 1932, ko mi je bilo osemnajst let), je profesor Ehrlich poleg svojih pomembnih dotedanjih dosežkov bil osrednja osebnost v prelomnih dogajanjih med slovenskimi študenti. Pritegnil je tudi mene. In poslej sem mu bil do njegove smrti bliže

kot katerikoli drugi še živeči Slovenec. Zaradi tega so moji spomini prav posebej povezani z Ehrlichovim življenjem in delom. Tako je tudi nanoslo, da sem dolgo odvracano spodbujanje, naj bi objavil svoje spomine, končno sprejel nekaj tednov pred 40-letnico profesorjeve smrti (26. maja 1942—1982) in da je v počastitev le-te Ameriška domovina 25. maja 1982 objavila uvodni sestavek nastajajočega osnutka mojih spominov.

Toliko v potrebno pojasnilo čitateljem Vestnika. Ker so le-ti bili izpostavljeni brezimni polemiki z nepoznano jim časopisno predobjavo mojih spominov v Združenih državah, upam, da bodo imeli priliko čitati spopolnjeno knjigo o njih, ko bo izšla.

Ciril A. Žebot
Washington, D. C., ZDA

KDO IMA PRAV? — V Vestniku št. 2/81 na strani 125/6, ki mi je zdajle spet prišla v roke, je neki sodelavec Vestnika registriral pesniško zbirko Janeza Menarta „Statve življenja“ in ob pesmi št. 236 med drugim ugotavlja sledeče: „...k razlagi, kaj je IHS, pravi (Menart namreč), da je to skrajšava za ime JEZ(US), češ da se grško piše IHSOUS. Nas so učili — nadaljuje kritik — da IHS pomeni Jesus Hristos Soter (Odrešenik), in sicer na isti klasični gimnaziji, ki jo je on obiskoval (se pravi Menart — op. ured.).

K tej dvostranski razlagi se je oglasil v Vestnikovi št. 1/82 rev. Mirko Kozina in je na strani 56 zavračal razlago Vestnikovega sodelavca, rekoč, da je bila le Menartova razlaga pravilna. Istočasno je gospod podvomil, da so kritika pesmi učili grščine gospodje dr. Samsa ali dr. Jere ali prof. Omerza.

Ta polemična izmenjava dopisov me je nagnila, da sem šel gledat „Pequeño Larrouse Ilustrado“, kjer sem pod kraticami IHS našel takole razlago: Iesus Hominum Salvator — Jezus Odrešenik Ljudi.

Zaradi tega sklepam, da bi bile lahko vse tri razlage pravilne oz. prilagodljive, vprašanje je samó, katera acepcija je prvotna:

1) IHS, ki naj vsebuje prve tri črke Jezusovega imena zapisanega v grškem alfabetu in bi torej bilo treba IHS izgovarjati: IES.

2) IHS v latinski transkripciji grških znakov, s pomenom Iesus Hristós Sotér, kar je enako: Jezus Kristus Odrešenik. Ta razlaga bi bila sprejemljiva kljub tautologiji, to je, ponavljanju istega pomena v dveh različnih besedah. Iesus ima namreč isti pomen kot Sotér, to je Odrešenik, samo da je Iesus v grščini izpeljan iz hebrejske besede Yexuanj.

3) Iesus Hominum Salvator — razlaga (in seveda tudi raba v tem smislu) — da je namreč IHS le okrajšava (z začetnicami) teh treh latinskih besed, bo verjetna poznejšega izvora, vendar se tudi ta apriori ne da izločiti.

Se opravičujem za prostor določen za tale komentar lingvističnega in zgodovinskega značaja, ki pa nekoliko razbije morebitno enoličnost revijalnega pisanja, in prav lepo pozdravljam. Vprašanje seveda puščam odprto. aleš gošar

Odprto pismo Delu

Rojak

Bogdan Pogačnik, urednik za posebne naloge

Poštni predal 29 — 61001 Ljubljana

Rojaku novinarju!

Prav prijetno me je presenetilo razglabljanje z naslovom „Če imaš delo rad“ v letošnji prvomajski številki „Dela“. Ugotavljam namreč, da pri vsem, „česar koli se lotim, nezavedno izhajam iz novinarstva,“ da se, kot pravite, Vam dogaja isto. Zato pričujoče besede s posebnim ozirom na Vaše kramljanje v Delu (20. 3. 82.) pod naslovom „Tkati se drug v drugega“.

V tistem besedilu ste poleg priznanja, da berete Vestnik, zagrešili tudi krepko napako med kolegi, če smem ta izraz med časnikarji rabiti, ko ste zapisali: „Naj v ta herbarij dodam še napad (podčrtal jaz), ki mi ga je, seveda brez zveze s tem, zapisal po gostovanju Slovenske izseljenske matice in Slovenskega okteta v Argentini, v domobranskem Vestniku Buenos Airesu (točen prepis!, moja op.) neki drug „prijatelj“ Pavle Rant, češ da že ime B. P. dokazuje, da sem spremljal oktet kot „bezbednostna policija“ — Tako.

Tisti „napad“ pa se je glasil takole (štev. 4/1981, stran 240): „Čudim se, da g. Bogdan Pogačnik (varuh B. P. — je to „Bezbednostna policija“?) pri vsem znanju španščine... ni posegel vmes in dal tiskati nova, elegantna in slovenski kulturi odgovarjajoča vabila...“.

Če imate to za napad, potem z žalostjo ugotavljam, da še niste živeli v pravo časnikarsko polemiko, še posebej, kadar teče med ljudmi tako različnih političnih pogledov, kakor sta Vaš in moj. Saj ste v istem kramljanju tudi zapisali: „Ni mogoče solidarno govoriti o biološko naravnih narodnostnih kipenjih v Namibiji ali v Bretaniji, doma pa gledati z drugimi, državnimi očmi.“ S tem pa ste si sami dokazali absolutno podvrženost „državnim očem“, ko ste dali prednost Matici in ne oktetu, kajti Slovenska izseljenska matica ni nič drugega kakor eksponent državnega režima — ta pa je komunističen in s tem načrtno osvajevalen na vseh področjih, do katerih lahko seže. Oktet pa je res slovenska pesem, ki „prinaša vesoljno zgodovinsko odmevnost tolikih prijateljev“, da Vas v izvlečku prosto citiram.

Kaže, da ste vse prehitro pozabili, kar ste v Argentini videli in doživeli. V tem me potrjuje Vaš popis Okrogle mize (Delo, 1. junija 83) v Cankarjevem domu, kjer so izvrgli knjigi Beličiča in Franceta Jeza ter Katoliški glas, in to zaradi „vrste ogorčenih protestov“ iz Zveze borcev, kot poroča Katoliški glas 9. junija letos. Ste bili s tem sporazumni? — Menim, da v celoti ne, kajti Vaš popis je sicer strogo uraden, vendarle pa precej pomemben korak naprej na Vaši osvobodilni poti v veslovensko linijo. Pravite namreč: „Pokazalo se je, da ne kaže skupnega slovenskega prostora niti idealizirati niti ga zamikati, ampak izhajati iz stvarnih danosti, pri čemer pa ga je treba vsak dan vztrajno in globoko zavestno, pa tudi strpno

in pluralistično doživljati, tembolj, ker je kultura nasploh v marsičem jedro našega narodnega bivanja, tako da državne meje ne smejo in ne morejo biti zapreka. Hkrati pa je iz razgovora izhajalo, da je kulturno življenje Slovencev v Italiji — morda v razliko od koroškega primera — že tako razvito, v sebi razvejano in tudi različno, da stika s to kulturo ne moremo dojemati le slogaško, ampak da se moramo z njo in tudi z nami samimi nenehno soočati.“

Niti v enem izmed Vaših člankov po obisku okteta ni bilo zaslediti res primernih besed, in tudi priznanja, o delu slovenske politične emigracije, razen nekaj o šolstvu. Vse drugo — publikacije, založbe, tedenski tisk, organizacijsko življenje — ne spada v pluralistično slovensko družbo?

Sicer pa, da bo Vaš prihodnji „herbarij“ bolj pester, podajam nekaj idej kot osnovo za posebne naloge, ki jih imate pri „Delu“.

Upoštevalo, da Vestnik redno berete, menim, da bi bilo zelo koristno, ako bi začeli raziskovati vsebino mojega pisma uredništvu v letošnji prvi številki glede neznane usode dr. Albina Šmajda. Če Vam lahko dam droben namig, bi zapisal, da začnite spraševati kar pri Mitji Ribičiču. Ta je menda — izrecno poudarjam menda! — izjavil, ko so mu prinesli dr. Šmajdu zaplenjeni notes, da „to ni tisti notes, ki ga iščem“. Če mu torej niso dali pravega, potem naj Vam OZNOvci povedo, kam so ga oddali. Morda ga je mladi zgodovinar Boris Mlakar našel. A kot sklepam po njegovem citiranju dr. Šmajda, on tudi ni prišel do pravega notesa. — Torej, ena posebna naloga je že tu!

Druga: ste šli že kdaj gledat v Narodno in univerzitetno knjižnico, da bi ugotovili, koliko emigrantske literature manjka — in jo moramo zdaj dopolnjevati. Manjka ne zato, ker ne bi bila dostavljena, ampak zato, ker jo „neki neznani zlikovci“ spodnašajo. Morda Janez Čuček, kateremu je celo „Delo“ svoje čase pritisnilo črno piko zaradi pretiravanja (zaglavje TV), kaj več ve o tem? Vprašajte. In seveda napišite protestno pismo pa hkrati objavite v „Delu“, kaj vse manjka v arhivu. Tako se vsaj ne bomo šli „man-ce“ — je tako?

Tretja: kdaj boste sporočili svojim bravcem, zakaj je Stane Dolanc prepovedal uvoz publikacije „Der Spiegel“ od 14. marca letos („Službeni list FSRJ 8. aprila 1983.“), če pa želite pluralizem. V tisti številki je Milovan Djilas tudi zapisal: „Komunistični sistem je nesposoben razen v eni izjemi: v revolucionarnem obdobju. Ko je govora o pripravi revolucije, še nekaj velja, potem pa odpove.“ In še naprej je zapisal: „Ne bi rad se prepiral o tem, kateri od obeh sistemov (demokratski ali komunistični, moja op.) je bolj napreden ali bolj reakcionaren. Na vsak način pa je očitno, da je zahodni sistem boljši. Poglejte: Zahod ima vse, kar ima tudi Vzhod: socialno zavarovanje, zdravstveno zavarovanje, vse, s čemer se komunisti ponašajo, A Zahod ima še več; in to je najbolj važno: ima politično svobodo in gospodarsko uspešnost.“

In če dovolite, še osebno reminiscenco: na ta dan, leta 1914., je bil naš ata kot k. u. k. vojak ranjen na ruski fronti in odpeljan v ujetništvo.

Kot težek invalid je bil pred koncem leta 1917. izmenjan ter je v Moskvi doživel oktobrsko revolucijo. Po povratku domov je bil verjetno prvi protikomunist, saj je pogosto dejal „s temi ljudmi nikamor“. In ker ste na pomlad 1945. bili tako dosledni posnemovalci preizkušenih metod oktobrskerevolucije, izpopolnjenih s stalinističnimi principi, je tudi tedaj dejal: „s temi ljudmi nikamor“ ter odšel iz domovine, Razvoj in čas sta mu dala prav. Kdaj boste dovolili vstop na grobove pobitih, jim vrnili čast in krščanski pogreb, kolikor je sploh še mogoč?

Z opozorilom, da teh besed ne smatrajte kot napad, ampak kot izmenjavo misli, vam pošiljam vojaške pozdrave

18—10—83

Pavle Rant

NAŠI JUBILANTI

Meglič Tone — 60 letnik

Meglič Tone je bil rojen 14. novembra 1923 v šent Juriju ob ščavnici prav v bližini rojstne hiše dr. Antona Korošca. Njegova mati Ana Meglič, ki je pred leti umrla tukaj v Clevelandu, je najbrž bila edina slovenska begunka, ki je bila na primiciji (novi maši) dr. Korošca. Njegov brat Ludvik Meglič je bil med prvimi, ki je začel sodelovati že leta 1942 pri organizaciji Štajerskih četnikov, tako tudi Tone Meglič, ki se je najprej skrivaj sestajal z Zmagoslavom, organizatorjem štajerskih četnikov, leta 1943 sta pa oba začela organizirati vojaški četniški odpor proti nemškemu okupatorju. Ludvika Megliča je Zmagoslav postavil za komandanta v ljutomerskem področju, deloma tudi za Prekmurje. Ko se je preko Ogrske vzhodna fronta bližala Sloveniji, se je Ljutomerski bataljon pomaknil v bližino Maribora, kjer je bilo jedro štajerskih četnikov. Na povelje glavne komande — gen. Andrej—Ivan Prezelj — se je v aprilu 1945 ves odred štajerskih četnikov pomaknil na jug do Zidanega mosta z nalogo, da zavaruje važno železniško križišče Zidani most za primer, da bi Angleži tam spustili padalce, ko bi prodirali skozi ljubljansko kotlino. Na področju Laško—Zidani most so štajerski četniki ostali do 8. maja 1945. Ko je ruska vzhodna armada že zasedla Maribor, so se štajerski četniki začeli umikati preko Celja, Vojnika, Slovenjgradca, Dravograda, kamor so že prav ob prehodu čez most začele prihajati sovjetske čete.

Trije bratje: Meglič Ludvik, Meglič Tone in Meglič Franček so se takrat skupno s štajerskimi četniki umaknili na Koroško, tri sestre: Marija, Rozika in Tonika pa s štajerskimi civilnimi begunci iz Ljubljane preko Ljubelja v Vetrinje. Doma sta ostala samo oče in mati. Brž ko so komunisti v Sloveniji prevzeli oblast, so očeta zaprli, odkoder se ni nikdar več vrnil, kmalu zatem so zaprli tudi mater Ano in jo poslali v zloglasno koncentracij-

sko taborišče Strnišče pri Ptujju. Okoli leta 1960 se je sinu Tonetu posrečilo, da je mater dobil k sebi v Ameriko. Tukaj je pred nekaj leti umrla v starosti 95 let. Ta preprosta kmečka žena je bila vzor slovenske matere. Izgubila je dom, moža in dva sinova, a nikdar ni klonila in se pritoževala. Zaradi svoje slovenske zavednosti in trdne krščanske načelnosti so družino najprej preganjali Nemci, a še hujše potem komunisti, ki so ji ubili moža in dva sinova, ostala družina pa si je z begunstvom rešila življenje.

Pri umiku na Koroško so štajerci četniki 12. maja 1945 prišli do Angležev v kraju Lensdorf blizu Sv. Vida na Glini. Od tu je bil en del prepe-ljan v Italijo, drugi pa preko Vetrinja v Jugoslavijo. Med temi sta bila tudi Ludvik in Franček Meglič.

Tone Meglič je bil srečno poročen z Roziko, ki se je pred leti smrtno ponesrečila v avtomobilski nesreči. Imela sta sedem otrok. Tone je bil kmalu po ustanovitvi vedno delaven pri društvu SPB Cleveland. Na sejah, kjer je bil vedno zraven tudi rajni Karel Mauser, sta se s Korlom še bolj sezna-nila, saj sta bila zaposlena oba v isti tovarni. Vsi vemo, da je Karel Toneta visoko cenil. Po Korlovi smrti je žena Mimi še aktivnejše delovala pri društvu SPB Cleveland in se udeleževala vseh sej. Tonetova rajna žena Rozika in Karel Mauser sta pokopana na istem pokopališču. Ob obiskovanju grobov svojih dragih sta se Tone in Mimi večkrat srečala na pokopališču. Ker je pot dolga približno 50 km., sta se dogovorila, da bo enkrat eden, drugič pa drugi vozil. Osamelost in staro prijateljstvo je sčasoma oba še bolj zblizalo, in sta se poročila. S to odločitvijo je Tone storil veliko plemenito dejanje. Mimi mu je odkrito povedala, da nosi v sebi kal nevarne bolezni. Tone pa ji je odgovoril, da bo še bolj koga rabila ob sebi, če bi hudo zbolela, kar se je potem tudi zgodilo. Nikjer drugod ne bi mogli za Mimi boljše skrbeti, ko je čisto obnemogla samo še čakala na smrt. Zadnja leta in mesece svojega življenja je Mimi srečna preživela v okrilju dobre krščanske Megličeve družine.

Odbor društva SPB Cleveland in vse članstvo, posebno pa še bivši štajerski četniki Tonetu Megliču res od srca čestitamo k njegovi 60-letnici življenja. Bog Te živi, Tonek!

Mirko Glavan — 65 let

Mirko Glavan je bil rojen 6. septembra 1918 v Žužemberku na Dolenjskem. Že kot mlad fant je bil zelo delaven. Bil je mornar v Jugoslovanski mornarici, radiotelegrafist na jugoslovanski Radio centrali, radiotelegrafist na kraljevski ladji „ZMAJ“ komandne eskadre in tudi radiotelegrafist v kraljevskem dvorcu Miločar.

Med vojsko je bil nekaj časa v internaciji v Italiji in tudi v gestapovskih zaporih v Ljubljani. Tudi med vojsko je bil radiotelegrafist v ilegali.

Mirko Glavan ima uradni affidavit od Maurice A. Brash, Captain U.S.A. Air Force Reserve, ki je bil sestreljen 19. novembra 1944 na letal-

skem poletu preko Ljubljane. Affidavit dobesedno potrjuje:

„While carrying out reconnaissance mission on the Zalog-Ljubljana line, November 19, 1944; I was shot down by German Anti-aircraft fire over Ljubljana. Although my plane caught fire and was badly burned about my face and hands, I parachuted to safety with the Chetniks and Domobraneci Troops.“

„This is to certify that Glavan Mirko-Bogomir did all in His power; at great risks to his life, and the lives of his family and friends to aid me during my distress. He gave me directly or indirectly and of most importance, security from the Germans, excellent medical care, plentiful amounts of food and shelter and my (14) fourteenth comrades great hope and inspiration to carry on in our struggle to return to our forces. It was through no fault of his or the Chetniks and civilians who helped me that we were captured, for some of them were captured with me and were treated worse than my comrades and myself. — Maurice A. Brash, Captain U. S. A. A. F., 307 Merrill Ave., Muskegon, Michigan, U. S. of America.“

Tega pilota — Maurice A. Brash-a, ki je bil zelo ožgan po obrazu in rokah je skrivaj zdravil dr. Valentin Meršol v ljubljanski bolnišnici.

Mirko se je leta 1946 poročil v Avstriji in se je leta 1949 naselil v Clevelandu, Ohio — U.S.A., kjer sta si z ženo zgradila svoj lep in prijeten dom. V družini sta imela pet otrok, ki so vsi doštudirali in zdaj vršijo ugledne poklice.

Tudi Tebi, dragi Mirko, odbor društva SPB Cleveland skupaj s člani, ki Te vsi dobro poznajo — čestitamo k Tvoji 65-letnici vsestransko pestrega in plodnega življenja ter Tebi in ženi od srca želimo, da še mnogo let srečna in zadovoljna uživata sadove svojega dela.

Oblak Anton — 60 let

Oblak Anton je bil rojen 4. maja 1923 v fari sv. Gregorija, vas Graben. V maju je torej obhajal svojo 60. obletnico rojstva. Dasi je bil med vojsko in revolucijo v Sloveniji razmeroma še zelo mlad, se je kmalu po ustanavljanju Vaških straž pridružil temu prvemu aktivnemu odporu proti komunističnemu nasilju po slovenskih vaseh. Ob italijanski kapitulaciji v septembru 1943 je z Vaškimi stražarji tudi on odšel na zbirno mesto v Turjaški grad, a se je potem s skupino umaknil, še preden so partizani grad obkolili in preživele vaške stražarje zajeli. Kmalu zatem je bil zajet na Kureščku in potem zaprt v Kočevju. Predolg bi bil opis smrtno nevarnih zagat, iz katerih se je šestokrat rešil. — Takoj po ustanovitvi domobrancev je Tone pristopil k domobrancem. Ko so se v maju 1945 domobranci umaknili na Koroško, je Tone še nekaj časa z majhno skupino domobrancev križaril doma. Ko pa je stanje postalo nevzdržno, so se umaknili v Avstrijo.

Tone Oblak je ostal zvest svojim narodnim in verskim svetinjam tudi v Ameriki. Vedno je vneto sodeloval v cerkvenih organizacijah fare sv. Vida

v Clevelandu. Bil je navzoč pri prvih razgovorih o ustanovitvi organizacije protikomunističnih borcev in bil zraven tudi pri ustanovitvi Zveze DSPB. Ves čas od ustanovitve je odbornik Društva SPB Cleveland. Pred dvema letoma je bil izvoljen za predsednika Zveze DSPB. Ker je službeno zelo zaposlen pri mestu Cleveland in pri mnogih drugih organizacijah, posebno še pri korporaciji Baragovega doma v Clevelandu, se pogosto vznemirja, ker da kot predsednik Zveze DSPB ne more storiti vsega kar bi rad. Tisti pa, ki smo skoraj vsak dan v njegovi družbi, pa vemo, kako se na en ali drug način trudi utrjevati v organizaciji svobodnjaške ideje protikomunističnih borcev in iste širiti med ljudi.

Tone Oblak je kljub svojim 60 letom še resda mladeniški. Z ženo Vido in sinom Markom trdno vztrajajo na svojem starem domu v bližini cerkve sv. Vida, dasi se od te stare slovenske naselbine mlajši slovenski živelj izseljuje v predmestja.

Svojemu predsedniku Zveze DSPB vsi odborniki in člani po širnem svetu k življenjskemu jubileju od srca čestitamo in mu želimo še obilo zdravih in plodnosnih let!

Rudi Knez — 65 let

Rudi Knez je bil rojen 8. novembra 1918 v Logu pri Sevnici. V družini je bilo 10 otrok, od katerih so tri sestre redovnice. Šolal se je pri salezijancih v Veržuju blizu Ljutomera, na Radni, Rakovniku in v Turinu, Italija, na salezijanski univerzi. Ob koncu druge svetovne vojske se je umaknil na Koroško, kjer je deloval med begunsko mladino v taboriščih v Lienzu in Spittalu, Avstrija. Od leta 1948 do 1950 je študiral kemijo na univerzi v Gradcu in glasbo na konzervatoriju. Poleg tega je vodil še cerkveno petje pri slovenski službi božji za tamkajšnje Slovence. Eno leto je bil za organista tudi na Kamnu na Koroškem.

Leta 1952 je prišel v Združene države. Delal je v tovarni in obiskoval večerno šolo. Leta 1956 se je poročil z Anico Nemeč, ki mu je dala 4 sinove. 1963 je končal šolo in dobil diplomu iz matematike na jezuitski univerzi John Carroll v Clevelandu.

To je zelo zgoščen oris Rudijevega življenja. Že po tem, kar je zgoraj nakazano, se človek mora vprašati, kje je Rudi našel čas za svojo službo, temeljito izobrazbo in še za delo povsod tam, kjer je bilo kaj slovenskega. Vsi bivši taboriščniki iz Lienza in Spittala se ga gotovo še od tam spominjajo, posebno še njegovega pristranskega razmerja do otrok.

Slovinci v Clevelandu poznajo Rudija Kneza bolj kot župana; kako tudi ne, saj je pri vsaki slovenski cerkveni ali kulturni prireditvi vedno udeležen. Uči petje ter pripravlja vsakoletno Materinsko proslavo ter Miklavževanje pri slovenski šoli v fari Marije Vnebovzete. Sedaj je tudi organist v tej cerkvi. Že mnogo let vodi in spremlja na orgle petje pri spominskih sv. mašah za naše padle in pobite borce pri Lurški Mariji na Chardon

Road v Clevelandu, ki jih vsako leto prireja društvo SPB v Clevelandu. Prav tako vodi petje in ga spremlja na orglah pri vsakoletnih slovesnostih ob tradicionalnem romanju v Frank, Ohio, ki ga tudi prireja društvo SPB v Clevelandu. To romanje je postalo tako znano in priljubljeno, da je zadnja leta tamkajšnja cerkev že premajhna, da bi naenkrat mogla sprejeti vse romarje. Letos je bil za to romanje glavni maševalec škof dr. Edward Pevec.

Rudi Knez pa je postal najbolj „slaven“ po svojih Mladih harmonikarjih, ki so po svoji izvrstni godbi postali znani širom Amerike in Kanade. Ker so to res sami mladi harmonikarji od starosti petih let naprej, se je pri Mladih harmonikarjih zvrstilo in izurilo že več generacij in vse mlajše slovenske godbene skupine v Clevelandu izhajajo od Mladih harmonikarjev.

Skratka, kdorkoli si zaželi Rudijevega sodelovanja pri petju, godbi, igri ali drugih nastopih, Rudija samo pokliče in Rudi že tako nekako uredil, da k stvari doprinese svoj delež.

Tako, dragi Rudi, ne bomo Te več hvalili, da se nam ne prevzameš, ker Te želimo imeti med nami prav takšnega kot si sedaj: vedno dobre volje, čez mero požrtvovalen in potrpežljiv in vzgleden pri vsakem delu za dobro ime slovenstva. Ker si pač takšen, bo tudi Tebe zadela ista usoda kot mnoge druge že prej, da boš imel po „zasluženem pokoju“ več dela kot poprej. Tako se namreč redno dogaja, da upokojeince vsi mladi z delom še bolj pritisnejo.

Ob 65-letnici plodovitega življenja Ti, dragi Rudi, iskreno čestitamo in se Ti obenem od srca zahvaljujemo, kar si v teku svojega življenja storil za našo mladino in za vso slovensko skupnost.

Prijatelji

Biseromašnik in dva zlatomašnika

Med slovenskimi duhovniki, ki so leta 1945 skupaj z domobranci zapustili domovino, so tudi en letošnji biseromašnik in dva zlatomašnika, izredni javni delavci in odločni protikomunisti. Prvi izmed teh živi danes v Ekvadorju, dva pa sta v Argentini.

V Ekvadorju je g. župnik ANDREJ KRIŽMAN, ki prav gotovo zasluži naslov „očeta novejšega katoliškega delavskega gibanja“. Njegova življenjska pot je izredno zanimiva. Že kot semenišnik je temeljito študiral socialno vprašanje ter še posebej komunistični nauk in komunistično prakso. Kot kaplan v „rdečih“ Jesenicah pa je napravil tam pravi preobrat. Med tem ko je bila do njegovega prihoda velika večina delavstva v socialistični organizaciji, je g. Križman s sistematičnim delom v kratkem času iztrgal nad polovico delavstva iz marksističnih rok. Ker je bila tudi Jugoslovanska strokovna zveza, ki so jo sicer imeli za krščansko delavsko organizacijo, močno prepojena z marksisti, je g. Križman ustanovil katoliško strokovno organi-

zacijo — Zvezo združenih delavcev —, ki se je razširila po vsej Sloveniji in je tik pred drugo svetovno vojno štela okoli 38.000 članov. Ob koncu vojne se je umaknil v Rim, kjer je s svojimi zvestimi sodelavci ustanovil Družabno Pravdo in bil prvi urednik njenega glasila. — Danes živi kot upokojeni duhovnik v Portoviejo v Ekvadorju in se še vedno živahno zanima za vsa pereča slovenska vprašanja. — Bog ga živi še na mnoga leta!

V Buenos Airesu živi P. CIRIL PETELIN, edini slovenski cistercijanec iz stiškega samostana v Argentini. Rodil se je v Ribnici, kjer je pred 50 leti zapel novo mašo. V stiškem samostanu so mu redovni predstojniki zaupali odgovorna mesta v gospodarstvu. Pozneje je bil v Ljubljani v Slomškovem zavodu prefekt za mladino. V času komunistične revolucije je po vseh svojih močeh moralno in gmotno podpiral protikomunistične borce na njihovih postojankah. Begunska leta je preživel na Koroškem, kjer je krepko pomagal svojim rojakom. Končno se je s svojimi brati in sestrami preselil v Argentino, kjer je spet zagrabil za javno delo. Organiziral je upravo Duhovnega življenja in Oznanila, pomagal pri upravi Svobodne Slovenije, bil duhovni asistent pri fantovski KA. Še vedno rad pomaga v slovenskem dušnem pastirstvu. Želimo mu še mnogo srečnih let!

V Ituzaingó, v bližini Buenos Airesa, pa župnikuje PRELAT FRANCE NOVAK, trden Moravčan, rojen v Prikrnici. Novo mašo je zapel leta 1933. Nazadnje bil doma župnik na Rakeku. Kot viden, delaven in odločen protikomunist je leta 1945 zapustil domovino in se je naselil v Argentini, kjer je sedaj župnik velike fare sv. Juda Tadeja v Ituzaingó, katero je pripeljal do vsestranskega napredka. Poleg osnovne župnijske šole je ustanovil, sezidal in opremil še veliko srednjo tehnično šolo v omenjenem kraju. Škof Raspanti je znal ceniti to njegovo požrtvovalnost in na njegov predlog je papež Pavel VI. imenoval g. Novaka za svojega hišnega prelata. Ni izredno delaven samo v svoji fari, ampak tudi sicer krepko deluje med slovenskimi rojaki v Velikem Buenos Airesu. Kličemo mu: Bog Vam nakloni še mnogo zdravih in plodnih let!

Naj omenimo še to, da so vsi trije jubilarntje zvesti naročniki Vestnika.

Nikdar se ne bi lotili ničesar, ko bi si hoteli že vnaprej zagotoviti uspeh pri svojem podvigu.

Napoleon

Sile, ki se združijo za obrambo dobrega, se ne seštevajo, ampak množijo.

Arenal.

Božji mlini meljejo počasi, a gotovo.

Slovenski pregovor.

V SPOMIN

† Župnik Gregor Mali

Dne 26. julija 1983 je umrl velik prijatelj protikomunističnih borcev, župnik Gregor Mali. V domovini je bil župnik v Ajdovcu, kjer je doživel svojo največjo bolečino. Partizani so mu pobili najboljše može in fante in zažgali župno cerkev. Umaknil se je v Ljubljano, odkoder je leta 1945 odšel na Koroško in pozneje v Argentino. — Rojen je bil 12. marca 1901 v vasi Zncjile, župnija Sela pri Kamniku. Dne 29. junija 1927 je bil posvečen v duhovnika in je dušnopastirsko delo vzorno opravljal v domovini, v taboriščih in nato v Argentini. Bil je tudi pesnik in marsikatero njegovo pesem, ki je bila uglasbena, Slovenci v domovini in po svetu prepevajo pri cerkvenih pobožnostih. Z odobravanjem je spremljal delo protikomunističnih borcev, bil je naročnik Vestnika in je uredniku večkrat poslal tudi kak krajši prispevek. — Naj mu Vsemogočni nakloni večni mir in pokoj!

† Štefan Drenšek

Dne 30. marca 1983 se je preselil v večnost izredno delaven javni delavec, pevovodja in organist Štefan Drenšek. Rodil se je na Dolenjskem, v Mačkovecu pri Dvoru. Tudi njegov oče je bil znan organist. Med vojno in komunistično revolucijo je stal trdno na naši strani. Zato je ob koncu vojne zapustil domovino in se podal na begunsko pot — v Argentino. Kmalu po prihodu semkaj je organiziral pevski zbor v San Justo in prav tako vodil petje ter orgljal pri primorskih Slovencih, ki se zbirajo v cerkvi sv. Rafaela v Buenos Airesu. Udejstvoval se je tudi v raznih slovenskih društvih. Bil je tudi reden naročnik Vestnika. Dobri Bog naj mu nakloni večni mir in pokoj!

† Nace Pisk

Dne 17. maja 1983 je v Zavetišču škofa Rožmana v San Justo umrl Nace Pisk, bivši upravnik in prvi stanovalec v tem zavetišču ter zaveden primorski Slovenec. Za časa komunistične revolucije je bil pri Slovenskih narodnih stražah na Primorskem. V Argentini je pridno deloval v raznih slovenskih društvih; bil je tudi odbornik Družabne Pravde. Naj počiva v miru!

† Anton Smerajc

Dne 4. avgusta 1983 je bil v kraju Boulogne (Argentina) rešen dolgotrajnega trpljenja zvest Slovenec in odločen protikomunist Anton Smerajc, nekdanji posestnik v Krtini pri Dobu. Ker je bil doma v nevarnosti za svoje življenje, se je ob koncu vojne podal v tujino in prijadral v Argentino. Bil je redni obiskovalec Slovenskega doma v San Martinu in naročnik Vestnika. Naj v miru počiva!

† Janez Gruden

Dne 13. avgusta 1983 je umrl v Gilbertu Minn. g. Janez Gruden.

Že zadnje tedne pred svojo smrtjo ni vedel, da ima smrtonosnega raka, ki mu je končal življenje. Janez se je rodil v Velikih Laščah 13. sept. 1908. Po končanem šolanju je nastopil službo pri železnici kot železniški prometnik. L. 1945 se je z družino podal kot begunec na Koroško.

Pozneje, že v taborišču Peggez-Lienz, je bil zaradi svoje poštenosti in nepristranosti postavljen za taboriščnega vodja. Ob preselitvi beguncev v Špitalsko taborišče pa mu je bila zaupana prav ista služba.

Leta 1949 Janez z družino emigrira v severno Ameriko — Minnesota, Gilbert. Po nesebičnem prizadevanju in trudu takrat že Gilbertskega kaplana g. Janeza Dolšina in s pomočjo župnika g. Francis Švajgerja, se jima je posrečilo, da je v letih 1949—51 moglo emigrirati v Gilbert in okolico okoli sto beguncev.

V naših začetnih težavah je rastlo spoznanje in se utrjevalo naziranje, da je beguncem potrebna povezava in samopomoč, sicer zlepa ne pridemo do svojih streh. Prav tu se je izkazal Janez z geslom „Vsi za enega — eden za vse“. Janez je pomagal povsod pri vseh hišah, od prvega do zadnjega žeblja. Za pomoč ga ni bilo treba prositi. Bil je navzoč in udeležen pri vsakršnem delu, tudi v farni cerkvi. Zato ga bomo pogrešali prav vsi. Janez tudi pozimi ni miroval, saj se je poln športnega duha najbolje počutil med mladimi hokejisti in drsalci, katerim je dan za dnem skrbel za brezhibno drsališče.

Tak je bil Janez. Ni se mu poznalo, da je že v 75. letu. Dočakal ga pa ni. Prezgodaj je zapustil ženo Pepco, sinova Johna in Franka, hčeri Mojco in Vali. Tri vnuke in vnukinjo. V Sloveniji pa brata Matija in Ignaca ter sestri Kristo in Ano Gruden. Bil je član društva protikomunističnih borcev. Rad in z zanimanjem je bral naš „Vestnik“.

Pogreb Janeza Grudna je bil 16. avgusta ob 10. uri dopoldne. Sv. mašo zadušnico je bral v domači cerkvi sv. Jožefa duh. Frank Perkovič ob asistenci bivših župnikov gospodov Janeza Šuštaršiča in Franceta Gabra.

Pokojnika so spremljali na zadnji poti številni prijatelji in znanci. Naj uživa večno srečo pri Bogu, njegovi družini pa izrekamo naše najgloblje sožalje.

Janezovi prijatelji.

Doseže se zmaga, če je vsak korak en cilj in vsak doseženi cilj spet en korak proti drugemu cilju.

Cortés.

Čas vse odkrije.

Tertulijan.

DOMA SE BLISKA . . . !

Kdorkoli bi še dvomil o popolnoma brezpravnem stanju, v katerem so bili pahnjeni milijoni nepartijskih ali partiji nevdanih prebivavcev v povojni titovi Jugoslaviji (brezpravnost, ki, sicer ne v tako ostri meri, sega še v današnji čas; pogledati je treba samo na primer Vinka Teliča, žrtve ene izmed tistih sodnih burk, ko je izrek sodbe prilagojen izključno interesom vladajoče klike), bo lahko ob vsakršne pomisleke, če je le količkaj pošten in če pazljivo prebere ter razmisli kategorične trditve iz razprave, ki jih prinašamo.

Za kaj gre, bo bravec takoj spoznal iz dveh komentarjev k omenjeni razpravi, ki ju je zapisala ljubljanska revija TELEKS od 8. septembra letos (in ju mi ponatiskujemo), kakor seveda tudi iz objavljenega dela razprave, ki je verjetno najbolj žgoč in uničujoč za povojni režim.

Pisca razprave sta Srba, kajti povojna Slovenija še danes trpi na preobilici opranih možganov in pomanjkanju poštenih in istočasno pokončnih mož. Možje so popadali med vojno in v povojnih pokolih. Vzrok za to je treba pripisati dejstvu, da je bila zelo verjetno slovenska komunistična partija v svoji zagrizenosti, uničevalni sli in tudi skrajni zatelebanosti izmed vseh jugoslovanskih partij najbolj radikalna in „uspešna“. Kljub temu pa sta vredna priznanja pogum in intelektualna poštenost tiste odgovorne osebe, ki se je pri TELEKSU odločila za ta potresni sunek. Znamenje, da sramota resda počasi umira, samo da ne v zdomstvu, kot je nekoč poniglavo pisaril za svoje pisanje pač plačani Janez Čuček, ampak v prostorih spomeniškega varstva domá, kjer ostareli in napokani maliki le še čakajo, da se sesujejo v prah.

Domá se, namreč, že bliska . . .

Pri dobesednem ponatisu tega zgodovinskega spričevala smo se vzdržali namerno vseh medvrstičnih pripomb ali svojega podčrtavanja (masten tisk je torej privzet iz originala), kajti v celi razpravi ni dosti stavkov, ki ne bi bili vse pozornosti vredni. — Ured.

— o —

STRANKARSKI PLURALIZEM ALI MONIZEM — KONEC TABUJEV?

(Teleksov komentar)

Center za filozofijo in družbeno teorijo Instituta za družbene vede Univerze v Beogradu je izdalo delo Vojislava Koštunice in Koste Čavoškega, Stranački pluralizam ili monizam, Društveni pokreti i politički sistem u Jugoslaviji 1944-1949. Gre za prvi zvezek z uvodno razpravo raziskovalnega projekta Industrializacija i emancipacija; drugi zvezek z dokumenti, opombami in pojasnili naj bi izšel prihodnje leto. Žal je knjiga izšla le v 1000

izvodih naklade in je seveda razprodana . . . (Iz knjige povzemamo eno od značilnih poglavij.)

Knjiga je pritegnila izredno pozornost javnosti še zlasti potem, ko se je v Komunistu razpisal proti njej Miro Aršič, pri čemer je uporabil sicer običajna pa vendar nekoliko prehuda sredstva ideološkega etiketiranja in politične diskvalifikacije. Upajmo, da takšno obravnavanje ne bo tudi v prihodnje pretežno in odločilni odnos do te zanimive, intelektualno in moralno-politično izzivalne študije. O njej naj bi v prihodnjih mesecih in letih pretehtano spregovorili zlasti zgodovinarji, politologi, sociologi in pravniki. Bržkone besedilo takšno, kot je, zasluži in zahteva skrajno resno obravnavanje. Ni namreč pretirana ugotovitev, da je delo neprizanesljivo kritično par excellence; če pa je takšno, gotovo tudi avtorja ne pričakujeta kaj drugega kot stroge strokovno-znanstvene ocene. Gre za določilne, do kraja aktualno-politično eksponirane, morda celo usodne zadeve, za marsikatero temeljno podmeno naše dandanašnje družbenosti, političnosti, človečnosti. Raziskovalca oziroma pisca sta se potrudila in tvegala; potruditi in tvegati bodo morali tudi tisti, ki si bodo naložili zapleteno in težavno nalogo ustreznega, pravičnega ovrednotenja te ustvarjalne avanture.

Kakorkoli že, pisanje Komunistu oziroma Mirka Aršiča lahko razumemo predvsem kot skorajda obvezen odklonilen oficialni komentar knjigi, na dognane argumentirane kritike pa bo seveda treba počakati. Pot, ki jo mora opraviti strokovno-znanstveni ocenjevalec — ne naključni recenzent — je sicer krajša, ne pa dosti lažja kot avtorjeva; celovita ocena je prav tako rezultat, iztek norma'nega proučevanja, ne pa kakega trenutnega ideološkega „navdiha“.

Tudi če bodo znanstvene analize in ocene omajale ali celo ovrgle kake teoretične ali aplikativne razlage, sporočila in dognanja, njene vrednosti že zato ne bodo mogle bistveno zmanjšati, ker je neverjetno spodbudno izzivajoča in hkrati mišljenjsko dosledna. Kaj vse moramo položiti na nazorsko ali znanstveno tehtnico . . . Kako nas zapleta v preverjanje družbenonravnih in političnih drž ter zavesti . . . V kaj in v koga vse moramo vsaj metodično podvomiti . . . Kazalo bi se zamisliti vsaj v nekaj vprašanj v zvezi s študijo.

Je interpretacija Koštunice in Čavoškega ekstrem(istič)na? Na določen način vsekakor. Če uporabimo pripodobo nihala za njuno kritičnost, ne moremo prezreti, da se to zaustavi vedno v skrajnem položaju, ne pa nekje pri sredini. Četudi dialoško, je njuno sporočilo artikulirano tako, da daje prvo besedo tistim skupinam in osebnostim, ki so bile odrijene na rob družbenopolitičnega dogajanja.

V središču zanimanja avtorjev so pojavi in procesi, ki niso hkrati tudi v središču družbeno političnega dogajanja, mimo tega pa predstavljajo v največji meri definitivno preteklost. Tako usmerjeni in artikulirani raziskovalni interes neverjetneje ni nekakšna zla tendencioznost in rekonstruiranje zgodovine, pač pa to v največji meri pogojuje iskanje in zasedanje poglavitne problematike — strank Ljudske fronte in opozicije, predstav-

nikov oziroma akterjev političnega pluralizma, teženj in pojavov večstrankarskega sistema pri nas do leta 1949 ali celo do 1963.

Kaj pa tendenčnost? Težko si je predstavljati družboslovje ali politiko brez tendenc, brez razglašane ali zamolčane, zavestne ali nezavestne težnje. Ta si prizadeva za dominacijo, oni za emancipacijo; ta za tehnobirokratski etatizem, oni za samoupravni socializem, ta za avtoritativno diktaturo, oni za strpnost in demokratičnost; ta za enosmerni monolog, oni spet za dinamični odprti dialog oziroma politiko; ta za sivi statični socialni monolitizem, oni za pluralizem interesov in idej; ta za indoktriniranje in manipuliranje, oni za osveščanje in osvobajanje; ta za materialno korist, za imeti; oni za človečnost samo, za biti.

Delo je po eni plati zgodovinska študija, po drugi pa izrazito politično-aktualistična; oboje se povezuje z obiljem zanimivih teoretičnih vsebin. Celotno besedilo je zgovoren dokaz za to, da nosimo svojo zgodovino s seboj — v svoji politični usmeritvi in dejavnosti, v politološki in moralnopolitični refleksiji. Ob branju knjige se ti dozdeva, da se je politologija pri nas doslej marsikdaj vse premalo opirala na našo politično in kulturno zgodovino, na njena dognanja in vrednote.

Pretirano bi bilo trditi, da bo knjiga Stranački pluralizam ili monizam bralcu že kar omogočila, da bo napravil dolg korak v umevanju zgodovinske resničnosti pojavov strankarstva v prvih letih nove Jugoslavije, in seveda vsega tistega, kar se s to problematiko povezuje. Utegnili bi se bolj ali manj motiti, če bi poskušali prehitro, preveč direktno, brez ustrezne kritične refleksije, izpeljavati različne sugestije za reševanje naših težavnih odprtih družbenih problemov... Iskanje bližnjice skozi vsebino te knjige utegne bralca marsikje peljati tik mimo zagat in pasti demoralizacije; pa vendar so soočenja s temi nevarnostmi zainteresiranemu in prizadetemu bralcu pomembna intelektualna in moralnopolitična izkušnja.

Vlado Srak

● Koštunica in Čavoški sta pogumno vdrla v domeno enega najstrožjih tabujev in cele vrste tabu-variant, ki tega obkrožajo... Pri nas smo desetletja razvijali absolutno prepričanost o tem, da ga ni ideološkega greha, ki bi bil hujši kot misel na kakršnokoli drugače političnega pluralizma. „Večstrankarski sistem“ je pomenil predvsem — vračanje na staro, torej kontrarevolucijo... Naša temeljna teoretična podmena o tej temi je bil vseskozi Kardeljev socialnofilozofski obrazec socialistične samoupravne družbenosti, ki presega tako vsak enostrankarski kot vsak večpartijski sistem, in v kateri je vsak občan stranka. Nekaj pa je bilo jasno vseskozi: da ne more in ne more zaživeti kakršnakoli oblika omembe vrednega družbenega nadzora, ki bi preprečevala vsakovrstne neodgovornosti, napačne, zlorabe, asocialnost... Kako naj bi delovni človek, delavec, gledal dejanski oblasti pod prste, jo učinkovito nadziral, jo zamenjal, če bi bilo treba?

USODNO VPRAŠANJE: ČIGAV NAJ BO SODNIK?

O pravi naravi neke politične ureditve najbolje pričata način izrekanja sodb in institucionalni položaj sodstva. Že takoj po ustanovitvi nove Jugoslavije je bilo to predmet daljnosežnega spora, ki je zadeval samo bistvo pravosodja — vprašanje njegove neodvisnosti in nepristranskosti.

Ta vprašanja so se pravzaprav zastavljala že med vojno, javno pa so jih začeli obravnavati, šele ko je bilo konec bojev za osvoboditev. O tem zgovorno priča predlog zakona o pravicah državljanov pred vojaškimi sodišči, ki ga je 9. septembra 1945 predložil predsedstvučasne ljudske skupšine DFJ ljudski poslanec Dragič M. Joksimović. Cilj tega predloga je bil obsojencem, njihovim odvetnikom in najbližjim sorodnikom omogočiti vpogled v spise o njihovi krivdi, hkrati pa jim zagotoviti ustrezen prepis sodb vojaških sodišč. Po mnenju predlagatelja bi morali obsojencem z zakonom zajamčiti to pravico, ker so jim jo kratili. „Znano je,“ pravi Dragič Joksimović, „da je bil položaj obtoženih pred vojaškimi sodišči zelo težaven: sojenje je bilo tajno, obtožnico so prebrali šele na obravnavi, odvetnikom je bil vstop prepovedan, obsojencem niso izročali sodb, niso imeli pravice do pritožbe — pravica do obrambe je bila skratka omejena in zožena. V skladu s predpisi zakona o amnestiji in pomilostitvah so obsojenci osebno ali prek sorodnikov zahtevali prepis sodbe, da bi lažje sestavili prošnjo za amnestijo ali pomilostitev, a so jih vselej zavrnili.“

Takoj je treba povedati, da vojaška sodišča teh sodb niso izrekala le med vojno, temveč tudi po koncu vojne. Zato preseneča dejstvo, da je bil postopek pred temi sodišči tako kratek in da obtoženi ni imel pravice do strokovne pomoči branilca. Še manj razumljivo je, da so bile pravno-močno zaključene zadeve pred vojaškimi sodišči skrivnost za neposredno zainteresirane stranke in njihovo sorodstvo in da je šele poseben zakon zagotovil svoboden vpogled v sodne spise.

Mora biti sodnik sploh pravnik?

Tarča takšnih očitkov v resnici niso bila le vojaška, temveč tudi redna sodišča. Tako je med skupščinsko razpravo o predlogu zakona o voljenju ljudskih poslancev v ustavodajno skupščino Tripko Žugić opozoril, da so sodišča vse do vrha, tako kot vsi drugi organi oblasti, politično izključna. Takoj nato se je razvila zanimiva razprava o naravi novega poveljnega pravosodja in ciljih, ki naj bi se temu pravosodju zastavljali. To se je zgodilo pri sprejemanju zakona o organizaciji ljudskih sodišč („Uradni list DFJ“, 67/45). Še zlasti sporno je bilo vprašanje, ali bi sodniki morali imeti ustrezno pravno izobrazbo oziroma pravno fakulteto ali ne. S tem zakonom so namreč predvideli, da so lahko poleg sodnikov potrošnikov tudi stalni sodniki laiki brez vsakršne strokovne izobrazbe (17. člen). Kaže, da naj bi bilo to celo pravilo, in ne izjema. Za takšno rešitev se je zavzemala tedanja skupščinska večina, v imenu katere so go-

vorili Miloš Žanko, Frane Frol, Miloš Minić, Vladimir Simić in Edvard Kardelj.

Miloš Žanko je prepričeval poslance, da bi bil „predlog o kvalificiranih sodnikih navzkriž s splošnimi načeli nove ljudske oblasti“. „Omejitev sodniškega poklica na pravnike bi v naših razmerah pomenila spremeniti to javno družbeno funkcijo v profesionalno in izključiti iz sodstva prav tiste bistvene moralne kvalifikacije in kvalitete, ki jih mora imeti ljudski sodnik.“ Pri izbiri sodnikov je treba torej dati prednost moralnim, in ne strokovnim kvalifikacijam. Pri tem pa imajo laiki kot ljudje iz ljudstva predanost v primerjavi s pravniki, ki jih sicer ne izključujemo, „po našem mnenju“, pravi Žanko, „ne bi bilo prav, če bi imeli monopol na sodniški poklic“.

Dejanski pomen teh moralnih kvalifikacij, ki jih morajo imeti kandidati za sodnike, je najbolje pojasnil Miloš Minić. Takoj je razkril, da pri tem ne gre za moralno, temveč za politično neoporečnost, ki suponira vdanost tekoči politiki vladajoče stranke. „Zahteva, da bi bili sodniki pravniki,“ pravi Minić, „izvira iz prizadevanj, da bi šli po poti manjšega odpora, da bi vzeli sodnike, ki bi lahko lažje razumeli zakon, namesto da bi šli po drugi poti, ki je veliko bolj pravilna, da bi zagotovili vdane kadre za naša ljudska sodišča.“ Po Miniću bi pravniki sicer lahko bili sodniki, vendar le, če bi bili „brezmejno vdani“. Če je treba izbirati med neukimi, a vdanimi laiki ter učenimi pravniki, ki niso vdani; je torej treba dati absolutno prednost prvim. „Mi vsi bi radi,“ pravi Minić, „da bi imeli naši sodniki pravno izobrazbo, da bi poznali pravno vedo, ker pa nimamo dovolj izobraženih pravnikov, ki bi bili hkrati brezmejno vdani ljudstvu in pridobitvam narodnoosvobodilnega boja, je bolje, da v naša sodišča, tam, kjer ni strokovnjakov, izvolimo laike, četudi ne izpolnjujejo vseh potrebnih pogojev...“

Še posebej so zanimivi pravi vzroki, ki jih je imel v mislih Miloš Minić, ko je posumil v vdanost večine pravnikov in njihovo sposobnost, da bi bili sodniki. Po njegovem mnenju bi, „...če bi sprejeli stališče, da je treba za stalne sodnike voliti le pravnike, če bi dosledno vztrajali pri tem stališču, ohranili pri življenju stari sodni aparat — le s to razliko, da bi stare sodnike premestili, ohranil bi se sodni aparat, ki je bil, to vsi dobro vemo, brez velikih izjem podkupljiv, brez hrbtenice, odtujen od ljudstva, docela podrejen vplivu oblastnikov.“ Če bi te besede vzeli dobesedno, bi bilo videti, kot da se Miloš Minić zavzema za dejansko neodvisnost sodnikov od katerihkoli oblastnikov, se pravi tudi od novih poveljnih upravljalcev. To pa je le prvi površen in v bistvu napačen vtis. Kajti dan pred tem je Miloš Minić očital pravnikom, predvsem beograjskim sodnikom, da še niso sprejeli pridobitve nove ljudske oblasti. „Večina pravnikov je pri nas — če že niso reakcionarni elementi, so pa tudi takšni — brez dvoma konservativna. Beograjska sodišča, v katerih so sodniki skoraj brez izjeme pravniki, in sicer pogosto dolgoletni sodniki, so premila do ljudskih sovražnikov vseh barv, v teh dneh, ko si naši narodi zavzeto priza-

devajo, da bi popravili tisto, kar so okupatorji in skupaj z njimi izdajalci opustošili in uničili, niso dovolj budna, beograjska sodišča v boju proti špekulantom, ti pa so veliki sovražniki ljudstva, izrekajo tako mile kazni, kazni, ki te špekulante skoraj spodbujajo, ki nikakor ne preprečujejo in ne izkoreninjujejo tega splošnega zla... Takšne ljudi naša sodišča obsojajo za hude prekrške samo na nekaj mesecev ali kako leto zapora.“

Tako je Miloš Minić na nov način pojmoval neodvisnost sodstva. Po njegovem mnenju bi sodniki morali biti neodvisni samo glede na stare, predvojne oblastnike, in še vselej niso bili takšni, je bilo mogoče reči, da so brez hrbtenice in pod vplivom oblastnikov. Če pa ti isti sodniki pod novo oblastjo še naprej sodijo po svoji vesti in lastni presoji teže storjenega prekrška ter na podlagi te presoje izrekajo kazni, ki jih imajo drugi za premile, tedaj to po Milošu Miniću ni znamenje njihove neodvisnosti, temveč konservativnosti.

Izobrazbo nadomešča vdanost

V nasprotju s takšnimi izjavami predstavnikov skupščinske večine so predstavniki manjšine odločno branili neodvisnost sodstva in njegovo vlogo pri zagotavljanju osebne varnosti in varstva človekovih svoboščin in pravic. „Slabo se piše tisti državi,“ je dejal Tripko Žugić, „v kateri pravosodje ni na ustrezni ravni! V neki državi sta lahko policija in režim slaba, a če je sodišče na ustrezni ravni, vam je zagotovljeno varno življenje, čast in premoženje. Če nimate sodišča — nimate ničesar.“ Do tega pa lahko pride, če sodišče nima tudi strokovnih kvalifikacij poleg moralnih. „Če dobimo sodišče, ki je popolnoma laično, ki ne le da ne more uveljaviti pravic in pravnih predpisov, temveč ne more dojeti smisla zakonskih predpisov, tedaj vemo, kam to pelje.“

Nekako tako je tudi Ilija Stojanović poudarjal, da je temeljno strokovno znanje sodnikov nujen pogoj za ustrezno opravljanje pravosodne dejavnosti. „Menili smo, da je temelj sleherne državne ureditve, po tistem starem reku 'Na pravici temelje država in mesta', dobro organizirano sodstvo. Soditi ni lahko. Soditi je težko. Sodnik mora imeti tudi močne moralne kvalifikacije, to je nesporno, mora pa tudi solidno poznati stvari, prav spričo vse teže vprašanj.“ Ilija Stojanović je poleg tega oporekal Žankovi trditvi, da bi z uvedbo strokovne izobrazbe kot nujnega pogoja za sodniški poklic pravniki imeli monopol pri sojenju, ker z uveljavitvijo načela kolegialnosti pri sojenju sodni senat poleg stalnega sodnika sestavlja tudi dva porotnika laika, ki enakopravno sodelujeta pri sojenju. „Malo prej je bilo rečeno, da ni dobro, da bi imeli pravniki monopol pri sojenju, ker ga tudi ne morejo imeti. Če pravilno razumemo, da tričlanski kolegij sestavljajo trije enakopravni sodniki, ki z enakimi pravicami sodelujejo pri sojenju, tudi sam sodnik porotnik ne sme biti le navzoč državljan, temveč pravi sodnik, se pravi, da mora pomagati sodnikom. Potemtakem ne bi mogli govoriti o monopolu, če vemo, da bi bil en član diplomirani

pravnik, druga dva pa iz ljudstva, ki ju voli ljudstvo prav kakor prvega, ki je diplomiran pravnik.“

Ta spor med skupščinsko večino in manjšino se je dejansko omejil na vprašanje, ali morajo stalni sodniki imeti strokovno pravno izobrazbo ali pa lahko poklic stalnega sodnika opravljajo tudi neizobraženi, vendar politično neoporočeni oziroma vdani laiki. To pa je zelo star spor, ki so ga že večkrat temeljito obravnavali in reševali.

Leta 1945 velika večina poslancev začasne jugoslovanske ljudske skupščine ni bila pripravljena pritrditvi ugotovitvi, da je za presojanje v nekaterih primerih potrebna takšna „pridobljena popolnost razuma“, temveč je trdila, da je za poklic sodnika dovolj navaden razum brez vsakršnega pravnega znanja in izkušenj. Najd'je je pri tem segel Vladimir Simić, ki je prepričeval poslance, da verjame „v ljudstvo, kadar gre za sojenje in presojanje, ko ljudstvo sodi svobodno, ne da bi sodbo zasnovalo na pisanem pravu“. Frane Frol pa je podobno zavračal očitke, da se stalni sodniki laiki ne bodo znašli pri reševanju zapletenih civilnih sporov. „Če bi se vrnili k starim zapletenim predpisom,“ pravi Frol, „ki so izražali vso protislovnost minulih časov, tedaj bi to stališče še nekako lahko opravičili, ker sta protislovnost in zapletenost namenoma služili interesom manjšine, ki je izdajala takšne predpise. Danes, ko so v praksi zakoni, tako po svojih idejah kot po slogu, popolnoma razumljivi širokim ljudskim množicam, pa so ti očitki neutemeljeni. Če hočemo ljudsko pravičnost — in to je edina prava pravičnost — jo bo uveljavil pravičen človek, ki razume težnje ljudstva, pri tem pa ni odločilno, ali je strokovnjak ali ne.“

Spričo takšnih meril za voljenje stalnih sodnikov in omejitve njihovega mandata na tri oziroma pet let so sodniki dejansko izgubili samostojnost. Podrejen položaj sodstva so med drugim opravičevali s potrebo po uvedbi enotnosti oblasti. Tako je Frane Fro' pojasnjeval, da ni mogoče ločiti sodne funkcije kot nekakšne posebne oblasti, ker je „...ljudska oblast enotna in nedeljiva in vselej navezana na vire splošne oblasti: na ljudstvo.“ To stališče pa se je podobno uveljavilo tudi v sovjetski Rusiji po oktobrski revoluciji. Posebnost porevolucionarne ureditve v Rusiji je bila med drugim tudi v tem, da so zlahka zavrnil vsakršno vrednost neodvisnosti sodstva v imenu premoči tega sistema nad „napačno“ teorijo delitve oblasti.

Zastavlja se kajpada vprašanje, zakaj je bilo treba ukiniti neodvisnost sodstva, če dobro vemo, da ta neodvisnost ne pomeni tudi samovolje, saj sodnike pri izrekanju sodbe zavezuje zakon kot splošna norma. Po našem mnenju so to storili zato, ker so hoteli, da bi se sodišča ravnala predvsem po trenutni politični smotrnosti, ki zaradi spremenljivosti in nepredvidljivosti tekoče politike ne dovoljuje enakega ravnanja v bolj ali manj enakih primerih. V tem smislu je trenutna politična smotrnost, ki je ves čas izpostavljena nepredvidljivim obratom in spremembam, v nasprotju z načelom pravne vrednosti in enakosti.

Drugače pa je v pravni ureditvi, v kateri sodišča sodijo le po zakonu, tako da jim upravni ali partijski organi ne morejo izrekat zavezujočih napotkov. V takšni ureditvi sodnike zavezuje le zakon, tako je kakršnakoli subjektivna smotrnost omejena na najmanjšo možno mero, pogosto pa tudi docela izključena. In prav to je tisto, čemur so se snovalci sovjetske pravne in politične ureditve hoteli izogniti. V resnici so hoteli iz rednih sodišč, ki sodijo po načelu neodvisnosti, narediti nagla sodišča, ki sicer ravnajo po „sodnem postopku“ in izrekajo „sodbe“, pri tem pa se vendarle ravnajo po trenutni politični smotrnosti. S tem pa je sleherna možnost nedotakljivosti človekovih svoboščin in pravic za vselej izgubljena, saj je neodvisnost sodstva zadnja obrambna črta človekove varnosti in svobode.

Pri tem je nemara treba še enkrat poudariti, kakšna je narava te sodne neodvisnosti. V resnici gre za neodvisnost od kakršnihkoli ukazov in posebnih navodil kakega starešine in celo od samega zakonodajalca, če bi ta na podlagi svoje zakonodajne pristojnosti dajal navodila za reševanje posameznih primerov ali kako drugače omejeval in preprečeval sodnikom, da bi sodili po svoji vesti. To je dobro ugotovil tudi mladi Marx: „Sodniku ni nadrejen nihče razen zakona. In vendar je sodnik dolžan pri obravnavi posameznih primerov razlagati zakon tako, kot ga je dojel sam, potem ko ga je skrbno preučil... Neodvisni sodnik ne pripada ne meni ne tebi.“ Z drugimi besedami, neodvisnost sodstva je možna, če sodnike zavezujejo le zakoni kot splošne, brezosebne in načelne norme. In prav v tem je najbolj zanesljivo zagotovilo nedotakljivosti temeljnih človekovih svoboščin in pravic, ki jo omogočajo takšni zakon.

Vsemogočni javni tožilci

Sodstvo je torej lahko zdravilo proti zlorabam izvršilne oblasti in učinkovito sredstvo varstva pravne enakosti in individualnih svoboščin in pravic le, če je neodvisno. Snovalci porevolucionarne pravne ureditve v Sovjetski zvezi in drugih vzhodnoevropskih državah pa so zavrnil to zdavnaj potrjeno vrednoto in omejili sodstvo na orodje tekoče politike. S tem so možnost za zlorabo sodne funkcije in neomejeno teptanje temeljnih človekovih pravic vključili v sam pravosodni sistem. To pa je bilo že nepopravljivo zlo, saj ga je vsebovalo zdravilo samo. Nič ni pomagalo tudi navedeno Marxovo opozorilo, da mora biti sodnik pri uveljanju zakona v posameznih primerih neodvisen, se pravi, da je dolžan razlagati zakon tako, kot ga je dojel sam, potem ko ga je skrbno preučil. Leta 1945 so Miloš Minič in njegovi somišljeniki spodbijali ustreznost in upravičenost takšne neodvisnosti sodnika, zato so lahko obsojali beograjske sodnike, češ da premilo ravnajo z obtoženimi sovražniki, čeprav je bilo očitno, da so ti sodniki sodili po svoji in ne po nekakšni tuji vesti. Marx je poleg tega opozoril, da „neodvisni sodnik ne pripada na meni ne tebi“, se pravi nobeni sprti strani, torej ne tožilcu ne obtoženemu. Kaže, da je leta 1945 Miloš Minič menil, da sodnik vendarle nekomu pripada, se pravi, da pri-

pada tisti strani, na kateri je tudi javni tožilec.

Ustanova javnega tožilca je v resnici že na samem začetku s svojimi zelo širokimi pooblastili in vplivno vlogo postavljala pod vprašaj neodvisnost in nepristranskost pravosodja. V sistemu vladavine prava in zanesljivih procesnih zagotovil človekove varnosti in svobode je javni tožilec le ena izmed obeh sprtih strani, brez kakih posebnih privilegijev in pomembnejših nesodnih pooblastil. V jugoslovanskem povojnem sistemu je bil javni tožilec, kot pripoveduje Dragoljub Jovanović, vsemogočen organ sodstva.

„V našem današnjem sodstvu,“ je tedaj opozoril Dragoljub Jovanović, „je tožilec veliko več kot stranka, je vsemogočen organ pri sojenju, še zlasti v današnjih sodiščih s sodniki, ki niso strokovnjaki, ki so neuki in so pod vplivom šolanih ljudi. Javni tožilec ima posebno moč, ki mu je ne ustava, mislim pa da tudi sam zakon, nočeta dati. Javni tožilec je danes povsod navzoč in strokovnjak za vse. Je politik in gospodarstvenik, književnik in umetnik, zdravnik in veterinar. Zna vse, razume vse, more in hoče vse. Ta zakon je segel še korak dlje, saj je javnega tožilca vključil tudi v ljudske odbore. Kot polnopravni član je tudi v samem izvršnem odboru, sicer res s svetovalnim glasom, ni pa le navzoč, temveč tudi sodeluje v razpravi, vemo pa, kaj pomeni glas tako močnega človeka, kot je javni tožilec. V velikih in majhnih mestih, še posebej v majhnih, je strah in trepet. Oblast so mnogi, v očeh ljudstva pa je prava oblast on, z vsemi lastnostmi, ki jih ljudstvo pripisuje temu pojmu.“

Spomin na rimsko institucijo ovaduhov

Premoč javnega tožilca nad sodiščem je okrepi'o tudi dejstvo, „da iskanje krivica ni več v pristojnosti sodišča, temveč javnega tožilca“. Po mnenju Dragoljuba Jovanovića je to sicer korak naprej glede na nekdanjo prakso, ko je bila preiskovalna oblast policija. Dejanski napredek pri zagotavljanju pravne varnosti pa bi dosegli šele tedaj, ko bi bil ves preiskovalni postopek v pristojnosti sodišč. Poleg tega je Dragoljub Jovanović odločno nasprotoval temu, da so „javni tožilci brez izjeme člani komunistične partije“ in s tem „utelešajo diktaturo partije“.

Podrobnejše pojasni'o o izjemni vlogi povojnega javnega tožilca je najti v odgovoru Miloša Minića na te Jovanovićeve očitke. Tako je Dragoljub Jovanović denimo sodil, da je skupina državljancev, ki pomagajo javnemu tožilcu, podobna rimski instituciji delatorjev (delator — ovaduh), ki so „oblastem ovajali, kaj kdo dela, kaj misli in kje se giblje ter kako se vede“ za Miloša Minia pa je to „le še temeljitejša demokratizacija celotnega ustroja naše ljudske oblasti, in ne tisto, kar bi g. Jovanović hotel prikazati“.

Miloš Minić je po'eg tega očital Dragoljubu Jovanoviću, da ne upošteva napredka pravne vede, ko zahteva, da bi bila kazenska preiskava v pristojnosti sodišča. „G. Jovanović je bil docela iskren in je rekel: da ga najbolj moti sistem preiskave, kakršen je predviden v tem zakonu. Pred

vojno so bili namreč preiskovalni sodniki organi sodišča. Zdaj pa je preiskovalni sodnik organ javnega tožilstva. G. Jovanović v tem ne vidi napredka. Naša sodišča danes niso obremenjena s funkcijo, ki ni v nikakršni zvezi s sojenjem, kakršni je preiskovalni postopek. To je funkcija izvršilne oblasti. Napravili smo korak naprej, ko smo naše sodstvo oprostili funkcije izvršilne oblasti, preiskovalnega postopka, preiskovanja, zasliševanja, in spremenili naše sodišče v tisto, kar mora biti, to pa je sodišče ki mora soditi in presojeti, ki ima vselej pred seboj dve stranki, ki zaslišuje tako prvo kot drugo, nato pa hladno in objektivno sprejme sklep. S tem smo res napravili korak naprej. Pravna teorija g. Jovanovića je nekoliko zastarela.“

Leta 1945 Miloš Minić seveda ni mogel vedeti, da bomo ta napredek pravne vede kasneje zavrgli in da bo, potem ko bomo zavrnili sovjetski vpliv in model, kazenska preiskava v pristojnosti sodstva in posebnih preiskovalnih sodnikov. Ko pa je do tega vendarle prišlo, se Milošu Miniću ni zdelo potrebno umakniti svojih prejšnjih obtožb na rovaš „zastarele“ pravne teorije Dragoljuba Jovanovića. Tako se je pokazalo, da je imel Dragoljub Jovanović v sporu z Milošem Minićem prav, a na njegovo nesrečo se to ni zgodilo o pravem času. Če je bil leta 1946 Dragoljub Jovanović daljnovidnejši v ugotovitvah, kaj je pravi napredek pravne vede in prakse, pa je Miloš Minić bolje napovedal neposredno usodo Dragoljuba Jovanovića, ko mu je rekel: „Tukaj ne gre za pravno, temveč za docela politična vprašanja. On (Dragoljub Jovanović — op. avtorja) pravi: tožilstvo je organ komunistične partije. Preiskovalni sodnik je organ tožilstva. Vse to je v rokah ene stranke. Preiskovalni sodnik lahko aretira človeka, tožilec pa ga lahko privede pred sodišče: v sodiščih so neuki ljudje, tožilec je vsemogočen, lahko se komurkoli, in nemara se g. Jovanović boji tudi zase, nekega dne zgodi, da bo kdo sprožil postopek proti njemu, da bodo zadevo preiskali, ga privedli pred sodišče, na sodišču pa so neuki ljudje, medtem ko je tožilec vsemogočen, tako se lahko človek znajde v ječi — le če si to zaželi partija, katere organ je tožilec. Ali vidite, koliko podlosti in nezaupanja v našo ljudsko oblast je v tem, če povežete vsa ta stališča.“ Izkazalo pa se je, da so bile bojazni Dragoljuba Jovanovića utemeljene: maja leta 1947 so ga po nalogu tožilstva zaprli in ga obsodili na devet let zopora, nemara prav na način, ki ga je Miloš Minić eno leto pred tem tako zanesljivo napovedal.

„Trdnjava za obračun s sovražnikom“

Vsemogočno in povsod navzoče javno tožilstvo pa ni bilo edini dejavnik omejevanja avtoritete in neodvisnosti sodstva v prvih povojnih letih. To so bili tudi drugi državni in politični organi, še posebej organi za notranje zadeve. O tem pričajo tudi redke kritične izjave nekaterih ljudskih poslancev. Tako je Imro Filaković med razpravo o predlogu državnega proračuna navedel naslednje primere arbitrnih aretacij:

„Čeprav je bil odkup potreben, je bila praksa pri odkupu presežka

v posameznih vaseh takšna, da je ljudstvo odtujevala ljudski oblasti... Naj navedem enega izmed številnih primerov, ki sodi med milejše: Antun Matković iz vasi Šljivoševac, okraj Donji Miholjac, je izročil ves presežek, pa so ga vendarle privedli pred ljudsko sodišče. Sodišče ga je oprostilo, odddelek za notranje zadeve v Donjem Miholjcu pa ga je pridržal v zaporu še 16 dni in mu ponujal, naj se vk'juči v ljudsko fronto.

V nekaterih vaseh so nekateri najbolj prizadevni ljudje v zaporu zaradi odkupa presežka. Če upoštevamo, da so nekatere odkupne komisije ukazovale, naj jim skuhaajo kokoši, kar je kršenje zasebne lastnine, je mogoče reči, da je bila praksa odkupa v prenekateri vasi milo rečeno groba. Primer: vasi Šag, Bizovac in Sveti Djurdj.“

Ta primer arbitrarne aretacije potrjuje, da v času odkupa niso dosledno uveljavljali institucije procesnega prava habeas corpus, ki kot sredstvo proti arbitrarnemu zapiranju ljudi predvideva, da so policijski organi dolžni aretiranege človeka **takoj** privedi pred sodišče in ga nato **takoj** izpustiti, če to ukaže sodišče s svojo sodbo. Poleg kršenja procesno-pravnih zagotovil človekove varnosti in svobode v tem obdobju niso spoštovali tudi kazensko-pravne imunitete izvoljenih ljudskih predstavnikov.

Spričo takšnega podrejanja sodstva in tožilstev tekočim političnim potrebam v prvih povojnih letih ni bilo trdnih zagotovil človekove varnosti in svobode. Po tedanjem uradnem pojmovanju sodstvo celo ni imelo naloge zagotavljati nedotakljivosti temeljnih človekovih pravic in enakosti vseh državljanov pred zakonom, temveč naj bi bilo po izjavi Jakova Blaževića „trdnjava, v kateri bo ljudstvo zares obračunalo z vsemi svojimi sovražniki.“ In k uresničitvi tega cilja je povojno sodstvo v resnici pošteno prispevalo.

UREDNIK prosi za b e s e d o :

Zaradi tehničnih zaprek smo morali objavo razprave z naslovom „Opombe h knjigi škof Rožman“ v njenem 2. nadaljevanju oz. 3. delu, ki izhaja izpod peresa našega vestnega in zvestega sodelavca, duh. g. Ludvika Ceglarja, preložiti na prihodnjo številko.

Prav tako smo preložili tudi prispevek k zgodovini slovenskega vseljevanja v Argentino, ki nam ga je poslal prof. g. Roman Pavlovčič.

Oba pisca kot tudi cenjene bravce prosimo za blagohotno razumevanje.

DAROVALI SO:

ZA ZAVETIŠČE:

	(v pesih ley 18.188)	
Jenko Janez	2.000.000	
Tomažević Tončka	500.000	
Starič Ivan	100.000	
Gladek Viktor	120.000	
Tomažević Lovro ml. ...	40.000	
N. N., Ramos Mejía	1.000.000	
Miklič Jože	140.000	
Oblak Ciril	820.000	
Zakrajšek Jože	40.000	
Jakoš Janez	240.000	
Jandič Anton	40.000	
Iskra Janez	40.000	
Tomažević Anton ml.	40.000	
Dimnik Dušan	1.000.000	
Žnidar Janez	40.000	
Omahen Miha	100.000	
Šterbenc Janko	100.000	
Škulj Ela	440.000	
Prešeren Ivan	1.000.000	
Cestnik Jože	240.000	
Kožar Janez	100.000	
Oblak Franc	320.000	
N. N., San Justo	180.000	
Fink Nace	500.000	
Golob Franc	100.000	
Marinič Jože	140.000	
Peternel Jože	140.000	
P. de Jurše Cilka	40.000	
Baraga Saša	760.000	
Vadnjal Ivo	580.000	
Rev. Avguštin Albin	420.000	
Ob 1. obletnici smrti P. Laha:		
Lah - družina	300.000	
V spomin na pok. Dobrilo Dolček:		
N. N., San Justo	11.000.000	
Dr. Naap Janez	15.000.000	
V spomin na pok. dr. M. Virnika:		
Inž. Matičič - družina ...	300.000	
V spomin na pok. moža in očeta:		
Šproc Berta	500.000	
		V spomin na pok. domobrance iz Žabnice in Škofje Loke:
		Tomažević Lovro
		500.000
		V spomin na pok. duh. A. Škulja in Hinka Erculja:
		Hren Ludvik
		100.000
		V spomin na pok. duh. A. Škulja:
		Mustar Stane
		500.000
		(v dol.)
		V spomin na pok. moža-Janeza:
		Valant Tončka
		20
		P. R., Argentina
		50
		v pesih:
		N. N., Bariloche
		4.000.000
		N. N., Bariloche
		200.000
		Kcsančič Bogdan
		100.000
		Erjavec Slavko
		16.000
		Buda Stane
		140.000
		Tomažević Francka
		500.000
		Žgajnar Jože
		40.000
		Tomažević Lovro
		300.000
		Dr. Est Jože
		100.000
		Benedičič Miha
		800.000
		Šivic Srečko
		40.000
		Rus Srečko
		700.000
		Likozar Anton
		200.000
		Dr. Kociper Stanko
		100.000
		Kržinik Jože
		2.360.145
		Tomažević Lovro
		200.000
		Odborniki: Zavetišča in Tabora (12. 3. 1983.)
		270.000
		Rev. Guštin Jože, Cerkv. nabirka v Zavet. 27. 3. 83.
		1.049.000
		Čisti dobiček pri prireditvi v Zavetišču 27. 3. 1983. ..
		13.416.000
		Z a g r a d n j o :
		Hacin Pavla
		2.000.000
		Ob 10 obletnici smrti mame Marije Bajželj:
		Mikuž Olga
		100.000
		V sp. na pok. Esther Čuk:
		Jenko Janez
		300.000

Tiskovni sklad Karla Mauserja:

N. N., Castelar 7.5 arg. pesov

L. S., Castelar 100. arg. pesov

N. N., USA (isti daroval 13. dol.

tudi 10. dol. za dom one-
moglih)

Vinko Levstik, Rim 60. dol.

Opomba: Od 1. junija letos se uradna argentinska denarna enota imenuje "peso argentino", ki je bil zamenjan s prejšnjim "peso Ley 18.188" v razmerju 1 proti 10.000.

V spomin na pok. iz dru- žin Šurman — Dermastja:		N. N., Argentina	1.500
Šurman Vera	200.000	Seršen Jure	1.500
V sp. na p. mamo Beličevo:		Tomaževič Lovro	30
Rovan Antcn	300.000	Šerko Dani	80
V spomin na pok. starše:		Potočar Milena	10
Dolenc Vencelj	1.500.000	Ziherl Jože	8
V sp. na pok. Ivana Ašiča:		Inž. švigelj Teodor	30
Jarc Franci	300.000	Borštnik Maks	80
V sp. na p. Franca Trobca:		Janežič Janez	4
Doelnc Vencelj	500.000	Skvarča Marko	8
§a.		Prešeren Ciril	12
Žerovnik Jože	8	Prešeren Gabriel	12
Dolenc Vencelj	8	Amon Janez	500
Tomaževič Lovro	8	Jagodić Florjan	6
Potočnik Matevž	38	Filipič Marjan	8
Videnšek Lojze	100	Jenko Janez	38
Sedaj Lojze	13	V sp. na pok. Danico Budinek:	
Pisk Nace (zapuščina)	100	Inž. Matičič-družina	30
Čeč Kati	3	V sp. na pok. Naceta Piska:	
Kreditna Zadruga „Sloga“ ...	100	Križan Ana	20
Odborniki: Zavetišča - Tabora		V sp. na p. Vladimira Premrov:	
(12. 6. 1983.)	35	Rovan Anton	100
Matevžič Janez	50	V spom. na pok. Ivana Ahlina:	
Avguštin Franc	10	Odborniki Zaveitšča	165
N. N., Argentina	1.500	Dr. Rak M.	40

